

Rozmer

XV. 1/2012
ročník

Časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu

2,00 €

Mesiáš

vo svetových náboženstvách

Moja

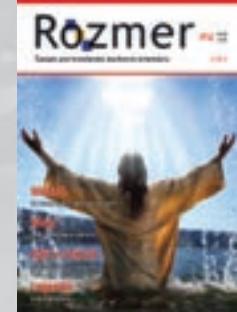
waldorfská skúsenosť

Deti v sektách

alternatívny životný štýl

Legenda

o Antikristovi

Z obsahu čísla:

Mesiáš vo svetových náboženstvách – V dejinách spásy rozhodujúcu úlohu zohráva Mesiáš. Idea záchranca, ktorý príde, aby na zemi nastolil spravodlivosť a mier, je vlastná všetkým svetovým náboženstvám.

Legenda o Antikristovi – Ruský mysliteľ Vladimír Soloviov vo svojom rovnomennom diele stvárnil prorokú víziu konca časov na pozadí vystúpenia Antikrista a poukázal na otázku zla vo svete a v nás samých.

Moja waldorfská skúsenosť – Rozhovor s bývalou učiteľkou WŠ a matkou dieťaťa, ktoré ju navštievovalo, o jej skúsenosti s touto spornou školskou alternatívou.

Predplatné na rok 2012 a staršie ročníky:

- ▶ ročník 2012 (1 – 4/2012) – 8,00 €
- ▶ ročník 2011 (1 – 4/2011) – 6,00 €
- ▶ ročník 2010 (1 – 4/2010) – 4,00 €
- ▶ ročník 2009 (1 – 4/2009) – 3,00 €
- ▶ ročník 2008 (1 – 4/2008) – 3,00 €
- ▶ ročník 2007 (1 – 4/2007) – 3,00 €
- ▶ ročník 2006 (3 – 4/2006) – 1,00 €
- ▶ ročník 2005 (2 – 3/2005) – 1,00 €

Ak si želáte uskutočniť platbu bankovým prevodom, zašlite príslušnú sumu na číslo nášho účtu: 2621022295/1100 (Tatra banka). Na bankovom výpisu ale musí byť uvedené vaše meno, adresa a variabilný symbol nachádzajúci sa na vloženom poštovom poukaze, aby sme platbu mohli identifikovať.

Rozmer si môžete predplatiť:

- ▶ písomne: Redakcia časopisu Rozmer
Svoradova 3, 811 03 Bratislava 1
- ▶ telefonicky: 02/207 22 838
- ▶ e-mailom: rozmer@sekty.sk

Rozmer

časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu

štvrťročník

Vydavatelia: Ekumenická rada cirkví v SR

Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt

Šéfredaktor: ThDr. Boris Rakovský

Grafický redaktor: ThDr. Boris Rakovský

Jazyková redaktorka: PhDr. Alžbeta Mráková

Adresa redakcie: Svoradova 3, 811 03 Bratislava 1

Telefón: 02/207 88 307 (šéfredaktor)

02/207 22 838 (distribúcia)

E-mail: rozmer@sekty.sk

Internet: <http://www.rozmer.sk>

Tlač: Vydavateľstvo Lúč, Kozičova 2, 841 10 Bratislava - Devín

Registračné číslo: EV 751/08

ISSN: 1335–2660

Uzávierka čísla: 27. marca 2012

Cena: 2,00 €

obsah

A máme po voľbách. Už poznáme našu politickú elitu, ktorá nás bude najbližšie štyri roky reprezentovať. Niekoľko tento výsledok privítal s nádejou a očakávaním, iný je skôr skeptický, ale sú i takí, u ktorých prevažujú obavy. Nie, nebojte sa, nechcem sa púšťať do povolebných analýz, toho sme si, myslím, užili už dosť. Viac ako samotné volebné výsledky ma ale prekvapila kampaň, ktorá tomuto aktu predchádzala. A tá bola i pre nás, čo sa zaoberáme problematikou nových náboženských hnutí, v mnohom ohľade poučná. Čo mám konkrétnie na mysli? Jav, ktorý sice nie je nový, no v ostatnom čase som si ho uvedomoval o čosi intenzívnejšie ako inokedy – fenomén vonkajšieho nepriateľa. Presvedčil som sa, že podobne ako v sektách funguje bezpochyby aj vo svete vysokej politiky.

Podstata kultu spočíva v tom, že sa niekomu podári vyvolať v druhom človeku pocit ohrozenia, následne mu ponúkne sugestívne a v mnohom zjednodušené a vyabstrahované riešenie, vzbudí v ňom pocit istoty a bezpečia, aby nakoniec u neho vytvoril silné puto a závislosť. Natoliko silnú, že daný jedinec stráca vlastnú autonómiu, schopnosť sebareflexie a jeho vnímanie reality sa výrazne determinizuje. Pýtate sa, ako to súvisí s politikou?

Či ide o sekutu alebo politickú stranu, obe sa jasne vymedzujú. Obe zanietene vykresľujú obraz vonkajšieho nepriateľa a hľadajú vinníka. Delenie na ľavicu a pravici, na modrých a červených či hašterenie sa: „Ja som Pavlov,“ „Ja Apollov,“ „Ja zasa Kéfasov,“ „A ja Kristov“ (1 Kor 1, 12) má zrejme len ten význam, aby mobilizovalo stúpencov daného politického či náboženského spektra. Ľudia sa postupne prestávajú zaujímať o meritum veci a pýtajú sa len na jediné: ste s nami, alebo proti? Ako keby ani iné východiská neexistovali. Toto čierno-biele videnie sveta je dnes veľmi zreteľné. Akoby nám unikali súvislosti, alebo ich vôbec ani nehľadáme. Uspokojíme sa s jednoduchými, často do zblbnutia opakoványmi tvrdeniami, ktoré tým, že neustále zaznievajú, už ani nepodrobujeme relevantnej kritike. Každá strana v týchto voľbách prišla so svoju mantrou; slová ako istota, zodpovednosť či zlepšenec na nás vyzývavo útočili zo všetkých bilbordov a televíznych diskusí. No my sme stáli v nemom úžase a ničomu nerozumeli. Možno preto, lebo boli zbavené svojho skutočného obsahu. **BORIS RÁKOVSKÝ**

- 02 **Viera naša každodenná Biblické slovo**
Mesiáš vo svetových náboženstvách
V dejinách spásy rozhodujúcu úlohu zohráva Mesiáš. Idea záchrancu, ktorý príde, aby na zemi nastolil spravodlivosť a mier, je vlastná všetkým náboženstvám.
- 9 **Moja waldorfská skúsenosť**
Rozhovor s bývalou učiteľkou waldorfskej školy a zároveň matkou dieťaťa, ktoré ju navštěvovalo, o jej osobnej skúsenosti s touto spornou školskou alternatívou.
- 13 **Deti v sektách (17)**
Alternatívny životný štýl môže byť pre viacerých atraktívny, no tí, ktorí ho praktizujú, by mali dôkladne zvážiť, aký vplyv má táto voľba na výchovu a vývoj ich detí.
- 18 **Legenda o Antikristovi**
Sоловiov v rovnomennom diele stvárnil svoju prorokú víziu konca časov na pozadí vystúpenia Antikrista a poukázal na otázku zla vo svete a v nás samých.
- 23 **Náboženstvá čierneho kontinentu (1)**
Afrika sa považuje za pravlast prvotných náboženských prejavov. Poznáme však jej súčasnú tvár?
- 27 **Hermes Trismegistos a tradícia hermetizmu (3)**
Renesančný hermetizmus mal určitý význam pre rozvoj poznania, ale známe sú i jeho hranice a temné stránky.
- 32 **Waldorfská alternatíva stále otázna**
Zo zahraničia
- 33 **Denominácie a hnutia v 17. – 19. storočí (1)**
Míľníky dvoch tisícročí
- 35 **K. a C. Jonesové, J. Buhringová: Bez sestry neodejdu**
Recenzia
- 36 **Od svojich žiačok vraj vyžadoval orálny sex**
Monitoring tlače
- 39 **Pôsobí Scientologická cirkev na našich školách?**
Listáreň

BIBLICKÉ SLOVO

Viera naša každodenná

„Po ôsmich dňoch boli učenici zasa vnútri a Tomáš bol s nimi. Hoci dvere boli zatvorené, Ježiš prišiel, postavil sa do stredu a povedal: »Pokoj vám!« Potom povedal Tomášovi: »Daj si sem prst a pozri si moje ruky! Daj sem ruku a vlož ju do môjho boku! A nebuď neveriaci, ale veriaci!« Tomáš mu odpovedal: »Pán môj a Boh môj!« Ježiš mu povedal: »Uveril si, pretože si ma videl. Blahoslavení, ktorí nevideli, a uverili.« Ježiš urobil pred očami svojich učeníkov ešte mnoho ďalších znamení, ktoré nie sú zapísané v tejto knihe. No tieto sú zapísané preto, aby ste verili, že Ježiš je Mesiáš, Boží Syn, a aby ste vierou mali život v jeho mene.“ (Jn 20, 26-31)

»Pán môj a Boh môj!«, ako krásne nám znejú tieto Tomášove slová. Má ale ešte v dnešnej modernej dobe viera nejaký význam? Pozrieme sa všade navôkol, pohľtil nás konzum a stres. Naháňame život (alebo život naháňa nás) a ženieme sa často ani nevieme za čím a kam. Život sa stáva čoraz pohodlnejší, no aj bezcennejší. Množstvo samovrážd, tisíce obetí nezmyselných vojen a revolúcii, milióny hladujúcich, bezmocných a vystrašených ľudí. Na druhej strane obrovská ľahostajnosť a prázdnota. I to je obraz tohto dvojtvrárneho sveta. Áno, vo svete pôsobí mnoho cirkví, náboženská horlivosť prekypuje, ale v čo vlastne veríme? V rituály, náboženské predstavy či morálne pravidlá vtláčajúce nášmu životu zmysel a poriadok? Dáva nám viera pravý pokoj, je pre nás skutočným zdrojom sily a obohatením? Všade počuť „Alezú!“, ale úcta medzi nami sa vytráca a pravda, pravda v šere fráz zaniká. Zo symbolov viery sme si učinili trhovnícky fetiš, presne ako židia v Jeruzalemkom chráme, a mnohé duchovné pojmy sa postupne vyprázdzňujú. Lož sa denne preoblieka za pravdu a zvrátenosť sa stáva normou. Našiel by Kristus, ak by dnes medzi nás prišiel, vieru?

Poviete si, zase raz niekto moralizuje. Ale čoraz väčšimi som prevedený o tom, že sú to dôležité a legitímne otázky a úprimne na ne odpovedať nebude až také ľahké. Zápasíme s každodennou všednosťou a pýtame sa sami seba, čo je nám ešte sväté. Nie je pravda, že my Krista nevidíme, každý deň ho stretávame v našich blíznych. A môžeme tiež vložiť prst do jeho rán, keď vnímame ich ľudskosť a bôl. Často ale prechádzame okolo bez povšimnutia. Obraz Krista nosíme stále so sebou, na nás záleží, ako presvedčivo.

Ján svoje evanjelium zakončuje nádherným prisľúbením: kto uverí, že Ježiš je Mesiáš, Boží Syn, obsiahne skrze túto vieri život v jeho mene. Skutočný život, ktorý svet dať nemôže. Žiaľ, mnohí Krista odmiestajú. Nespoznali originál, a tak sa klaňajú falzifikátu. Prijali cudzie modly, Kristus im zovšednel. Uverili, že aj bez neho si dajako poradia a niektorí dokonca, že ho i nahradia. Pravda sa však dlho za nos vodiť nedá. Človek sa môže nejaký čas pretvarovať, môže sa hrať hru na žiaka a Učiteľa a zviest' mnohých, no nakoniec sa predsa len ukáže jeho skutočná cena. Ako nedávno istý guru, ktorého obvinili zo sexuálneho zneužívania svojich žiačok. Žiaľ tí, čo v neho uverili, naleteli. A tragédiou je, že história sa v tomto smere dookola opakuje.

Verím v spravodlivosť. Nie v tú svetskú, pretože od tohto sveta ju čakať nemožno. No v spravodlivosť Božiu. Tak ako Boh na zlých a pyšných dopúšta, že zblúdia, dobrých predsa len na pastvu napokon priviedie a pravú cestu nájdu. Pán ich neopustí, aj keď sa nám to mnohokrát tak nezdá. Ale kto sme my, aby sme súdili? **BORIS RAKOVSKÝ**

Dejiny ľudstva sú z duchovného pohľadu dejinami spásy, v ktorých rozhodujúcu úlohu hrá postava Mesiáša. Pre kresťanov je ním Ježiš Kristus, no v spojitosti s jeho osobou sa už od apoštolských čias vedú spory. Tie sú s rozšírením kresťanstva čoraz očividnejšie, a to aj preto, lebo za dvadsať storočí sa okolo Krista – Mesiáša nakopilo množstvo lživých svedectiev, poloprávd a pochybností. Príčiny tohto javu sú duchovné, ale i historické, súvisiace okrem iného s tým, že židovsko-kresťanský svet nie je jediný, ktorý vlastní učenie o mesianizme.

MESIÁŠ

vo svetových náboženstvách

Judaizmus

Slovo mesiáš pochádza z hebrejského mašiach, presnejšie z jeho pogréctenej podoby messias, čo znamená pomazaný (grécky christos). Môžeme z toho odvodiť ešte jeden význam – vyvolený, zasvätený. V judaizme mašiach zároveň označuje kráľa. Pomazaný kráľ sa stáva adoptívnym Božím synom, jeho legálnym zástupcom na zemi. Židia totiž verili a veria, že me-

siáš bude ideálny vládca, potomok kráľa Dávida, predpovedaný hlavne prorokom Izaiášom, ktorého pošle samotný Hospodin, aby uskutočnil záchrannu (duchovnú i fyzickú) židovského národa, priviedol k Bohu všetky národy zeme a uskutočnil tak spásu ľudského rodu. Židovský mesiáš nastolí éru pokoja a spravodlivosti a naplní očakávanie kozmického vykupiteľa, ktoré sa objavilo v klasickom judaizme a po stáročia sa ďalej rozvíjalo. Niektorí židia verili, že mesiáš-

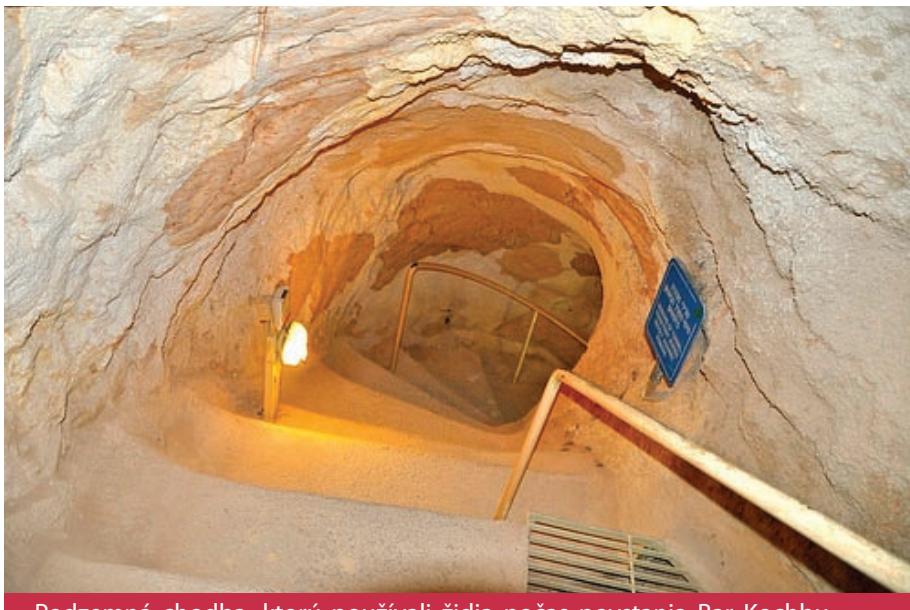
sky vek bude charakteristický dokonálymi ľudskými inštitúciami, iní zase, že Hospodin stvorí úplne nové nebesia a zem, a to po súde a konci sveta.

Z dejín ale vieme, že politickí a religiózni vodcovia židovského národa Krista ako mesiáša nielenže neprijali, no intenzívne pracovali na tom, aby sa podobne zachoval i všetok ostatný ľud. Výsledok je známy. Ich úsilie bolo korunované úspechom, hoci šlo o Pyrrhovo víťazstvo. A tak vyvolený národ nadálej netrpeľivo očaká-

ján Šafin

va príchod mesiáša, ktorý by ho zhro-maždil do zeme predkov a pozdvihol trón múdrosti na Sinajskej hore.

odmietol Krista ako pravého Mesiáša – rozohrajúc tým celú tragédiu židovského národa.

Podzemná chodba, ktorú používali židia počas povstania Bar Kochbu.

Medzi židmi panovalo presvedče-nie, že mesiáš bude pochádzať z rodu kráľa Dávida, no v otázke, ako sa konkrétnie zjaví synom Izraela, nevládla zhoda: jedni tvrdili, že príde ako pokorný služobník Boží, nikým neuzna-ný a do Jeruzalema vstúpi na oslíko-vi, druhí zasa, že pred svojím národom povstane ako hrozný triumfátor spre-vádzaný desivou búrkou a prorokom Eliášom.

Tieto značne rozdielne predstavy nahrávali rôznym avanturistom, ktorí sa z času na čas objavovali na scéne dejín, tvrdiac o sebe, že práve oni sú tým dlho očakávaným Pomazaným Božím. Všetci súzvúčne za svoj ciel vyhlasovali obnovenie kráľovstva Izraela, no pokiaľ jedni ho chceli do-siahnuť silou zbraní, druhí verili, že ich jedinou zbraňou je modlitba.

Dočasný úspech týchto samozvan-cov bol zabezpečený aj tým, že viera v príchod mesiáša bola vždy dôležitou súčasťou židovského učenia. Do-konca natol'ko dôležitou, že slávny rabbi Moše ben Maimonides (Rambam) ju v 12. storočí zahrnul do trinástich zá-kladných princípov či článkov židov-skej vierouky. A nebol sám. O mesiášovi písalo mnoho mudrcov a rabínov rôznych období, napriek tomu táto viera nebola ani zdáleka vždy dosta-točne jasná. To vyhovovalo rozmani-tým falošným mesiášom, ktorí zača-li vystupovať najmä po tom, čo národ

Takýto stav sa musel odraziť taktiež v doktrínnej oblasti, čoho dôkazom je obraz mesiáša v *Talmude* (osobitne v *Hagade*), ktorý nie je ani jasný a už vôbec nie jednoznačný. Na niektorých miestach je dokonca mesiáš zobaze-ný ako ten, na kom sú naložené utr-penia ako mlynské kamene, či ako ma-lomocný žobrák sediaci v bráne Ríma čakajúci na svoj čas. Príde buď na oslo-vi, alebo na oblakoch; podľa toho, ako si národ bude počínať. Čas jeho prí-chodu taktiež závisí od skutkov náro-dia. Podľa názoru dominujúceho v *Tal-mude* existuje krajná časová hranica jeho príchodu, ktorá však nie je presne nikomu doposiaľ známa. A tak niet di-vu, že *Talmud*, ako aj neskorší mudrci vyslovili proroctvá, ktoré sa nakoniec nikdy nenaplnili.

V eschatológii raného rabínskeho judaizmu – Joseph Gedaliah Klausner (1874 – 1958), židovský historik a profesor hebrejskej literatúry, sa domnie-va, že po neúspešnom povstaní Bar Kochbu (132 – 135) – sa okrem mesiáša z rodu Dávidovho objavuje i posta-va druhého mesiáša, syna Jozefovho. Tento mesiáš je bojujúci a podobne ako pred vyše tritisíc rokmi Jozue, má aj on obsadiť izraelskú krajinu. Hoci v tomto boji zomiera, prichádza me-siáš z rodu Dávidovho, ktorý ho oživí a zavŕší tak konečné víťazstvo. Známy stredoveký židovský učenec z južného Francúzska Raši spresňuje, že tohto

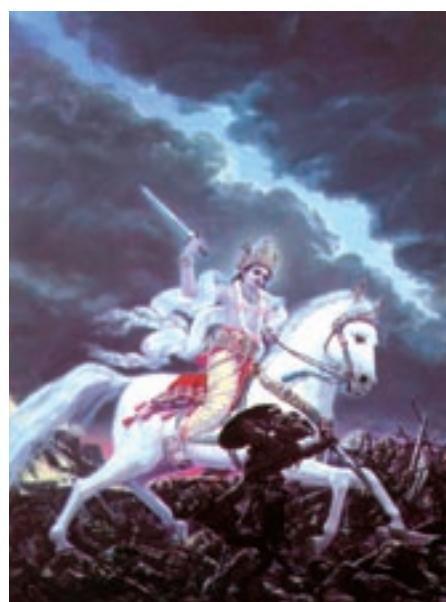
mesiáša zabijú počas vojny Goga a Ma-goga.

Podľa učenia kabaly, tak ako nám ho sprostredkúva aškenázsky rabín Izák Luria (1534 – 1572), sa v každom po-kolení v izraelskom národe nachádza osoba (známa, ale taktiež neznáma), v ktorej prebýva iskra duše mesiáša, syna Jozefovho. Takto sa duch ben Jo-zefa, pripraveného obnoviť trón rodu Dávidovho, formuje v každej generácii, čím zabezpečuje jej zachovanie.

Maimonides sa ale v *Liste do Jeme-nu* vo svojom výpočte jemu známych mesiášov z Jemenu, Iraku, Francúzska, Maroka, zo Španielska a z iných krajín vôbec nezmieňuje o mesiášovi, synovi Jozefovom, hovorí len o mesiášovi z domu Dávidovho. Naopak, znepo-kojujúco pôsobí správa, že jedného z najväčších lízimesiášov v dejinách, Bar Kochbu, bezvýhradne nepovažoval za falošného mesiáša. Skôr ho vnímal ako toho, kto nedokázal svoju úlohu zohrať až do konca. Apropo, jeden z najvýznamnejších kabalistov z po-čiatku minulého storočia, Abrahám Izák Kook (1865 – 1935) stotožnil períodu vytvorenia Izraela s dobu mesiáske-ho procesu a prípravou na konečné vy-kúpenie.

Hinduizmus

Mesianistická idea, zrodená v židov-skom prostredí, si svoje relevantné miesto našla aj v iných, povedané slo-vami Arnolda J. Toynbeeho, „nosných civilizáciách“. Je celkom možné, že sa

Kalki zničí zem a nastolí Zlatý vek.

tu prejavila akási pomyselná všeobecná pamäť ľudstva, no poznamenaná zabúdaním a domýšľaním, čo neraz viedlo ku skresľovaniu a úmyselnému falšovaniu dejín. Hoci na druhej strane ani vplyv judaizmu a kresťanstva nemôžeme úplne vylúčiť. Nech už je to akokoľvek, faktom zostáva, že istý druh mesianizmu nachádzame aj v iných svetových náboženstvách.

Prvým z nich, v rámci ktorého sa môžeme zoznámiť s vierou v príchod očakávaného mesiáša, je hinduizmus. Na pôde indického subkontinentu vzniklo nielen množstvo náboženských smerov, ktoré Briti pre zjednodušenie zahrnuli pod spoločné pomenovanie hinduizmus, ale rovnako tak veľa náboženských textov, ktorých rozsah je skutočne impozantný. Napríklad známy epos *Mahábharata*, v ktorom dôležitú úlohu zohráva Krišna, vtelenie boha Višnu, poskytujúci Ardžunovi filozofickú lekciu v podobe *Bhagavad-gity* (Spevu vznešeného), je osemkrát dlhší než starogrécke eposy *Iliada* a *Odysea* dohromady. No teória o inkarnáciach boha Višnu je vyložená aj v osemnásťich veľkých a osemnásťich malých puránach, akýchsi encyklopédických spisoch vytvorených medzi rokmi 300 až 1300 po Kr., a tiež v *Harivamši*, čiže v rodokmeni boha Višnu (4. stor.).

Desať uznávaných vtelení boha Višnu sú: Matsja (Ryba), Kúrma (Korytnačka), Varáha (Diviak), Narasimha (Človek-Lev), Vámana (Trpaslík), Parašúráma (Ráma so seklerou), Ráma, Krišna, Budha (budhisti však odmietajú pokladať Budhu za vtelenie Višnu) a napokon Kalki (Avatar na bielom koni), ktorý príde na konci časov, keď sa zlo rozmôže natolko, že ľudia nebudú uznávať posvätné spisy, budú hašteriť, hlúpi a hriešni a úplne ich ovládne zloba, strach a nenávisť. Kalki sa zobrazuje na bielom koni, v ruke drží meč, ktorým ničí nepriateľov a svet, obnovuje dharmu (prirodzený zákon) a nastoľuje novú epochu – Zlatý vek.

Na vysvetlenie dodajme, že v už zmienených puránach či iných védskych filozofických spisoch (napr. *Joga Vášišta*, 10. – 12. stor.) možno vidieť vypracovanie zložitých teórií o kozmických cykloch. Podľa védskej mytológie jedna kalpa predstavuje Brahmov deň, ktorý trvá 4 320 000 000

pozemských rokov; rovnaký čas trvá i Brahmova noc. Kalpa sa skladá z tisícich cyklov (mahajúg), z ktorých každý obsahuje štyri veky (jugy): satjajugu (Zlatý vek, trvá 1 728 000 rokov), tretajugu (Strieborný vek – 1 296 000 rokov), dváparajugu (Bronzový vek – 864 000 rokov) a kalijugu (Železný vek – 432 000 rokov). Postupne, ako plynú jednotlivé jugy, upadá náboženstvo a duchovné poznanie. Kým v satjajuge bola spoločnosť na vrchole a každý sa riadil podľa svojej dharmy, v kalijke možno vidieť najvýraznejší úpadok morálky a náboženstva.

Tridsať Brahmových dní a nocí tvorí Brahmov mesiac (259 200 000 000 rokov) a dvanásť mesiacov Brahmov rok (mahakalpa – 3 110 400 000 000 rokov). Dĺžka trvania vesmíru je ohraňčená a rovná sa dĺžke Brahmovho života, ktorý žije sto rokov, čo zodpovedá 311 040 000 000 000 pozemských rokov; na konci života ho zničí Šiva. Odhaduje sa, že teraz prebieha 51. rok Brahmovho života. Hoci sa podľa týchto výpočtov zdá byť Brahmov vek nekonečný, pre boha Višnu netrvá dlhšie než mihnutie oka. Koniec života jedného Brahma znamená rozpad vesmíru (mahapralaja), no v oceáne príčin sa rodí a umiera tisíce Brahmov ako bubliniek v Atlantickom oceáne. Brahma a jeho vesmír sú len súčasťou hmotného stvorenia, a preto sa vesmír neustále mení.

Budhizmus

Budhizmus, ktorý vznikol na pôde hinduizmu ako istý druh reformácie, prišiel s ideou Maitreju (Milujúceho), či Andžitu (Neporaziteľného). Tento kult siaha do dávnej minulosti a osobitého rozvinutia sa dočkal v centrálnej Ázii a Himalájach, kde je na Maitrejovu počesť postavených množstvo sôch, ktorých vznik odborníci datujú až do roku 350 pred Kr. Pravdepodobne prvá písomná zmienka o Maitrejovi sa nachádza v sanskrtskom texte *Maitreyavyakarana* (Maitrejovo proroctvo). V ňom sa okrem iného píše, že bohovia, ľudia a iné bytosti sa budú klaňať Maitrejovi, stratia pochybnosti a potoky ich pripútanosti vyschnú; oslobodení od akejkoľvek chudoby môžu preseknúť oceán vznikania a podľa Maitrejovho učenia budú viest' svätý

život. Už nikdy viac nebudú považovať čokoľvek za svoje vlastníctvo, nič im nebude patriť, ani zlato, ani striebro, ani ich blízki. Budú viest' svätý, čistý a panenský život pod vedením Maitreju. Pretrhnú sieť vášní, môžu sa dostať do tranzu a bude im patriť hojnosť radosti a šťastia ako odmena za ich spravodlivý život.

Budhisti veria, že Maitreja zostúpi na zem, dosiahne plného osvetenia a bude učiť čistej dharme. Už v *Dígha-nikáji* (III, 76) sa o ňom hovorí ako o budúcom Budhovi, nástupcovi Šákjamuniho. V jednom zo zväzkov *Lalitavistary* (V, 39) sa možno dočítať, že Osvietený (Budha Šákjamuni) predtým, než zostúpi na zem z nebies Tu-

Budha Maitreja (kláštor v Ladaku)

šita (Záhrada radosti), aby sa stal Budhom, ukázal na Maitreju ako na svojho nasledovníka a položil na jeho hlavu diadém bódhisattvu. Taktiež mu prikázal prísť na zem ako jeho nástupca po uplynutí päťtisíc rokov po Budbovej smrti. Maitreja je podľa tohto smeru budúci učiteľ ľudstva, ktorý príde s novým učením a zároveň vysvetlí učenie Budhu aj Krista. Táto nová epocha údajne prinesie obrodenie ženy, preto sa niekedy zvykne nazývať aj epochou Matky sveta.

Ďalšia tradícia bezprostredne spája Maitrejov kult so vznikom učenia mahájány. Podľa nej preslávený učiteľ budhistickej školy jogačarov, Asanga, niekolkokrát navštívil nebesá Tušita a tam za prítomnosti budúceho Budhu dosiahol podstatu mahájany. Príchodom Maitreju vznikne nová škola prevyšu-

júca učenie samého Budhu Gautamu. Predpovedá sa, že Maitreja dosiahne osvietenie za sedem dní (minimálne obdobie) vďaka absolvovanej príprave počas mnohých predchádzajúcich životov. Jeho zostúpenie bude spre-vádzané viacerými prírodnými javmi, napríklad zmenšovaním oceánov, aby ich Učiteľ mohol bez prekážok prechádzať. Okrem toho sa ľuďom odhalí ich skutočná dharma, aby bolo možné vytvoriť nový svet. Medzi ďalšie javy, ktoré majú zvestovať prítomnosť posledného Budhu, patrí zánik smrti, vojen, hladu, chorôb a prechod do nového spoločenstva trpežlivosti a lásky.

Islam

Pokial' si učenie o mesiášovi a jeho epoche našlo svoje miesto v orientálnych náboženstvách, o to skôr ho môžeme nájsť v islame, ktorý obsiahol tiež istú abrahámovskú tradíciu. V niektorých jeho okrajových smeroch mesiáša nazývajú pir (po perzsky stárec), ktorý v jezidskej teológii známej tým, že zahŕňa prvky judaizmu, kresťanstva, islamu a zoroastrizmu, nado-budol o čosi širší zmysel: duch, majster, ochranca. Mimochodom, u sufijcov a niektorých iných konfesionálnych skupín je pir dodnes hlavou obce či du-chovným učiteľom.

Avšak mnohí z vás, najmä tí starší si iste spomenú na slávny britský veľkofilm *Chartúm* (1966) s Charlo-

nom Hestonom a Laurencom Olivierom v hlavných úlohách, kde sa stre-táme s bojovným mesiášom Mahdíom a jeho fanatickými prívržencami. Mahdí alias Muhammad Ahmad ibn Abdulláh (1844 – 1885) bol sudánsky vodca protibritského povstania pochádzajúci z ostrova Abba. Vyhlásil sa za mahdího, teda „Bohom správne vedeného“ nesmrteľného imáma, ktorý má na sklonku časov prísť na zem obnoviť vieru, právo a spravodlivosť. Vypovedal svätú vojnu (džihád) osmansko-egyptskej nadvláde nad Sudánom a jej európskym prisluhovačom, ako aj voči pokleslým mravom vtedajšieho islamského establišmentu. V roku 1883, po víťazstve nad egyptským vojskom pri Kašlige, sa Mahdího vojsku podarilo oslobodiť Sudán spod područia Egypta. O dva roky neskôr Mahdí dokonca dobyl strategické mesto Chartúm. Onedlho nato však zomiera na týfus.

Hoci sa v Koráne mahdí priamo nespomína a idea mesiáša – mahdího je podrobnejšie vysvetlená iba v chadišoch, medzi moslimským obyvateľstvom sa táto idea ujala mimoriadne úspešne. Pôvodne Mahdího stotožňovali s Ježišom, ktorý mal zvestovať pri-bliženie sa súdneho dňa. No už v ranej període islamu sa Mahdí prijíma ako očakávaný vládca, ktorý má obnoviť pôvodnú čistotu islamu. V pod-state ide o posledného nástupcu proroča Mohameda. Avšak podobne ako v judaizme, aj na pôde islamu sa v mi-

nulosti objavili mnohí falošní mahdío-via, napríklad v 7. storočí si na túto rolu nárokoval antikalif Abd Allah ibn az-Zubayr.

Mesiášske očakávania sa väčšej popularity dočkali v šiitskom islame, kde sa viera v príchod Mahdího zliala s vieroú v skorý návrat „skrytého imáma“. Pokial' šiiti chápú Mahdího ako konkrétnu osobu, s ktorou súvisí nastolenie spravodlivosti na zemi, tak u sunnitov je osobou neurčenou, spojenou s ideálom budúcnosti. V ortodoxnom sunnitskom islame je Mahdí potomkom Proroka a jedným z lídrov moslimov v čase druhého príchodu Isu (Ježiša), ktorý však nepríde s mesiášskym poslaním; bude to len človek svojej epochy, ktorý vystúpi proti Daddžalovi (antikristovi).

Naproti tomu v šiitskom učení je Mahdí nielen potomkom Proroka a synom svojej epochy, ale i dlho očakávaným dvanásťtym a posledným imámom prebyvajúcim v skrytosti až do Bohom určenej doby, keď zostúpi na zem, postaví sa na čelo všetkých moslimov a ustanoví kráľovstvo spravodlivosti a prosperity. U šiitov je Mahdí prakticky mesiášom. Nazývajú ho taktiež Kaim (Vzkriesiteľ). Bude nosiť meno Proroka Mohameda, ktorého celé meno je Muhammad ibn Abdulláh a prezývaný je aj Abu al-Qasim, „otec Qasima“, jeho len krátka žijúceho prvorodeného syna.

Mimochodom, v minulosti žil človek, ktorý sa volal Muhammad ibn al-Hasan al-Mahdí. Narodil sa pred 1143 rokmi, presne v noci 15. šabana 255. roka hidžri (869) v meste Samara na rieke Tigris, severne od Bagdadu. Jego otcom bol jedenásty imám Hasan al-Askari, potomok dediča Mohameda, a matkou údajne byzantská princezná Nargis Hatun, dcéra syna imperátora Východorímskej ríše a ušlachtilej dámy, ktorá, ako tvrdia moslimovia, odvádzala pôvod svojho rodu od Ježišovho dediča Šimona-Petra. Keď sa stala moslimkou, čo sa podľa nej udialo na podnet zázračného zjavenia Fatimy a Márie, vstúpila Nargis do manželského zväzku, ktorý na nebesiach údajne zosnoval Mohamed s Ježišom.

Šejch Sadduk podľa rozprávania istého jasnovidca opisuje, že v deň smrti svojho otca, keď mal Mahdí päť rokov, Mahdí zmizol. Od 260. roka hidžri

Mahdí, šiitmi očakávaný dvanásťty imám, príde, aby nastolil spravodlivosť.

(874) po 329. rok hidžri (940) prebýval v stave zvanom „malé ukrytie“ (gajbat sughra). V tomto období mal štyroch predstaviteľov – tzv. bábov, ktorí ho mohli vidieť a potvrdiť spojenie medzi ním a ostatnými moslimami. Poslednému z nich, Muhammadovi al-Samarimu, Mahdí prikázal, aby si viac nevyberal nástupcov, pretože nastal čas „veľkého ukrytie“ (gajbat kubra), ktoré trvá až podnes. Keď sa Mahdí znova objaví, bude bojovať s Antikristom, mesiášom – klamárom (al-Masich al-Daddžal), ktorý v ostatných časoch pred príchodom posledného imáma ustanoví svoje kráľovstvo.

V zhode s rozšíreným názorom, charakteristickým pre islamistov, misiónarov a historikov, postava Mahdího, ako napokon aj s ním súvisiaca islamská eschatológia je výsledkom vplyvu zoroastrizmu. Ako citát uvediem výrok istého klasika orientálnej literatúry: „Viera v Mahdího sa zrodila v Perzii. Je to jeden z variantov vier Peržanov v Proroka, syna Zoroastra, ktorý sa má zjaviť na konci časov, aby dosiahol definitívne víťazstvo dobra nad zlom, Ormuzda nad Ahrimanom.“ Výsledkom tohto postoja je tvrdenie, že mahdizmus je formou religiózneho presvedčenia, ktoré sa rozvíjalo v šiitskom prostredí na základe mýtického, mimoislamského sujetu. Čo v podstate znamená, že nemá žiadny vzťah ani ku Koránu, ani k sunne Proroka Mohameda.

To ale nezabránilo stotožneniu antikrista so súčasnou západnou civilizáciou, ktorá si počas koloniálnych expanzií podrobila mnohé islamské krajiny. Tento názor mal spočiatku svoje miesto v úzkych kruhoch afrických mahdistických hnutí, hrdo sa stavajúcich proti prenikaniu „neverných“ do ich civilizačného prostredia. Aj v jednej z vtedajších britských koloniálnych správ sa píše, že „agitátori si zvykli stotožňovať európskych dobyvateľov muslimských krajín s Daddžalom.“ V konečnom zúčtovaní ten bude porazený práve Mahdím. A Ježišovi prináleží jeho definitívne zničenie.

Že nešlo iba o romantické blúznenia či fanatické výbuchy religiozity, ktoré by rýchlo vyprchali, dosvedčuje i história. Tieto pseudomesiášske idey na pôde islamu totiž priamo aj nepriamo inšpirovali rôzne sociálne a religiózne

hnutia v muslimskom svete. Napríklad práve na nich bola založená slávna dynastia Fatimovcov v severnej Afrike (909 – 1171) a Almohadov, taktiež v severnej Afrike a Španielsku (1130 – 1269).

Bábizmus a bahaizmus

Popri mesiášoch doposiaľ zmienených svetových náboženstiev existujú i ďalšie historické správy a proroctvá o mesiášovi. Jedným z nich je aj perzský religiózny reformátor Mirzá Alí Muhammad (Sajjid Alí Muhammad) známy tiež ako Báb (1819 – 1850). Ten v roku 1844, ktorý je počiatkom bábistického letopočtu, vyhlásil, že sa ľudia majú pripraviť na príchod Prisľúbeného všetkých vekov, Posla Božieho, o ktorom hovoria posvätné kníhy všetkých náboženstiev.

Báb učil, že tento príchod je veľmi blízko a on je ten, kto pripraví cestu pre niekoho ēšte omnoho významnejšieho. Meno Báb znamená brána a v prenesenom význame sa jeho nositeľ chápe ako akýsi hovorca imáma, teda ten, kto má prístup k Božím tajomstvám, k miestu, kde sa dočasne skrýva Mahdí, šiitmi túžobne očakávaný skrytý a posledný dvanásty imám, ktorý príde v súdny deň nastoliť spravodlivosť.

Bábovo hnutie – bábizmus – vzniklo na území dnešného Iránu v prvej polovici 19. storočia a odvodzuje sa od šíí, jednej z dvoch hlavných vetiev islamu. Nadväzovalo na jej prvú, v Európe menej známu odnož – šajchizmus. Sociálne podmienky pre vznik tohto hnutia spočívali v iránskej súdobej kríze, ktorá v určitej časti politickej kruhov popudzovala k reformám a zároveň produkovala atmosféru intenzívneho mesianistického očakávania návratu skrytého imáma.

V takejto klíme vystúpil roku 1844 obchodník Alí Muhammad a prijal meno Báb. On i jeho stúpenci podrobili kritike nielen duchovenstvo, ale tiež mnohé princípy šaríe a rituálu. Báb svoje vystúpenie považoval za počiatok nového prorockého cyklu po Mohamedovi a zmeny, ktoré radikálne zasahovali do spôsobu duchovného, spoločenského, ako aj hospodárskeho života, za nutné ústupky súčasného vývoja. Svoje učenie systematicky zhŕnul

v knihe *Objasnenie* (al-Baján), ktorá sa snaží napodobovať štýl a sloh Koránu.

Bahá'u'lláh (1817 – 1892)

Po smrti perzského šáha na jeseň roku 1848 sa niektorí Bábovi radikálni prívrženci rozhodli využiť príležitosť a definitívne sa oddeliť od islamu. Začali viesť formu bábistického džihádu s cieľom vytvoriť bábistickú teokraciu. Séria povstaní trvala päť rokov. Je len pochopiteľné, že zo strany vládnucnej osmanskej moci to vylávalo značnú vlnu nevôle a Bábov pokus o revíziu islamu sa považoval za nežiaducu a krajne neprijateľnú herézu. Hnutie bolo preto krvavo potlačené a Bábá, ktorého obvinili zo sprisahania voči perzskému šáhovi, odsúdili na trest smrti a roku 1850 ho v meste Tarbíz popravčia čata zastrelila.

Po porážke bábistického hnutia sa Bábovi stúpenci rozptýlili do exilu, kde sa do ich čela postavili dvaja bratia – Mirzá Jahjá Sobhe Azal a Mirzá Husajn Alí (1817 – 1892), synovia šľachtica a popredného ministra perzskej provincie Mázindarán. Avšak bratia nedržali spolu a každý z nich založil vlastnú odnož označovanú podľa svojho vodcu: azalí, ktorí zostali v menšine, a bahaisti, ktorí sa zase vydali vlastnou cestou a úplne sa vzdialili princípom islamu, natoľko, že v súčasnosti sa už ani za muslimov nepovažujú.

Husajn Alí sa 21. apríla 1863 v Bagdade verejne vyhlásil za očakávaného dvanásťteho imáma a povedal, že on je tým Prisľúbeným, ktorého predpovedal jeho predchadca Báb. Stalo sa tak po tom, čo údajne zažil mystickú skúse-

REPORT

Mormóni posmrtnie pokrstili Annu Frankovú, obeť šoa

NEW YORK – Mormóni sú obvinení z toho, že medzi obetami holokaustu, ktoré posmrtnie krstia, je aj Anna Franková. Dievča, ktoré sa schovávalo počas vojny v Amsterdame a v pätnásťich rokoch zahynulo v tábore Bergen-Belsen. Po vojne vyšli knižne jej denníkové zápisky.

Informáciu o tomto posmrtnom krste zverejnila bývalá členka mormónskej cirkvi Helen Radkeyová. Odvoláva sa pritom na databázu, ktorá je prístupná len mormónom a sú v nej záznamy o navrhnutých alebo vykonaných krstoch. Rituál sa uskutočňuje takzvane v zastúpení, keď mŕtvu osobu zastupuje niekto iný a krstí príslušník Cirkvi Ježiša Krista Svätých neskorších dní, ako sa mormónska cirkev oficiálne nazýva. Podľa Radkeyovej sa krst Anny Frankovej odohral v Dominikánskej republike, napísal izraelský denník Haarec.

Mormóni posmrtnie krstia ľudí v presvedčení, že sa k pokrsteným takoto cestou dostane evanjelium v ich posmrtnom živote. Táto prax však naráža na odpór židovskej komunity v USA aj Izraeli. Židia to považujú za porušenie dohody z roku 1995, v ktorej sa mormóni zaviazali, že zosnulých Židov nebudú posmrtnne krstiť. Ostro proti je aj Rímskokatolícka cirkev.

Huffington Post taktiež zverejnili správu o tom, že nedávno mormónska cirkev pokrstila aj rodičov bývalého „lovca nacistov“ Simona Wiesenthala. Momentálne je na mormónov zameraná väčšia pozornosť v Spojených štátach kvôli tomu, že jeden z republikánskych kandidátov na prezidenta – Mitt Romney, sa hľási k tejto cirkvi. V šesťdesiatych rokoch pôsobil v jej radoch ako dobrovoľný misionár vo Francúzsku. Počet mormónov vo svete sa odhaduje na takmer štrnásť miliónov. Väčšina ich žije v USA. Väčšie komunity sú takisto v Mexiku a Brazílii.

<http://aktualne.atlas.sk>, 24. 2. 2012

nosť, ktorá mu zjavila, že je ten, „ktoľorý sa z Božej vôľe prejaví“. Odtedy sa stal známym ako Bahá'u'lláh (Sláva Božia). Odpoveď osmanskej vlády však nenechala na seba dlho čakať a Bahá'u'lláha aj s jeho stúpencami poslala do exilu do palestínskej Akky (dnes mesto Akko ležiace na severe Izraela nedaleko Nazareta), kde napísal početné bahaistické texty. Tam napokon zomrel a je tam i pochovaný.

Východiskom bahaizmu bol súčasťom islam, ale zmenami, ktoré zasiahli rovinu teologickú, filozofickú, sociálnu i kultovú, dostalo toto učenie, predovšetkým ak máme na mysli jeho univerzalizmus, úplne nové dimenzie. Bahaizmus učí, že Bábom a Bahá'u'lláhom sa začína nový prorocký cyklus, pričom Bahá'u'lláha jeho stúpenci uctievajú ako posledného z celého radu Prejavov Božích, do ktorého sa zaraduje aj Abrahám, Mojžiš, Budha, Krišna, Zoroaster, Ježiš Kristus, Mohamed a iní významní religiózni vodcovia. Všetky Prejavy Božie prichádzajú podľa tejto viery na svet ako učitelia, aby ľudstvo v danom čase viedli.

V súčasnosti sa k bahaizmu hľási približne päť miliónov prívržencov v 166 krajinách a 48 nezávislých teritoriách. Podľa bahaistov ide o predstaviteľov 2 112 národov, národností a plemien z rôznych sociálnych skupín a kultúr. Bahaistická viera nemá duchovenstvo. Jej stúpenci sú prevedení, že ľudstvo vstúpilo do obdobia svojej zrelosti a každý jednotlivec je zodpovedný sám za svoj vzťah k bohu. Časť posvätných spisov bahaistickej viery, ktorej zásady sformuloval Bahá'u'lláh v *Knihe uistenia* (Kitáb al-Íkán) a v *Najsvätejšej knihe* (Kitáb-i-Aqdas), je preložená do vyše 80 jazykov sveta.

Po Bahá'u'lláhovom úmrtí viedol bahaistické spoločenstvo jeho najstarší syn Abbás Efendi zvaný Abdul-Bahá (1844 – 1921), ktorého Bahá'u'lláh ustanoval za „Stred Zmluvy“ a vysvetľovala jeho spisov. So značným úspechom šíril myšlienky bahaizmu na svojich misijných cestách po Blízkom východe, v Európe i USA. Poňom túto rolu prevzal jeho vnuk Shogi Efendi (1896 – 1957); od jeho úmrtia spravuje záležitosti bahaistického spoločenstva volený administratívny orgán – Svetový dom spravodlivosti.

Na prvý pohľad humanistické rysy tohto svetonázoru – ako napríklad tolerancia, ktorá má viesť k mieru medzi národmi, vierami a rasami – nachádzajú vo svete plnom sporov a vojen-ských konfliktov živý ohlas; bahaizmus má preto početných stúpencov v USA, Nemecku či na africkom kontinente. Jeho učenie utlmuje všetko, čo vede ku konfliktom (napr. odmieta džihád).

Bahá'u'lláh učil, že existuje jeden Boh spoločný všetkým náboženstvám a že postupné odhalovanie jeho vôle ľudstvu je hlavnou civilizačnou silou dejín. Tento proces sa podľa jeho názoru uskutočňuje prostredníctvom Prejavov Božích, ktorých ľudstvo vníma ako zakladateľov jednotlivých náboženských systémov, ale ktorých spoľočným cieľom je vzdelávať ľudstvo. Dnes stojí ľudstvo podľa bahaistickej viery na prahu dospelosti. A práve to mu umožňuje, aby prešlo do ďalšieho štadia – k zjednoteniu celého sveta. Takáto jednota bude potom základom pre celosvetový mier. No táto utópia založená na synkretizme a univerzalizme u niektorých skôr vyvoláva obavu z ambície bahaistov po uchopení svetovlády. Napokon nie sú sami, ktorým sa tento zámer prisudzuje. ■

Foto: archív

Literatúra a internet:

1. Bahájska viera – http://sk.wikipedia.org/wiki/Bah%C3%A1jska_viera
2. Bahájska viera – <http://www.bahai.sk>
3. Brahmá – <http://cs.wikipedia.org/wiki/Brahm%C3%A1>
4. Carra de Vaux, B.: *Le Mahometisme, le génie semitique et le génie aryen dans l'Islam*, Paris 1897
5. Eliade, M., Culianu, I. P.: *Slovník náboženství*. Český spisovatel, Praha 1993
6. Judaismus – <http://cs.wikipedia.org/wiki/Judaismus>
7. Kropáček, L.: *Duchovní cesty islámu*. Vyšehrad, Praha 2003
8. Maitreya – <http://en.wikipedia.org/wiki/Maitreya>
9. Mesiás – <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mesi%C3%A1%C5%6A>
10. Pavlincová, H. a kol.: *Slovník: Judaismus, kresťanství, islam*. Mladá fronta, Praha 1994
11. Prokopec, A.: *Obraz Baháí víry v českých médiích*. Univerzita Pardubice 2010
12. Sanhedrin (98 A, B) – traktát zo štvrtého oddielu *Mišny* (*Nezikin*), zbierky nábožensko-právnych ustanovení rabínskeho judaizmu, ktorá je súčasťou *Talmudu*.
13. Tomlinson, G. J. F., Letheren, G. J.: *History of Islamic propaganda in Nigeria*, London 1927
14. Vera bachai v Rosii – http://bahai-library.com/russian/hist/bahai_russia.html

Stála za školskou katedrou, učila a obhajovala waldorfskú školu, aby ju o pár rokov neskôr, už v role rodiča, skutočne spoznávala a kriticky sa voči nej vymedzila. Reč je o IVE Hluštíkovej, mladej žene a matke, ktorá sa s odstupom času naučila formulovať svoj vzťah k tejto spornej alternatívnej pedagogike. Dnes ponúka svoju skúsenosť. Okrem tých, ktorí o škole majú zväčša len teoretické vedomosti, najmä samým antropozofom, pretože tí veľmi radi zdôrazňujú, že je nevyhnutné, aby kritici najprv vstúpili do waldorfských tried. Na pani Ivu sa táto výhrada určite nevzťahuje.

MOJA

waldorfská skúsenosť

Pani Hluštíková, kde a akým spôsobom ste sa prvýkrát zoznámili s waldorfskou školou? Ako ste sa stali waldorfskou učiteľkou?

Absolvovala som bakalárske štúdium na Pedagogickej fakulte v odbore vychovávanie. Počas štúdia sme sa teoreticky oboznamovali aj s alternatívnymi pedagogikami, vrátane waldorfskej. Avšak k vyučovaniu na wal-

dorskej škole (WŠ) som sa dostala úplnou náhodou. Hľadala som prácu a kamarátka mi v roku 1997 dala tip. Vo waldorfských triedach pri Základnej škole v Daščiciach nedaleko Pardubíc hľadali učiteľku. Šla som sa tam pozrieť a zoznámila som sa s tamojším pedagogickým zborom. Prostredie bolo milé, budúce kolegyne príjemné. Prijali ma.

Samozrejme, vôbec som netušila, ako sa na WŠ učí a nemala som ani

eva orbanová

potrebnú aprobáciu pre učiteľstvo na prvom stupni. Ale kolegyne mi poskytli dostatok materiálu na vyučovanie v druhom ročníku, kam som napokon ako triedna učiteľka nastúpila. Krátko nato som absolvovala tradičný letný seminár, ktorý sa každoročne konal v Pardubiciach. Na ňom sa učitelia intenzívne pripravujú na ďalší školský rok, navzájom si odovzdávajú vyučovacie materiály a tiež sa v rámci neho usporadúvajú prednášky týkajúce sa WŠ. Počas mojej prítomnosti prednášali na seminári učitelia zo zahraničných WŠ, z Holandska a Nemecka.

Taktiež počas školského roka sa pre učiteľov organizovali ďalšie, väčšinou víkendové semináre, na ktorých sa už venovala pozornosť konkrétnym predmetom, napríklad fyzike či vyučovaniu cudzích jazykov. Ja som žiačkov učila všetky predmety: český jazyk, matematiku, pre WŠ špecifické kreslenie foriem, výtvarnú výchovu, pracovné vyučovanie, telesnú výchovu. V škole som však pôsobila iba dva roky, kedže som potom nastúpila na materskú dovolenku.

Hovoríte, že vaša aprobácia nebola adekvátna. Ako na tom boli ostatní učitelia?

V škole, kde som učila, boli iba štyri triedy a všetky kolegyne mali aprobáciu pre prvý stupeň. Treba však poznamenať, že vo WŠ má jeden triedny učiteľ sprevádzať žiačkov po celých deväť rokoch. To znamená, že škola sa nedelí na 1. a 2. stupeň, ako je to inde, ale učiteľ tu vyučuje napríklad český jazyk deväť rokov, takisto ako matematiku, zemepis či dejepis, fyziku alebo chémiu. Teda učitelia takto bežne učia i predmety, na ktoré nemajú príslušnú aprobáciu.

Z dostupných informácií vieme, že každý pedagóg musí prejsť kurzom antropozofie, ktorá je akýmsi ideovým zdrojom waldorfskej pedagogiky. Predpokladám, že sa to týkalo aj vás. Koľko takéto kurzy trvali a čo bolo ich obsahovou náplňou?

Ked'e som nastupovala do WŠ ako učiteľka, nevedela som o antropozofii v podstate nič. Ako som už spome-

nula, absolvovala som týždňový letný seminár a niekoľko menších víkendových kurzov počas školského roka. No stále som ako nedostatok pocitovala, že som neabsolvovala seminár waldorfskej pedagogiky pre triednych učiteľov. Ten je vlastne dosť podstatný pre to, aby ste získali miesto učiteľa vo WŠ. Dostala som sa k nemu až neskôr, v čase, keď som už bola na materskej dovolenke.

Seminár trvá tri roky, vždy jeden víkend v mesiaci plus letné týždenné sústredenie, a je akreditovaný ministerstvom školstva ako ďalšie vzdelávanie pedagógov. Viedol ho Dr. Tomáš Zuzák a konal sa v Prahe. Jeho obsahom bolo pomerne podrobne štúdium niektorých diel Rudolfa Steinerovej, ako i umelecká činnosť – hudba, výtvarná výchova a eurytmia. Ďalej sa účastníci zaobrali metodikou waldorfskej pedagogiky pre jednotlivé predmety. Celý obsah seminára je uvedený na webovej stránke www.waldorf.zuzak.com.

Znamená to, že frekvencia myšlienok zakladateľa waldorfských škôl Rudolfa Steinera bola častá?

Môžem potvrdiť, že účastníci sa počas seminára vlastne zaoberajú najmä Steinerovými dielami. Študujú jeho teóriu poznania a všeobecnú náuku o človeku. Zaoberajú sa vývojom dieťaťa v jednotlivých sedemročných etapách tak, ako ich opísal Steiner. Jeho názory sú dodnes pre prácu učiteľa vo WŠ veľmi podstatné, lebo všetko, obsah i metódy výučby, vychádza od Steinera.

Stali ste sa po skončení antropozofou? Môže vôbec na WŠ vyučovať neantropozof? Pýtam sa preto, lebo som sa dopočula o istom rodičovi, ktorý nemohol doučiť dieťa zameškanú látku, pretože nemal patričné antropozofické vzdelanie.

Nie, nestala som sa. Steiner prednášal o mnohých odvetviach, no ja som zďaleka neštudovala všetky jeho spisy týkajúce sa napríklad poľnohospodárstva, lekárstva a pod. Rozhodne sa nepovažujem za odborníka na Steinerovo dielo. Hoci boli viaceré antropozofické myšlienky pre mňa zaujímavé

a určite je dobré sa s nimi zoznámiť a o nich popremýšlať, antropozofia sa pre mňa nestala svetovým názorom. Navyše už počas štúdia som o jej mnohých tvrdeniach začala pochybovať. Vo WŠ sa pomerne často obmieňa pedagogický zbor, hľadajú sa noví učitelia. Tak sa stáva, že do školy prijmú aj neatropozofa – podobne, ako to bolo i v mojom prípade. Taký učiteľ sa však musí intenzívne na vyučovanie pripravovať z rôznych zdrojov a očakáva sa od neho, že si svoje vzdelanie doplní na antropozofických seminároch.

Čo sa týka doučovania doma, o ktorom ste sa v otázke zmienili, ak žiak vyučovanie zamešká, napríklad ochorie, je to pre rodiča pomerne veľký problém, obzvlášť vo vyšších ročníkoch. Žiaci nemajú učebnice a ich jediným materiálom sú poznámky v zošitoch. Učiteľ vysvetlí látku, potom ju zhrnie a napiše na tabuľu, odkiaľ si ju žiaci odpíšu do zošita. Ak deti v škole chybajú, nemajú možnosť sa dozviedieť podrobnejší výklad látky, pretože majú k dispozícii iba stručné zhrnutie v zošite.

Waldorfskí protagonisti radi zdôrazňujú, že sa antropozofia priamo nevyučuje a nachádza sa iba v cieloch a metódach vyučovania, čo je ale podľa mňa dostatočné na to, aby sa do obsahu infiltrovala. Mohli by ste priblížiť jednotlivé pedagogické aktivity a objasniť ich duchovné pozadie?

Je to tak, ako hovoríte. To, že antropozofia nie je obsahom učiva, sa dokážete aj v školskom vzdelávacom programe. Avšak podľa môjho názoru nemôžete oddeliť antropozofiu od toho, ako a čo sa vo WŠ vyučuje. Už len sám pohľad na dieťa a jeho vývoj vychádza z tohto svetonázoru a práve na ňom je postavený celý učebný plán. Vo WŠ totiž primárne nejde o vedomosti, schopnosti, návyky, ktoré by si žiaci mali osvojiť, ide o harmonizáciu. Tak, aby sa mohli – ako to učí antropozofia – správne vyvíjať všetky zložky človeka: jeho fyzické, éterické i astrálne telo a Ja.

V antropozofii sa presne opisuje, ako a kedy sa jednotlivé zložky vyvíjajú, čo je pre ne dobré a čo zlé. Napríklad od siedmeho do deviateho

roka života sa deti učia cestou napolobňovania, ich hlava ešte akoby „spala“ a nesmie sa zamestnávať, pretože by to pre dieťa bolo škodlivé. Naopak, majú sa zamestnávať končatiny ako orgány vôle. Napríklad matematika sa učí v pohybe, deti tlieskajú, skáču, násobky čísel sa učia pohybom hádzaním loptičky. Podobne ruky detí sa zamestnávajú štrikovaním. A tak je to so všetkými činnosťami, pretože vo WŠ nič nie je náhodné, všetko má svoj význam a opodstatnenie, ktoré, a to zdôrazňujem, vyplýva z antropozofie. Z nej sa odvodzuje aj to, prečo sa vyučuje v epochách, kde ide o rytmus, o proces spomínania a zabúdania, takisto ako o výdych a nádych, bdenie či spánok.

Nezasvätenému však tieto súvislosti unikajú...

Áno, nie je ľahké tieto spojnosti vysvetliť a asi ani pochopit. Aby ste to všetko pochopili, museli by ste si prečítať všetky tie knihy, ktoré študujú účastníci waldorfského seminára. Pokiaľ to nepreštudujete, vidíte iba vonkajšie činnosti, ktoré deti robia. Napríklad ony nepočítajú ako v bežnej škole $2 + 3 = 5$, ale $5 = 3 + 2$. A prečo to tak robia, vysvetľuje zase len antropozofia. Ked' do nej aspoň čiastočne preniknete, úplne inak vnímate waldorfský vzdelávací program. Presne tam vidíte formulácie, ktoré zodpovedajú tejto filozofii. Avšak bežný čitateľ tomu nemôže porozumieť. Vy ale chápate, prečo niektoré veci sa robia v siedmom roku, iné v deviatom a s inými sa začína až v dvanásťich rokoch.

Ako sa prejavovala antropozofia v jednotlivých predmetoch, napríklad vo výtvarnej výchove?

Uvediem niekoľko príkladov. Vo výtvarnej výchove sa vychádza z Goetheho náuky o farbách. Ide tu o prvotný zážitok so zmyslovo-morálnou kvalitou farieb. Cieľom je vyvoláť u dieťaťa také pocity, aké môžu vzniknúť iba z duchovného ponímania farieb. Žiaci maľujú každú hodinu výtvarnej výchovy s akvarelovými farbami metódou „mokré do mokrého“. V prvých ročníkoch nemaľujú

nejake konkrétné obrázky, ale iba akés farebné kompozície. Pri kreslení ich vedie učiteľ, ktorý im zároveň rozpráva príbehy o farbách („modrá stretne žltú“) a žiaci ich maľujú. Ide tak o zážitok z farby, pocítenie jej kvality.

Už som sa zmienila o predmete tzv. kreslenia foriem. Ide o tvary, ktoré deti kreslia na papier, po tom, čo ich učiteľ predkreslil na tabuľu. V podstate sú to uvoľňovacie cviky a ich cieľom je príprava na písanie. Toto kreslenie má však aj iný význam. Priblížila by som ho takto: Kresba dáva do súvislosti kozmické premeny, ktoré sa premietajú do telesnej organizácie človeka. Vplývajú aj na tvorbu chrupu. Aby človek tento fyziologický proces svojpomocne podporil, zaviedol Steiner na WŠ vyučovanie predmetu kreslenie foriem. Ak sa toto kreslenie koná v súlade s procesom vytvárania chrupu, tak sa organizmus pri výstavbe tela posilňuje. Takže deti nekreslia tvary, ktoré si učiteľ vymyslí, ale dopredu stanovené formy predpísané pre určitý vek samým Steinermom.

Aké miesto zastáva narácia vo waldorfskom vzdelávaní?

Na konci hlavného vyučovania, tzv. epochy, učiteľ žiakom každý deň rozpráva. Témou sú pre jednotlivé ročníky dopredu dané. Zoradil ich sám Steiner primerane k veku dieťaťa. V prvej triede sú to rozprávky, v druhej legendy – životopisy svätých a príbehy o prírode. V tretej triede sa pokračuje príbehmi zo Starého zákona a v štvrtnej nastupuje severská mytológia Eda. Podľa Steinera v deviatom roku života človeka dochádza k významnému medzníku. Prebúdza sa v ňom vlastné Ja a to treba chrániť. Preto nastupuje epocha, kde žiak stavia dom, tiahá múry, dom zakryje strechu, čím sa oddelí od vonkajšieho sveta.

V uvedenej činnosti dieťa prezíva vytváranie svojho vnútorného priestoru. Práve tento zážitok v určitom veku podvedome hľadá. Prostredníctvom neho sa stretáva so sebou samým, pričom sa zoznamuje aj s prácou roľníka. Orie a seje. Vníma analógiu – tak ako klíč semienko, tak

sa rozvíja aj jeho Ja. Prebýva v duši človeka. A preto v tomto roku waldorfské deti na hodinách pracovných činností pletú čiapky. To, že sa čapica nasadí na hlavu, je tiež oddelenie sa od vonkajšieho priestoru.

Mohli by ste nám priblížiť, z akých zdrojov ste čerpali pri vytváraní vašich učebných osnov, keďže oficiálne učebnice WŠ nepoužívate?

HLavným zdrojom boli skúsenosti mojich kolegýň, ako aj materiály zo seminárov, ktoré mi poskytli. Mnohé písomné podklady som si zadovážila aj z Nemecka, kde má táto škola dlhorocnú tradíciu. Okrem toho som čerpala aj zo stretnutia s ďalšími učiteľmi z iných WŠ. Mnohé učebné texty som si ale pripravovala sama. Vymýšľala som básničky, zhudobňovala texty.

Podpisuje sa antropozofia aj na výzdobe interiéru tried či budovy školy?

Ideálne by bolo, ak by bola škola postavená podľa architektonických pravidiel Rudolfa Steinera. Ale to z finančných dôvodov väčšinou nie je možné, pretože v Čechách sú WŠ štátne a zriaďuje ich obec. Antropozofický prístup sa ale s určitosťou prejavuje vo farebnej výzdobe tried. Každá trieda je vymaľovaná konkrétnou farbou zodpovedajúcou vývojovému stupňu dieťaťa – prvá trieda ružovou, druhá oranžovou, tretia trieda žltou atď. A zborovňa? Tá má byť fialová.

Myslíte si, že antropozofia ovplyvňuje aj správanie detí a prípadne vstupuje do ich myšlienkového sveta?

Myslím si, že pokiaľ dieťa nevyrastá v antropozofickej rodine, antropozofia jeho správanie až tak viditeľne neovplyvňuje. Tu si však myslím, že antropozofia svoj vplyv preceňujú. Vedľa detí vyrastajú aj v inom prostredí, ktoré ich formuje, a niekedy silnejšie ako škola. Mám však aj opačné skúsenosti, a to, že deti sú voči tomu, čo v škole počujú, veľmi kritické. Napríklad som sa raz spýtal dieťaťa, čo sa učí v škole. Odpovedalo, že sa učí tie „waldorfské kely“ (prepáčte mi ten

výraz, ale je to jeho autentická výpo-
ved) o rastlinách, ktoré v zime bdejú
a v lete spia. Znie to čudne, avšak
antropozofická príručka hovorí, že
rastliny sú v zime v zemi ako seme-
no, pričom ide o stav uvedomelý.
Naopak, v lete rastú, bujnejú, čo je
stav neuvedomelý.

**Vieme, že na waldorfskej škole žiak
neprepadá. Nevšimli ste si, že by ten-
to predpis rodičia alebo i deti samy
zneužívali?**

Mám osobnú skúsenosť len so žiakmi
z nižších ročníkov, no nezažila som,
že by to niekto zneužíval. Avšak zaži-
la som, že do školy prichádzali do
rôznych, aj vyšších tried deti, ktoré
mali v obyčajných školách problémy
so správaním alebo nezvládali učivo.

Akú pozíciu majú rodičia vo WŠ?
Z dostupných materiálov vieme, že
sa medzi nimi vytvárajú vzťahy, ktoré
odrážajú spoločný antropozofický
životný štýl. Rodiny sa vysídlujú
z mesta a spoločne odchádzajú žiť
na vidiek. Stretli ste sa aj vy s niečím
podobným?

Myslím si, že medzi rodičmi je veľa
neantropozofov. Napriek tomu sú
medzi nimi iné vzťahy ako v obyčaj-
nej škole. Rodičia často školu podporujú,
ako len môžu. Ide o finančné
dary, prípravu slávností, ktoré sa kaž-
doročne konajú (Michaelská, Svätoján-
ska slávnosť), vianočné a veľkonočné
trhy, organizáciu výletov, plesov. Ďalej
rodičia pre svoje deti vyrábajú rôzne
pomôcky: peračníky, čítanky. Naprí-
klad prvákom majú peračník ušiť ro-
dičia. Nesmie byť kúpený v obchode.
Viem o prípade, keď jeden prváčik vo
WŠ prišiel s normálnym peračníkom,
za čo mu pani učiteľka vynadala.

Nepoznám prípad, že by sa skupina
rodín prestahovala na vidiek. Ale
napríklad my sme sa stáhovali z rod-
ného mesta do mesta, kde je WŠ.
A rozhodne sme neboli jediní.

**Viete o deťoch, ktoré školu opustili?
Prečo sa ich rodičia rozhodli z nej
svoje dieťa vziať?**

Osobne poznám viacero rodičov, ktorí
dieťa z WŠ vzali. Napríklad sa im pre-

stávalo páčiť poňatie prírodných vied
v učive vyšších ročníkov (chémia, fyzi-
ka). Iné dieťa zase malo konflikt so
spolužiakmi. Šlo o šikanu, ktorú triedna
učiteľka dlhodobo neriešila. Jedna matka dieťaťa mi povedala, že tento
problém sa mal riešiť v kolégii učite-
ľov a že triedna učiteľka bude nad
dieťaťom meditovať. Ďalší rodičia zo-
brali dieťa zo školy po tom, ako im
jeho triedna povedala, že ich dieťa
nie je možné učiť. Odporúčala im, čo
všetko by s ním mali doma robiť, aké
veci a hračky by doma malo a nema-
lo mať, čo dieťa smie a nesmie robiť
a pod. Niektorí rodičia ani netušili,
ako veľa a akým spôsobom zasahuje
antropozofia do výučby. Keď sa učite-
ľov spýtali, prečo je to či ono tak,
dostávali sa do stále väčších konflik-
tov, až dieťa z tohto prostredia radšej
vzali preč.

**Situácia sa po čase u vás zmenila.
Z učiteľa sa stal rodič, kritický voči
škole, kde predtým učil.**

Waldorfské školy si zakladajú na spo-
lupráci s rodičmi. Ale iba dovtedy,
kým ich rodičia všemožne podporujú.
Len čo začnú kritizovať, ihneď sa ocitnú
na druhej strane bariéry. Stávajú
sa nepriateľom celého systému,
ohrozujú ho. A vôbec nemusí ísť
o kritiku napríklad obsahu antropozo-
fie vo vyučovaní. Stačí prejaviť nesú-
hlas voči fungovaniu školy, ako naprí-
klad nesuplovanie a odpadávanie
hodín a podobne.

**Pri vašich kritických postrechoch a náz-
orových argumentačných stretoch,
v podstate s vašimi bývalými kolega-
mi, ste čerpali z predchádzajúcej pra-
xe, alebo ste sa dostali k iným infor-
máciám? Kde nastal rozhodujúci zlom
v pohľade na túto alternatívnu?**

Zmenu môjho pohľadu na WŠ spôsobi-
bili dva momenty. Po prve, čím hlbšie
som sa na waldorfskom seminári za-
oberala antropozofiou, tým častejšie
som zisťovala, že sa s ňou nemôžem
stotožniť. Čoraz väčšmi som bola pre-
svedčená, že waldorfská pedagogika
manipuluje s deťmi, a to dokonca
bez vedomia ich rodičov-neantropozo-
fov. Po druhé, spoločne s niekoľkými
podobne zmýšľajúcimi rodičmi som

postupne zistovala, že niektoré veci
týkajúce sa chodu školy, ktoré sme
považovali za dôležité, nefungujú tak,
ako by mali. Pokúšali sme sa to s uči-
telmi riešiť, no nešlo to. Pre mňa to
bolo prekvapujúce zistenie, že na
takých obyčajných veciach, ako je
suplovanie a odpadávanie hodín, sa
nedá dohodnúť. Tak sme s manželom
dospeli k rozhodnutiu, že nemá
význam, aby naše dieťa v takomto
konzervatívnom prostredí naďalej
zotrívávalo.

**Čo sa pre vás ako niekdajšieho učite-
ľa a súčasne rodiča bývalého žiaka
WŠ javí na tejto školskej alternatíve
najproblematickejšie?**

Netransparentnosť. WŠ sa predstavujú
ako alternatíva k bežným školám. Jej
protagonisti tvrdia, že antropozofia
s nimi, tzn. s obsahom ich vzdeláva-
nia, nemá nič spoločné. Síce priznáva-
jú, že vychádzajú z myšlienok Rudolfa
Steinera, ale nič viac. Chápam ich,
pretože ak by vyložili karty na stôl
a priznali, že waldorfská pedagogika
je vlastne aplikácia antropozofie
v praxi, mnohí rodičia by svoje deti
do takejto školy nikdy nezapísali.

**Myslíte si, že aj dnes sú WŠ rovnako
netransparentné? Nenastal v tomto
smere predsa len pozitívny posun?**

Existujú síce snahy o otvorený pohľad
na WŠ, ale tie sú často, bohužiaľ,
iba dielom jednotlivcov, pričom
ich takmer vždy antropozofovia baga-
telizujú.

**Ako by ste na záver zhrnuli svoju
skúsenosť?**

Možno vás prekvapím, ale napriek
počiatočnému veľkému nadšeniu
a následnému bolestnému precitnutiu
som za skúsenosť s WŠ vďačná. Mu-
sím povedať, že som sa tu stretla
s veľmi zaujímavými ľuďmi, či už to
boli antropozofovia alebo ľudia stoja-
ci na druhej strane bariéry – teda
kritici WŠ. A čoho si cením najväč-
šši? To, že niektorí z nich sa stali
mojimi dobrými priateľmi.

Ďakujem za rozhovor.

Foto: archív

Published every Tuesday

ISSN:

12626

A

Každý človek si môže vybrať, ako bude žiť a vychovávať svoje deti. Ide o rozhodnutie každého z nás, či nám vyhovuje tento bežný a skôr konzumný život, alebo sa rozhodneme pre život nie až taký pohodlný. Vždy by sme si ale mali uvedomiť, ako nami zvolený životný štýl ovplyvní naše deti. Volba extrémnej alternatívnej deti silno poškodiť a pripraviť im nie práve dobré podmienky na štart do života. Článok predkladá dve kauzy rodín, kde došlo k odobratiu a traumatizácii detí pre odlišný spôsob života ich rodičov.

DETI

v sektách (17)

Vo všeobecnosti možno povedať, že každý človek má nejaký životný štýl. Takisto ako každý človek má nejaké hodnoty, trávi nejako svoj voľný čas atď. Avšak existujú značné rozdiely v tom, ako dané činnosti vykonáva konkrétny človek, aké preferuje hodnoty, ako vyzerajú jeho sociálne väzby, čo odsudzuje, čo mu prekáža.

Čo všetko si možno predstaviť pod pojmom alternatívny? To môže byť veľmi problematické, pretože neexistuje nijaký „celospoločenský životný štýl“. Existuje však presadzovaný či skôr zo

strany spoločnosti pozitívne oceňovaný spôsob života, ktorý je v danej spoločnosti a kultúre prevažujúci či považovaný za obvyklý. Alternatívny životný štýl zahrnuje teda širokú škálu správania počnúc nepatrnnými odchýlkami od „normálu“ (napr. vegetariánstvo či vegánstvo), až po úplne odlišujúci sa životný štýl či správanie od celospoločensky tolerovaného a preferovaného životného štýlu súčasnosti.

Alternatívny môže znamenať jednoducho to, čo je iné. V podstate je to neohraničený či neukončený počet

dagmar roučková

vzájomne sa líšiacich životných štýlov: čo líšiaci sa životný štýl, to alternatívny životný štýl. Niekedy možno alternatívu vnímať ako niečo protikladné. Väčšinou je to poukázanie na nesúhlas s „normálnym“ životným štýlom (dnes napr. s konzumným). To znamená, že za alternatívny sa môže považovať život na dedine bez elektriny, život bez televízora a ī. Môžu existovať a skutočne existujú rozličné skupiny rovnako zmyšľajúcich ľudí (žijúcich alternatívne), ale taktiež jednotlivci, ktorí sa vedome či nevedome nezaraďili do žiadnej zo skupín a žijú si tzv. „po svojom“.

Ako príklad alternatívneho spôsobu života jednotlivcov (rodín) uvediem dve mediálne kauzy z Českej republiky. Sú výpovedou či opisom života dvoch rodín a osudov troch detí. Obe kauzy vykazujú značne podobné znaky: pôrod doma, nenahlásenie detí po narodení príslušným úradom, nepodstúpenie očkovania, deti nemajúce rodné listy. Čo je však zásadné – v oboch prípadoch došlo k poškodeniu a traumatizácii detí.

Príbeh Pôlnoční Bouře

Túto kauzu mediálne rozpútali sami rodičia, podľa ktorých došlo k veľkému bezpráviu. Chceli poukázať na nedostatky v našich zákonoch a zabrániť tomu, aby sa prípady tohto typu opakovali. Ale ako to všetko začalo. Rodičia Blanka Fuxová a Jaroslav Blovský sa od-

stáhovali z mesta na Šumavu za čistým vzduchom. Obaja sú vegetariáni a snažili sa žiť pokial' možno čo najviac z vlastnoručne vypestovaných plodín. Roku 2001 sa im narodilo dievčatko. Pôrod prebiehal doma a len za asistenčie otca. Dievčatko sa narodilo o polnoci a vonku vydádzala búrka, preto ju rodičia pomenovali Pôlnoční Bouře. S tým sa im však začali problémy. Rodičia nedali dieťa zapísť na matrike, lebo vedeli, že by im matrika nepovolila také nezvyčajné meno. Dcérku nepriviedli na očkovanie, ani jej nezariaďili zdravotné poistenie.

Na základe nesplnenia si týchto zákonných povinností sa u nich v apríli roku 2002 objavili sociálne pracovníčky. Matka opisuje celú ich návštenu: „Chceli vidieť malú. Tá bola vnútri s Jarkom. Nechcela som im ju ukázať, lebo som mala strach – podľa toho, ako so mnou hovorili –, že mi ju chcú vziať.“ (Kučerová, 2002) Obe ju vraj ale ubezpečovali, že „dojčiaky a decáky“ sú preplnené a že odobratie nehrdzí. A nielen to, Blanku pochválili za vzorný poriadok okolo domu i za to, že vyzierá „normálne“. Blanka teda dievčatko ukázala. Zdali sa vraj veľmi spokojné, ako dieťa prospieva a tvári sa veselo. Návšteva sa skončila súhlasmom Blanky, že všetky potrebné dokumenty dát čoskoro do poriadku.

Napriek tomu sociálne pracovníčky odobrali vtedy deväťmesačné dievčatko, a to v sprievode polície a asistentky lekára, a umiestnili ho v dojčenskom

ústave v Plzni. Dôvodom bola podľa pracovníčok ochrana dieťaťa. Blanka sa odobratiu zúfalo bránila slovami: „Ja ju nemôžem takto nechať, ved' ju len dojčím, nie je zvyknutá na cumlík, flašku ani na lyžičku. (...) Nie je zvyknutá na cudzích ľudí, my sme sa od nej nepohli ani na krok.“ (Kučerová, 2002) Ale i tak bola Pôlnoční Bouře odvezenaná do dojčenského ústavu. Matka šla autostopom, aby sa dostala za svoju dcérrou a mohla ju dojčiť. Riaditeľka dojčenského ústavu súhlasila s možnosťou jej prítomnosti pri dieťati cez deň. Počas niekoľkých dní však musela na noc odchádzať a ráno sa vracať k uplakanej dcérke. Po pár dňoch riaditeľka súhlasila s pobytom Blanky spoločne s dieťaťom aj cez noc. Po takto ľahko prežitých šiestich týždňoch si rodičia odviezli dcérku domov.

Nemalý podiel na jej odobratí majú podľa rodičov niektorí ich susedia, ktorí niekoľkokrát informovali sociálne pracovníčky a políciu, že dieťa nikdy neplače. Nedávno vraj oknom z cesty vzdialenej niekoľko metrov od domu ju videli ležať na stole, ale teličko sa nehýbalo, čiže jeho rodičia s ním nie sú doma. Taktiež už zmienená ich vegetariánska, samozásobiteľsky polnohospodárska existencia pôsobila rozruch, a keď sa potom rozhodli pre domáci pôrod, po ktorom svoju dcérku pomenovali Pôlnoční Bouře, vložil sa do veci úrad. A zasiahol. Podľa rodičov však zasiahol neadekvátnie, preto podali žalobu na štát. Z ich pohľadu je preto spor jasný: úrady úplne zbytočne a svojvoľne nabúrali život rodiňa a privodili dieťaťu ľahkú traumu, rodičom veľký stres a strach, takže by za to mali niesť zodpovednosť. Rodičia požadovali prinajmenšom zaplatiť odškodné za následky, ktoré ich postup privodil bezbrannej obeti, ako sami rodičia hovoria „unesenému“ dievčatku Eliške Gaie (rodičom sa odporúčilo meno úplne zmeniť, tí sa – i keď neradi – prispôsobili. Pôlnoční Bouře premenovali na Elišku Gaiu).

Podanú žalobu však sudca Martin Velehrach zamietol. Celú vec vidí úplne inak: „Úrady chránili dieťa,“ znie jeho vysvetlenie. „Matka nepriniesla dcéru na očkovanie a keďže žili v prírode v nejakej chalupe, tam to bez tetanu mohlo mať fatalné následky. A nehnevať sa, aké to vôbec dali tomu die-

Prípad Pôlnoční Bouře sa stal symbolom sporného odoberania detí štátom.

ťaťu meno! Také sa v našich končinách jednoducho nedáva.“ (Kovalík, 2006) Pražský súd odškodné pre Pôlnoční Bouři zamietol.

O spornosti postupu svedčí i to, že ani inštitúcie k celej veci nezaujali rovnaký názor. Úplne inak všetko zhodnotila zástupkyňa ombudsmana A. Šabatová, ktorej úrad považuje odobranie Pôlnoční Bouře za „nemiestny a citelný zásah do vývoja dieťaťa“ a doslova uvádzia: „Chápem, že sa sociálne pracovníčky môžu pomýliť, pretože pracujú vo vypäťých situáciach. Ale že ich postup s odstupom času posväti sudca, ktorý má dostatok informácií, je zarážajúce.“ (Kovalík, 2006) Z opisu celej kauzy je zrejmé, že dieťa nebolo zanedbávané, nebolo ohrozené na živote, no napriek tomu štátne úrady z množstva možných postihov od pokuty po súdny príkaz siahli po represii najťažšieho kalibru – odobrali deväťmesačné plne dojčené dievčatko.

Príbeh vlčích detí z Prahy

V apríli minulého roka si jedna žena z centra Prahy privolala políciu na pomoc pred rozčuleným manželom, ktorý jej hrozil, že na ňu zaútočí šidlom. Vyhrájal sa, že ju a jej dve deti zabije. Práve táto roztržka prispela k objaveniu dvoch malých synov. Po tejto príhode sa rozbehol sled udalostí, ktorý zmenil život rodičom aj ich chlapcom a na povrch sa začali vyplavovať ďalšie informácie zo života tejto rodiny. Policajti totiž pri zásahu v byte našli dvoch chlapcov vo veku jeden a dva roky. Obaja dospelí k nim ale nemali žiadne doklady. Nastal kolobej preverovania, či deti patria skutočne manželskému páru.

Ked' sa muži zákona začali zaujímať o to, ako je to s deťmi a v akom prostredí vyrastajú, zistili, že deti vlastne oficiálne neexistujú. Narodili sa doma a rodičia ich existenciu nikako formálne neoficializovali. Neprihlásili ich na matriku, deti nemali rodné listy, nechodili von. Neboli oblečené, rodičia ich nechávali len v látkových plienkach. Otec to odôvodňuje: „Dieťa neušle vypúšťa hlien, oblečenie je preto ustavične vlhké a musí sa prati. Takto boli stále v suchu.“ (Válková, 2012d) Rodičom sa taktiež vytýkalo, že chlapci neboli dobre živení. Tí to však zásad-

ne odmietajú. Dávali im vraj obilné kaše, ovocné šťavy, sušené i tekuté bio-mlieko. Domácnosť nebola vybavená ani základnými spotrebičmi. Počítač, mikrovlnnú rúru či starú práčku manželia predali alebo vyhodili. „Moja žena bola práčka. Prali sme v rukách a vyvárali na variči v hrnci,“ vysvetlil muž. (Koukal, 2012c)

deli,“ obrátil sa na predsedu súdneho senátu. (Koukal, 2012c) Matka uviedla, že k lekárovi nebolo treba ísiť, pretože sa chlapci dobre stravovali, dojčila ich, vraj dobre spali a prospievali.

Žena nebola u lekára pred ani po pôrode. Svoj postoj vysvetľuje týmito slovami: „Bola som zdravá, tak som si hovorila, že všetko bude v poriadku.

Otica „vlčích detí“ súd poslal za mreže, matku na psychiatriu.

Úrady nakoniec chlapcov rodičom odobrali a tí boli obvinení za týranie zverenej osoby. Celým prípadom sa teda začal zaoberať Pražský mestský súd a zistil desivé informácie. Obžalovaní rodičia svojich synov Martina a Vítka nepustili z bytu vo Vinohradskej ulici v Prahe. Bol to prostriedok, ktorým ich otec chránil pred „zlým svetom“ vonku. Žena porodila chlapcov doma a rodičia ich existenciu utajili nielen pred úradmi, ale i pred vlastnými príbuznými.

Média prekrstili chlapcov na „vlčie deti“ podľa termínu používanejho pre deti vyrastajúce v extrémnej sociálnej izolácii. V tomto prípade sa toto prirovnanie používa predovšetkým preto, lebo deti po celý čas, čo s rodičmi vyrastali v byte v centre Prahy, nevychádzali von. Výnimkou bola krátka prechádzka jedného zo synov v čase, keď mal tri mesiace.

Utajenie detí vysvetľovali rodičia hlavne tým, že ich chceli izolovať pred okolitým svetom, ktorý pre deti nie je údajne vhodný. Sami chceli potomkom poskytnúť i vzdelanie. Zdravotnú starostlivosť považovali za zbytočnú, otec svoj postoj zdôvodňoval takto: „Dieťa, keď sa narodí, tak je zdravé. Tisíce rokov nechodili na kontroly. Keby nebolí také pôrody, ani vy by ste tu nese-

Keby nie, obrátila by som sa na odborníkov.“ (Válková, 2011a) Nebála sa ani nepredvídaných komplikácií, dodáva: „Verila som, že všetko bude v poriadku. Zaoberala som sa reiki, a keď som to na sebe používala, malo to veľké účinky.“ (Válková, 2011a) Rodičia nedôverovali zdravotníctvu ani školstvu, čo komentovali slovami: „Čítali sme množstvo príbehov, keď deti po očkovani ochoreli, alebo dokonca zomreli,“ uviedol otec. (Válková, 2012d) Keď sa im úradníci napríklad snažili vysvetliť, že ich deti vlastne právne vôbec neexistujú, povedali, že namiesto rodných listov uložili doma do mrazničky časti pupočnej šnúry chlapcov.

Prvý syn prišiel na svet v kuchyni. Matka ho porodila postojačky, manžel dieťa odchýtil a pupočnú šnúru vraj prezval vyzvareným nožom. O necelý rok mladšieho synčeka matka porodila na záchode. Podľa otca tak odpadli starosti s upratovaním kuchyne, matka zvolené miesto vysvetlila tým, že pôrod nastal veľmi rýchlo a do kuchyne už nestačila dôjsť.

Rodičia nevychovávajú ani svoju dnes už trinásťročnú dcéru Lenku. Zverili ju do výchovy prarodičom z otcovej strany, keď mala päť rokov. Od toho času o ňu prakticky nejavili záujem. Matka to vysvetlovala na súde: „Osem

rokov som ju nevidela, len na fotkách. Bola som rada, že je u prarodičov spokojná. Nechcela som voči nej byť majetníčka." (Koukal, 2012c) Po skúsenostíach s touto prvou dcérou vraj obaja pochopili, že už ďalších potomkov nechcú. Preto praktizovali prerušovanú súlož a žena využívala „prirodzenú antikoncepciu“, ktorá sa nazýva jelenie cvičenie. „Tristošesťdesiatkrát sa krúti prsiami na jednu a potom na druhú stranu, až prestane menštruácia,“ opísal metódu vyčítanú z čínskej literatúry manžel. (Koukal, 2012c.)

„Keď nemala menštruáciu, mysleli sme si, že cvičenie proti plodnosti funguje. Potom sa jej ale zväčšilo bruško, a to už sme pochopili, že je tehotná.“ (Válková, 2012d) To, že išlo o nechcené diéta, žiadny z rodičov nezastieral. „Keby sme vedeli, že sú nejaké hniezda záchrany, možno by sme zvážili, či ho tam nedat,“ (Koukal, 2012c) uviedla matka a ďalej hovorí: „Keby som rozumovo vedela, že pre ich vývoj bude najlepšie dať ich do babyboxu, tak by som to urobila. Ale bolo by mi smutno. Keby sme sa neocitli v rozpoře s tunajšími zákonomi, deti by sme si nechali. Hlavne nám prekáža moc zdravotníctva. Keby to tunajšie zákony umožňovali, deti by sme mali kopec.“ (Válková, 2011a)

Akí boli a sú rodičia chlapcov?

Tridsaťšesťročná pani Hana vyštudovala gymnázium, potom študovala na matematicko-fyzikálnej fakulte, ktorú po roku nechala. Vďaka znalosti angličtiny začala pracovať na sekretariáte generálneho riaditeľa Sazky. S rovnako starým manželom potom začali spoľočne podnikať – šili ruksaky. Po prvej materskej sa stala ženou v domácnosti. Na základe psychologického vyšetrenia sa zistilo, že žena trpí poruchou osobnosti. Prejavuje sa u nej absolútne závislosťou od manžela, ktorého úplne pasívne poslúchala. Za posledné štyri roky bola vraj mimo bytu trikrát až štyrikrát, prestala sa stýkať so svojimi rodičmi i s priateľmi, vrátane komáratky, ktorá bola svedkyňou na jej svadbe. Na otázku, či ona sama chodila von, odpovedala: „Len občas, ked' deti strážil manžel. Veľmi som to ani nepotrebovala, pretože som bola vytážená deťmi. Mala som dosť práce

i pohybu. Manžel nakupoval, pretože je väčší a viac unesie. Doma ma ne-držal. Pravda je, že niekedy hovoril, že sa bojí, aby sa mi niečo nestalo, pretože svet vonku vyzerá nebezpečne.“ (Válková, 2011c) Na slnko, mesiac, kvetiny a vtáky, ako ďalej uviedla, sa vrah chodila dívať na balkón.

Otec chlapcov meria takmer dva metre, a napriek tomu, že sa ani nevyučil, má nadpriemernú inteligenciu. Manželke vsugeroval, že má nadpriemerné schopnosti, že dokáže premeniť víno na krv. Obaja praktizovali reiki a inklinovali k taoizmu a neskôr ku kresťanstvu. Avšak ich prístup ku kresťanstvu bol prinajmenšom čudný. Keď sa v kostole dozvedeli, že pred krstom by museli absolvovať školenie, pasoval sám seba muž na knaza a v ich byte ženu i seba pokrstil.

Psychológ muža opísal takto: „Realizuje sa v úlohe domáceho tyrana, vládca sveta, majiteľa rodiny, ktorú izoluje od všetkého sveta, vrátane príbuzných.“ (Koukal, 2012b) Podľa neho je otec detí manipulatívny človek, ktorý trpí schizoidnou a psychopatickou poruchou osobnosti s hysterickými sklonmi a svoje potreby usporiada na úkor iných; aj keď hovorí o láske k manželke, v skutočnosti miluje len sám seba. K deťom nemá žiadny vzťah, sníva o tom, ako sa ich zbabí a ženu bude mať len pre seba – uviedol v posudku súdny znalec. Izolácia celej rodiny je podľa neho pre povahu otca typická, doslova konštatoval: „Som presvedčený, že ten vzorec správania – uzavretie sa v jednom pražskom byte pred celým svetom – je prejavom poruchy osobnosti, ktorou obžalovaný trpí.“ (Koukal, 2012b) Na súde sa ale zdôraznilo, že porucha osobnosti neznamená, že obžalovaný nenesie zodpovednosť za svoje správanie. Bol uznáný za zodpovedného za svoje činy.

Samu matku detí označil psychológ za slabú, ľahko manipulatívnú osobnosť, ktorá po sobáši svojmu mužovi úplne podláhla. Do zoznámenia sa s manželom bol jej vývoj v podstate normálny, po svadbe sa však všetko zmenilo. Podľa súdneho znalcu sa „správala len tak, ako si manžel prial, prijímal jeho postoje. Na svoje hodnoty, potreby a záujmy úplne rezignovala“. (Koukal, 2012b) Žena bola úplne v moci svojho muža, ktorého sa bála.

To z nej však nesníma vinu. Je obeťou a zároveň páchateľkou zanedbania svojich detí. Aby sa zbavila vplyvu manžela, bude podľa znalcu musieť absolvovať liečbu. Navrhol pre ňu skupinovú psychoterapiu. Podľa znalcu ju čaká bolestný proces precitnutia.

Vplyv na deti

Tento alternatívny spôsob života sa negatívne odrazil na fyzickom, psychickom i sociálnom zdraví chlapcov. Súdni znalci zistili ich celkový nedostatočný vývoj. Zainteresovaných jednak zarazilo, že ani jeden z rodičov nemá k deťom vzťah. Nevytvorili si k nim žiadnu väzbu a keď policajti deti v byte objavili, prakticky ihneď súhlasili s tým, že sa o ne budú stať príbuzní. Podľa výpovede sociálnej pracovníčky asistujúcej pri odoberaní detí matka vrah dokonca odmietla ponuku, aby so synmi v dojčenskom ústave sama bývala.

Znalci ďalej zistili, že kvôli tomuto „alternatívnemu“ spôsobu života majú chlapci ochabnuté svaly a zaostávajú v reči. Chýbajú im vitamíny a na základe toho majú oneskorený rast koští. Chlapci nemajú vyvinutý hryzavý reflex a bola u nich zanedbaná predpôrodná aj popôrodná starostlivosť. A pretože sa u nich neprejavili žiadne známky chorôb či vrodených chýb, zmienené fyzické problémy sa pripísali výchove rodičov.

Znalci ďalej zistili, že psychomotorický vývoj chlapcov je nevyrovnaný a rečové schopnosti sú oneskorené. Najhoršie následky má predovšetkým zanedbávanie starostlivosti spočívajúcej v absolútnej sociálnej izolácii. Znalec reagoval i na informáciu rodičov, že deťom nechýbali vychádzky na ulici, lebo sa mohli zdržiavať na veľkej terase: „To, že rodičia deťom niečo ukazovali z okna, považujem za úplne nedostatočnú stimuláciu.“ (Válková, 2012d) Znalci sa domnievajú, že sa pohybový a psychický vývoj detí môže upraviť. Problematickejší je však emočný vývoj, okrem pláču obaja chlapci neprejavovali žiadne emócie a starší iba vydával zvuky. Ďalší problém predstavuje to, ako sa v priebehu života budú chlapci vyravnávať s osobou situáciou, s pohľadom na svojich rodičov i s tým, že boli nechcení.

Podľa sudsu Kamila Kydalku sa obžalovaní dopustili zvlášť závažného zločinu týmania zverenej osoby. Okrem iného tým, že deťom neposkytovali dostatočné jedlo a oblečenie, tajili ich existenciu a totálne ich izolovali od sveta. To viedlo k ľažkej ujme na zdraví oboch chlapcov. Je zrejmé, že následky konania rodičov sú pomerne závažné a že u oboch chlapcov došlo k poruche zdravia. Súd neposudzoval odlišný štýl života rodiny, ale to, či a ako poškodil deti.

Všetky tieto zistené následky života rodičov spočívajúce predovšetkým v ohrození zdravého vývoja chlapcov viedli k tomu, že otca detí poslali na osem rokov do väzenia s ostrahou a žena dostala tri roky podmienečne s odkladom na päť rokov a musí sa podrobiť psychiatrickej liečbe. Oboch súd uznal vinnými z týmania zverenej osoby. Otec detí sa na mieste odvolał, rozsudok tak nie je právoplatný. Žena sa hned' nerozhodla, či chce využiť možnosť odvolania, čo prispelo k malej hádke medzi manželmi. Jej muž na ľu vzápäť začal tlačiť, aby sa odvolať. Otcov obhajca Jan Červenka s rozsudkom spokojný nie je s týmto odôvodnením: „Už návrh štátnej zástupkyne ma prekvapil. Ide predovšetkým o výšku trestu, ktorá je v porovnaní s obdobnými prípadmi neprimerane vysoká.“ (*Súd potrestal rodičov „vlčích detí“ ôsmimi rokmi natvrdovo a podmienkou*, 2012)

Manželka nakoniec svojho manžela obhajovala slovami: „Bol pod veľkým tlakom. Musel veľa zarábať, aby uživil deti. Nemali sme na seba toľko času a on sa stážoval, že nás vzťah už nie je taký, aký býval. Zle na neho pôsobilo, že nie sú nikde prihlásené. Keby neboli deti, možno by sa nestážoval.“ (Válková, 2011a) Manžel dodal, že sa necíti byť vinný, doslova uvádzal: „Detom sme nechceli ubližiť a myslíme, že sme im aspoň výrazne neubližili. Mohli sme sa prvého syna ľahko zriecknuť, niekde ho odložiť.“ (*Súd potrestal rodičov „vlčích detí“ ôsmimi rokmi natvrdovo a podmienkou*, 2012). Takže za vychádzky na balkón môžu byť chlapci v podstate vďační.

Matka na otázku – máte pocit, že ste svojim deťom ubližila – odpovedala: „Nie, to vôbec nie. Obvinenie stojí na tom, že deti sú nejako poškode-

né a do konca života budú trpieť. Tak to nie je a my sa to snažíme dokázať. Hračiek mali dosť, byt bol veľký, takže boli napríklad spolu v izbe, potom v kuchyni. (...) Boli tam aj dva balkóny. Lietali tam vtáčiky, ukazovali sme im i psíky vonku. Boli to veselí chlapci, veľa sa smiali, spolu sa často hrali a celý deň sa ničako nenudili.“ (Válková, 2011a)

V súčasnosti sa však v kauze udiali zmeny. Zistilo sa, že znalec, ktorý vypracoval klúčový posudok detí, bol kritizovaný za to, že u chlapcov nevykonal vlastné vyšetrovanie. Sudca Kamila Kydalka vychádzal iba z posudku súdneho ználca Ivana Boušku, ktorý sa ale s deťmi nikdy nestretol, ani ich nevyšetril. Hrozí teda podozrenie, že posudok nebol kvalitne vypracovaný. Ak sa to potvrdí, začne sa správne konanie, na základe ktorého môžu ználca potrestať za nekvalitnú prácu až do výšky stotisíc českých korún. Celý prípad sa vrátil pred pražský mestský súd a bude sa znova prejednávať.

Záver

Tri deti v dojčenskom ústave a ich traumatizácia. To je bilancia dvoch rodín žijúcich alternatívnym spôsobom života. Zmienené kauzy ukázali, že treba individuálne posúdiť každú rodinu, lebo nie všetky rodiny preferujúce odlišný štýl života znamenajú a priori niečo zlé, ohrozujúce či odsúdeniahodné. Rovnako tak u rodín žijúcich „normálnym“ spôsobom sa môže vyskytnúť zanedbávanie detí či ich ohrozenie.

To, že sa dva ľudia rozhodnú žiť alternatívne a slobodne je v podstate ich vec, čo však neplatí v prípade, keď majú dieťa. Spočíva na nich bremeno zodpovednosti za jeho výchovu, za dieťa samo. Tu musia dať rodičia na misku vás jednak ich túžbu žiť inak (nekonzumne) a jednak možnosť, že táto „inakosť“ ovplyvní určitým spôsobom ich deti, ktoré môžu zvolený životný štýl negatívne pocítiť na vlastnej koži, napríklad v kolektíve vrstvárov. Toto by si mali uvedomiť rodičia, ktorí stále balansujú medzi svojimi rozhodnutiami, ako žiť: či alternatívne, alebo prijať ponúkaný spôsob života väčšinou spoločnosťou. ■

Preklad: ALŽBETA MRÁKOVÁ

Foto: archív

Literatúra a internet:

1. Jméno: *Půlnoční Bouře* (2007) – <http://jir-koluisa.blog.cz/0705/jmeno-pulnocni-boure>
2. Karásková, I.: *Otec „vlčích detí“ se pasoval do role kněze. Manželku taky držel doma* (2011) – http://zpravy.idnes.cz/otec-vlcich-det-se-pasoval-do-role-kneze-manzelku-taky-drzel-dom-a-p9z-domaci.aspx?c=A111202_104658_domaci_cem
3. Koukal, J.: *Matka „vlčích detí“ napadla u soudu svého otce* (2012a) – <http://www.novinky.cz/krimi/255251-matka-vlcich-det-na-padla-u-soud-u-sveho-otce.html>
4. Koukal, J.: *Otec „vlčích detí“ hrál roli vládce světa a majitele rodiny, tvrdí znalec* (2012b) – <http://www.novinky.cz/krimi/255394-otec-vlcich-det-hral-roli-vladce-sveta-a-majitele-rodiny-tvrdi-znalec.html>
5. Koukal, J.: *Rodiče „vlčích chlapců“ děti nechťeli, místo antikoncepce žena točila nadry* (2012c) – <http://www.novinky.cz/krimi/255129-rodice-vlcich-chlapcu-det-nechtel-misto-antikoncepc-e-zena-toctila-nadry.html>
6. Kovalík, J.: *Unést dítě je správné* (2006) – <http://respekt.ihned.cz/c1-36264050-unest-dite-je-spravne>
7. Kučerová, L.: *Půlnoční Bouře, jediné kojené dítě v kojeňáku* (2002) – <http://zpravodajstvi.ecn.cz>
8. *Případ Půlnoční Bouře, vzpomínáte?* (2004) – <http://www.osud.cz/pripad-pulnocni-bou-re-vzpominate>
9. *Soud ztrestal rodiče „vlčích dětí“ osmi lety natvrdo a podmínkou* (2012) – www.novinky.cz/krimi/255400-soud-ztrestal-rodice-vlcich-det-osmi-lety-natvrdo-a-podminkou.html
10. Válková, H.: *Nebýt zákonů, děti bychom měli spoustu, říká matka „vlčích“ dětí* (2011a) – http://zpravy.idnes.cz/nebyt-zakonu-det-byhom-meli-spoustu-rika-matka-vlcich-det-pr3-domaci.aspx?c=A111202_165947_domaci_hv
11. Válková, H.: *Otec „vlčích dětí“ je podle znalého psychopat, matka se může vyléčit* (2012b) – http://zpravy.idnes.cz/otec-vlcich-det-je-podle-znalu-psychopat-matka-se-muze-vylecit-p8n-krimi.aspx?c=A120105_091126_krimi_hv
12. Válková, H.: *Soud posal „vlčího“ otce na osm let za mříže. Matka dostala podmítku* (2012c) – http://zpravy.idnes.cz/soud-posal-vlcico-otce-na-osm-let-za-mrize-matka-dostala-podminku-1cp-krimi.aspx?c=A120105_134017_krimi_hv
13. Válková, H.: *Točení prsou selhalo, rodili jsme na WC, řekl soudu otec „vlčích dětí“* (2012d) – http://zpravy.idnes.cz/toceni-prsou-selhalo-rodili-jsme-na-wc-rekl-soudou-otec-vlcich-det-p95-krimi.aspx?c=A120102_164428_krimi_hv
14. *Vlčí děti na Vinohradech?* – <http://www.regionrevue.cz/vlci-det-na-vinohradech.a368.html>
15. *Znalec v kauze vlčích dětí se s nimi vůbec nesetal, hrozí mu trest* (2012) – <http://www.novinky.cz/domaci/260701-znalec-v-kauze-vlcich-det-se-s-nimi-vubec-nesetal-hrozi-mu-trest.html>

Koniec sveta a postava Antikrista, to je v súčasnosti – podobne ako mnoho ráz v minulosti – oblúbená agenda početných pseudonáboženských smerov. Ako však rozoznať túto biblickú tému, ktorá v kresťanskom učení zastáva nepochybne významné miesto, od lacného secondhandu rôznych skupín či samozvancov snažiacich sa zaujať alebo zastrašiť? V tomto príspevku si predstavíme jedného z najvýznamnejších ruských kresťanských mysliteľov – Vladimíra Solovjova, ktorého dieľo je i dnes v mnohom inšpiratívne, kedže poukazuje na otázku zla vo svete a v človeku samom, ale i na možnosť volby medzi dobrom a zlom v ľudskom srdci.

LEGENDA

o Antikristovi

Konkrétnie sa zameriame na Solovjovovu víziu konca časov na pozadí vystúpenia Antikrista v jeho poslednom diele *Tri rozhovory: O vojne, pokroku a konci svetových dejín* obsahujúcim tiež *Legendu o Antikristovi* a niekoľko menších priložených statí.¹ Spis síce nie je obsiahly, no završuje život tohto náboženského a filozofického velikána. Soloviov v ňom vyjadril svoj definitívny pohľad na história a zlo a taktiež na konečné víťazstvo dobra a zjednotenie kresťanstva, ktoré mu vždy hlboko ležalo na srdci.

Sám termín antikrist odkazuje k opozitu – opaku Krista. V zásade možno v kresťanstve tento zástoj pripísat každému, kto sa pokúša nahradíť Krista inými formami spásy. Antikrist, ako ho predstavuje Biblia, tradícia i bohaté literárne pramene, je falošným Kristom a aktívne proti nemu koná. Zväčša, ako ho vidíme aj v Solovjovovej legende, má tvár a masku nadčloveka na prvý pohľad veľmi prítažlivého a humanistického. Téma antikrista sa spravidla viaže na mesianizmus a eschatologizmus.²

Eschatologický aspekt možno vnímať už v *Prvom Jánovom liste*, kde evanjelista antikristovo vystúpenie spája s poslednou hodinou (1 Jn 2, 18). Ján tu rozoznáva podstatnú vlastnosť antikrista – odmietnutie Ježiša: „Každý duch, ktorý vyznáva, že Ježiš Kristus prišiel v tele, je z Boha. Duch, ktorý nevyznáva Ježiša, nie je z Boha. To je duch antikristov, o ktorom ste počuli, že príde, a už teraz je na svete.“ (1 Jn, 4, 2–3) Podľa exegézy tejto státe vlastnia veriaci pomazanie, ktoré im umožňuje poznanie pravdy. Antikristovia však takéto pomazanie nevlastnia, pretože negujú, že Ježiš je Kristus.³

V *Druhom liste Solúnčanom* (2 Sol 2, 1 a nasl.) zase apoštol Pavol tamojších veriacich poučuje, že koniec ne-nastane skôr, kým sa nezjaví človek neprávosti, syn zatratenia. Čo je zaujímavé, Pavol tu opisuje rovnaké vlastnosti antikrista, ako ich vykresluje vo svojej legende i Soloviov: povýšenec-tvo nad Bohom, usadenie sa v Božom chráme a napokon vydávanie sa za samého Boha. V poslednej knihe Nového zákona, v *Zjavení apoštola Jána* tému antikrista približuje najmä 13. kapitola, kde možno vidieť všetky ná-mety pre neskoršie literárne stvárnenie tejto postavy.

Ranokreštanskí autori poukazujú na dve základné známky antikrista: politickú a dogmatickú. Antikrist je politickým vodcom, ktorého cieľom je zničenie kresťanstva.⁴ V dogmatickom zmysle slova ide o toho, kto má masku Krista, ale v skutočnosti je niekým iným. V ranokreštanskom spise *Učenie dvanásťich apoštolov*, známom ako *Didaché*, sa možno dočítať, že v časoch, keď sa na zemi láska premení v ne-návist, vystúpi podvodník, ktorý bude konáť zázraky a znamenia a o sebe bude tvrdiť, že je Synom Božím. Pisatel' diela vyzýva veriacich, aby vytrvali do konca vo vernosti, lebo len tí budú spasení, keď príde Syn človeka na nebeských oblakoch.⁵

Za základ každého pojednávania o tejto téme sa celé stáročia považuje dielo *Adversus Haereses*, ktorého au-torom je Irenej z Lyonu.⁶ Už historik prvotnej cirkvi Eusébius z Cézarey vo svojich *Cirkevných dejinách* poukazuje na záujem Ireneja o jánovskú *Apoka-lypsu* a o odhalenie antikrista vo vtedajších historických udalostach.⁷

Rusko 19. storočia bolo plné apoka-lyptických proroctiev odrážajúcich mo-mentálnu spoločenskú a náboženskú krízu. Súdobé pomery charakterizoval Vasilij Zeňkovskij ako znamenie „nového náboženského vedomia“.⁸ Hlavnými té-mami sa stali konfrontácia s histo-riickým kresťanstvom, očakávanie nových zjavení, mesianizmus,⁹ ktorý bol pre túto krajinu dlhodobo príznačný, a viera v eschatologické vyústenie dejín. Veľmi dôležitou bola aj otázka vy-stúpenia antikrista. Spomedzi autorov, významných ruských mysliteľov a filo-zofov, v ktorých diele tento námet viac či menej rezonuje, možno spome-núť Leontjeva, Merežkovského, Dostojevského, Gogola a, samozrejme, Vladimíra Solovjova.

V Rusku sa azda najväčšmi vykryš-talizovala postava antikrista v rôznych variáciách. Za antikristov sa považo-vali napríklad dvaja veľkí ruskí refor-mátori – patriarcha Nikon a cár Pe-ter Veľký, jeden z cirkevnej a druhý zo svetskej sféry. Petra Veľkého nie-ktorí dokonca nazvali posledným antikristom.¹⁰ Berdajev tvrdí, že veľkost' a sláva sú, v ruskom myslení, synony-mom pokušenia a hriechu a nezna-me-najú najvyššiu hodnotu. Aj preto pod-ľa neho Peter Veľký a taktiež Napoleon vošli do ľudovej legendy ako antikris-tovia.¹¹

V 19. storočí bolo v mnohých die-lach moderné označovať za antikris-ta aj pápeža, hlavne v súvislosti s je-ho historickou politickou mocou, ale i v priatí vtedajšej dogmy o jeho ne-mylnosti vyvolávajúcej dojem požia-davky absolútnej moci,¹² ktorá mohla spôsobovať konflikty a možné nepo-chopenie. Je potrebné pripomenúť, že v tomto období neboli vzťahy Ruskej ortodoxnej cirkvi a Katolíckej cirkvi na takej úrovni ako v súčasnosti a dochádzalo k nedorozumeniam na jednej či druhej strane, čo sa muselo odraziť aj v súdobom myslení a literatúre. Rov-nako o ekumenickom hnutí nemohla byť vtedy ani reč. A práve u Solovjo-va možno pozorovať prvý významný pokus o ekuménu, ktorá je v podstate aj druhým hlavným motívom *Legendy o Antikristovi*.

Vladimír Sergejevič Soloviov (1853 – 1900) zdedil po otcovi, významnom ruskom historikovi, vzťah k historické-mu chápaniu dejín a po svojej matke,

nábožnej a skromnej žene so sklonom k snívaniu a poézii, príkon k mysticizu.¹³ Tavernier píše, že Soloviov sa pohyboval v apokalyptických víziach ako vo svojom „vlastnom dome“.¹⁴ Sen považoval za okno do druhého sveta. Solovjovov priateľ, knieža Trubecký, spomína, že Solovjovove sny boli veš-tecké a prorocké, no niekedy fantas-tické a čudesné. Podľa vlastných So-loviovových slov „choroba robí našu predstavivosť otvorenú pre takéto pô-sobenie duchovného sveta, voči ktorému sú zdraví ľudia necitliví“.¹⁵ V žiadnom prípade, a dokazuje to i jeho veľkolepé dielo, však Soloviov nebol rojko, ale skutočne grandiózny náboženský mysliteľ, filozof, ktorý má takisto v súčasnosti veľký vplyv, o čom svedčia mnohé sympózia, prednášky či záujem o jeho myslenie na prestíž-ných svetových univerzitách.

Soloviovov sklon k mysticizmu možno badať v mnohých dielach, nevyní-majúc jeho poéziu, avšak najväčšimi, podľa môjho názoru, v jeho spome-nutom diele *Tri rozhovory*. V ňom na-plno rozvinul svoje obavy a nesplnené túžby, ale i nádej v konečné víťazstvo toho, čomu celý život veril. Tento jeho spis sa sice zaoberá aktuálnymi téma-mi, no vyúsťuje do apokalyptickej vízie dejín ľudstva v *Legende o Antikris-tovi*. *Tri rozhovory* sú písané formou dialógov, možno aj preto, lebo práve v tom čase Soloviov dokončieval pre-klad Platóna do ruštiny.

Soloviovov text je potrebné čítať nielen z pohľadu ruskej atmosféry vte-dajšieho obdobia, ale predovšetkým vo svetle kresťanskej viery v druhý príchod Krista, ktorý je predpovedaný v textoch Nového zákona a ktorý by mal každý kresťan očakávať, hoci ne-poznáme jeho scenár a ani čas.¹⁶ So-loviov, ako píše v predhovore tohto diela, chce odpovedať na dôležitú otázku: „Je zlo iba estetickým nedo-statkom, nedokonalosťou, strácajúce sa samo od seba vzrastaním dobra, alebo je skutočnou silou, ktorá vládne prostredníctvom lágadiel nášmu svetu, takže k úspešnému boju s ním je potrebné mať oporný bod v inom stupni bytia?“¹⁷ Ako prostriedok k od-povedi na túto zásadnú otázku si So-loviov zvolil spomenuté dialógy. Pod-ľa neho sú najjednoduchšou formou vyjadrenia toho, čo chcel napísat.¹⁸

Dielo *Tri rozhovory*¹⁹, najmä jeho súčasť *Legenda o Antikristovi*, je značne prorocké a mystické. Osoba Antikrista je u Solovjova paródiou Krista a ponúka falošnú spásu, ktorá je len falzifikáciou pravého náboženstva.²⁰ Okrem tohto rozmeru ďalšou dôležitou tému spisu je už spomenutá Solovjovova túžba po zjednotení kresťanstva, o čo sa aj Solovjov aktívne usiloval, nielen svojím dielom, ale aj praktickými skutkami. Formou legendy tak Solovjov podal svoj definitívny pohľad²¹ na história a vznik zjednotenej cirkvi. Nikolaj Losskij, významný ruský idealistický filozof, poznamenal, že Solovjovove myšlienky o univerzálnom náboženstve nasvedčujú tomu, že nebol ani pravoslávny, ani katolík,²² ba ani protestant. Bol povznesený nad viedrovyznania a usiloval sa byť univerzálnym kresťanom.²³

V *Legende o Antikristovi* vystupujú symboly katolicizmu (pápež Peter II.), východnej kresťanskej tradície (mních Ioann) a protestantizmu (profesor Ernst Pauli), ktorí jediní dokázali rozpoznať ducha vládnuceho a zbožňovaného vládcu – Antikrista. Jej dej sa odohráva na konci 19. storočia na pozadí

vzniku myšlienkového hnutia panmongolizmu,²⁴ ktoré vzniklo na Ďalekom východe. Cieľom tohto hnutia bolo zjednotenie národov Východnej Ázie a ich spoločný boj proti cudzincom, najmä obyvateľom Európy. Podľa Solovjova jeho protagonisti chceli založiť skutočnú Ríšu strachu (v Európe zanechá Bogdychán²⁵ svoje vojská). Ríšu, ktorá je charakteristická synkretizmom myšlienok Západu a Východu. V 21. storočí je ale Európa čoraz samostatnejšia a dokáže sa vzoprieť tejto nadvláde. Európu v *Legende o Antikristovi* predstavuje spoločenstvo viac či menej demokratických štátov – Spojené štáty európske.

Práve v tomto období v Európe povstal mladý muž, mnohými nazývaný Nadčlovek. Objavil v sebe veľkú duchovnú silu. Objavil, v čo je potrebné veriť – „v dobro, Bohu, Mesiáša. V to všetko tento mladý muž veril, no miloval iba seba. Veril v Boha, ale v híbke duše dával prednosť sebe pred Bohom“.²⁶ Sám sa považoval za mesiáša a o sebe tvrdil: „Prichádzam ako posledný, na konci dejín, práve preto, lebo som dokonalý, konečný spasiteľ. Kristus je mojím predchodom.“²⁷ Je-

ho život sprevádzali znamenia a ľudia mu ľahko uverili, keďže sa snažil o všeobecné dobro a blaho obyvateľstva. Uznávali ho za svojho vládcu. Neskôr sa vyhlásil aj za hlavu všetkých veriacich, čo ľudia privítali s jasotom.

Z všetkých zúčastnených len traja ľudia dokázali spoznať nebezpečenstvo tohto človeka – Antikrista. Stalo sa tak na Všeobecnom koncile, ktorý vládca zvolal, aby ukázal, že náboženstvo je v živote človeka veľmi potrebné. Veľká väčšina veriacich, kňazov aj mníchov sa však pridala na jeho stranu. Len pápež Peter II., hľava pravoslávnej cirkvi mních Ioann a nemecký teológ profesor Ernst Pauli, stojaci na čele protestantov, a s nimi iba nepatrňá časť veriacich videli vo vládcovi hrozbu. Vladár, vypozorujúc ich pochybnosti, sa ich preto snažil získať otázkou, čo môže pre nich ešte urobiť, aby mohla konečne zavládnúť jednota medzi vladárom a všetkými veriacimi. Mních Ioann požadoval len jednu vec: keďže to najčennejšie na kresťanstve je božstvo Ježiša Krista, má vladár verejne vyznať, že Kristus je Boh, ktorý vstal z mŕtvych. Potom ho prijmú za vodcu.

Vladár ale po tejto otázke úplne stratil rovnováhu a sústredil sa iba na to, aby sa neprestal ovládať a tak predčasne neprezradil svoju skutočnú identitu. Následne všetkých svojich odporcov vyhostil a museli sa skrývať v Arabskej púšti. Práve počas tohto vyhnanstva mních Ioann a profesor Pauli uznali pápeža Petra II. za jedinú, pravú hlavu všetkých veriacich, čím dochádza k opäťovnému zjednoteniu kresťanov. Napokon za dramatických udalostí je Antikrist porazený na spôsob biblických apokalyptických diel, čo je charakteristické pre ruských autorov.

Zlo, ako ho chápe Solovjov, je vykreslené práve v postave Antikrista. Ide teda o antropomorfizáciu zla prostredníctvom osoby, do ktorej sa vtelí. An-

Detail známej fresky Luca Signorelliho *Skutky Antikrista* (1502) v orvietskej katedrále

tikrist u Solovjova nie je kráľom spôsobujúcim bolest, ale naopak človekom, ktorý sa zasadzuje za mier, všeobecné blaho a spokojnosť pre všetkých; možno teda povedať, že je humanista. Aj preto ho ľudia prijímajú, obdivujú a milujú. A práve to zastiera, v Solovjovovom chápaniu, jeho skutočné poslanie, ktorého cieľom je odvrátiť svet od pravých hodnôt.

Tri rozhovory sú tiež reakciou na vtedajšie názory. Medzi Solovjovom a Levom Nikolajevičom Tolstojom (1828 – 1910) prebiehala temperamentná diskusia o mnohých kresťanských otázkach. Tolstoj bol prívržencom nemystického kresťanstva, mal pochybnosti o vzkriesení Krista, obdivoval východné náboženstvá. To všetko sa Soloviov skrže svoje diela snaží argumentovať, aby Tolstoju dokázal nepríatelnosť týchto postojov. V *Troch rozhovoroch* zastáva Tolstojev názory Knieža, pričom Pán Z sa zas najväčšmi stotožňuje s názormi Solovjova. Obaja však, ako uvádzaj Karel Sládek, bojovali za Božie kráľovstvo – Soloviov zvolil cestu mystickej premeny a Tolstoj etickú zmenu zmýšľania smerom k nenásiliu.²⁸ Treba ešte dodať, že Soloviov v tomto diele reagoval popri Tolstoju aj na popularitu Friedericha Nietzscheho (1844 – 1900) v Rusku, najmä na jeho ideu „Nadčloveka“²⁹ ale tiež na Nietzscheho knihu s podobným názvom ako jeho legenda – *Antikrist*.³⁰

Podľa Nikolaja Berdajeva vidno, že záver Solovjovovho života je poznamenaný „zmenou humoru“. Dejiny sa „nevývíjajú presne tou cestou, v ktorej viel triumpf Kristovej pravdy“³¹ Dosiahli teda svoj koniec. Nemajú budúcnosť a sú vnútorne vyčerpané.

Očakávanie konca sveta sprevádza ľudstvo odjakživa. Či sa už koniec chápe ako absolútne zavŕšenie dejín (ako v kresťanstve), alebo ako koniec ďalšieho veku, ako to bolo u Mayov, ktorí sú dnes vďaka svojmu kalendáru v centre záujmu médií a kinematografie. Respektívne ako vesmírny cyklus kozmických období v hinduizme či Ragnarök u starých Germánov, po ktorom príde nové obdobie s novým Slnkom, alebo ako mnohé ďalšie koncepcie.

Ani súčasnosť nie je skúpa na zaručené predpovede, dátumy, mená a okolnosti. Spomenúť možno napríklad nedávne predpovede amerického

kazateľa Harolda Campinga. Jeho „zaručený“ koniec sveta a definitívny boj dobra so zlom sa mal odohrať v roku 1994, potom 21. mája a následne 21. októbra minulého roka. Koniec sveta sice neprišiel, ale o Campingovi refeovali takmer všetky západné médiá. Ešte závažnejšia je však udalosť z novembra 1978 v Jonestowne v Guyane, kde 914 členov Svätynie ľudu na čele s kazateľom Jimom Jonesom spáchalo hromadnú samovraždu vypitím limonády otrávenej cyanakáli. Pre ľudí ale najznámejšími „predpovedateľmi“ konca sveta sú svedkovia Jehovovi. Prvým termínom, ktorý stanovili, bol rok 1914, potom 1918, 1925 a napokon 1975. Kedže sa ani v jednom prípade apokalypsa nekonala, sú opatrnejši a obmedzujú sa len na vägne interpretácie toho, prečo súdny deň nenastal.

V čom je však Solovjovova eschatologická vízia iná, ako sú početné predpovede konca sveta rozmanitých náboženských skupín a ich pseudovodcov, ktorí vidia iba seba, svoju túžbu ovládať iných a všemožne sa usilujú zaujať médiá? Je vôbec možné považovať nejakú fiktívnu predpoved za relevantnejšiu ako inú?

Posolstvom a v tomto prípade aj testamentom Solovjova, prihladnuc na jeho vizionársky život, je vyjadrenie jeho obavy, že najzávažnejším nebezpečenstvom náboženstva je, „ked' sa odkloní od toho, čím je, totiž od vieri v absolútne dobro, a vychádzaz z presvedčenia alebo falzifikácie samého pojmu dobra“.³² Ďalšou zaujímavosťou jeho vízie je aj vyjadrenie pozitívnych faktov, konkrétnie ide o zjednotenie kresťanstva, hlavne jeho troch smerov: rímskeho katolicizmu, pravoslávia a protestantizmu.

Mnohé udalosti opisované v Solovjovovej knihe nás presviedčajú, že na jeho víziach je niečo pravdivé, najmä ak vezmeme do úvahy súčasnú situáciu vo svete a potrebu dialógu náboženstiev, denominácií, kultúr či hľadania zmyslu života a dejín ako takých. Avšak vždy musíme *Tri rozhovory* bráť ako literárny žánr a nie ako presný opis budúcej historickej udalosti, hoci mnohé myšlienky majú v tomto diele naozaj nadčasový prorocký charakter a niektoré sa i splnili. *Legenda o Antikristovi* je skôr opisom situácie v človeku samom a ide v nej o rozhodnu-

tie človeka – rozhodnutie pre Pravdu, alebo naopak pre falzifikovanú pravdu a dobro reprezentované Antikristom. Ten najdôležitejší boj a porážka antikrista totiž prebieha v ľudskom srdci. Práve v ňom sa podľa ruskej spirituality nachádza stred človeka, kde sa všetko podstatné odohráva.

Na otázku, ktorú si Soloviov v úvode svojho diela kladie a ktorou sa doptyuje na pôvod a podstatu zla v človeku a ľudskej spoločnosti, si musíme odpovedať sami svojím rozhodnutím. Solovjovovu odpoveď môžeme nájsť v záverečnom dialógu, ktorý viedli diskutujúci v *Troch rozhovoroch* po dočítaní legendy Pánom Z: „Dáma: V čom je konečný zmysel tejto drámy? Vôbec nechápam, prečo váš Antikrist tak nenávidí Boha, ale sám je vo svojej podstate dobrý, nie zlý? – Pán Z: Práve v tom to je, že nie vo svojej podstate. V tom tkvie aj celý zmysel. Beriem späť svoje predchádzajúce slová, že ,Antikrista z jedného príslovia nevysvetlíš‘. V skutočnosti je ho možné vysvetliť jedným, pritom neobyčajne jednoduchým príslovím: nie je všetko zlato, čo sa blyští. Lesku je v tomto falzifikáte dobra veľa – uberaj ako chceš, ale skutočná sila žiadna.“³³

Foto: archív

Poznámky:

¹ Spis Soloviov napísal v máji roku 1900, niekoľko mesiacov pred svojou smrťou. V českom preklade pozri: Soloviov, S. V.: *Tri rozhovory*. Zvon, Praha 1997. V olomouckom nakladateľstve Refugium vyšla aj samotná *Legenda o Antikristovi*: Soloviov, S. V.: *Legenda o Antikristu*. Refugium, Olomouc 1996

² Farrugia, G. E.: *Encyklopédický slovník kresťanského Východu*. Refugium, Olomouc 2008, s. 73

³ Iskrová, D.: *Ezegeticko-teologický komentár k Prvému Jánovmu listu*. Filozofická fakulta Katolíckej univerzity, Ružomberok 2008, s. 101

⁴ Azda aj preto identifikovali raní kresťania rímskych cisárov, ktorí ich prenasledovali, s Antikristom.

⁵ *Didaché XVI. Sources chrétiennes*. Cerf, Paris 1978, s. 197–198

⁶ Tenace, M.: *Antikrist, vyprávění o falešném dobru*. In: Soloviov, S. V.: *Legenda o Antikristu*, c. d., s. 53–54

⁷ Eusebius Pamphil: *Církevní dějiny* 10, 2. Česká katolická charita, Praha 1988, s. 92

⁸ Zeňkovskij, V. V.: *Istorija russkoj filosofii II/2*. Leningrad 1991, s. 154

⁹ Ide o ideu vyvolenosti ruského národa, ktorý má priniesť spásu pre svet. Rovnako Moskva sa považovala za tretí Rím, po antickej Ríme a Carihrade.

Legenda o Antikristovi

Viac ako polovica učených teológov sa pohla smerom k pódiu, hoci s určitým zaváhaním a zakolísaním. (...) Teológovia a učenci, ktorí vystúpili na pódiu, boli v rozpakoch, jeden z nich mávol rukou, zoskočil z pódia a pokrivkávajúc bežal k profesorovi Paulimu a menšine, ktorá pri ňom vytrvala. Ten zdvihol hlavu, vstal, urobil neurčité gesto a vykročiac okolo prázdnych lavíc, sprevádzaný súvercami, čo pri ňom zostali, presadol si spolu s nimi bližie k mníchovi Ioannovi a pápežovi Petrovi s ich krúžkami. Značná väčšina snemu, vrátane takmer celej hierarchie Východu a Západu, bola na pódiu. Dole zostali len tri skupiny ľudí, ktoré sa navzájom zblížili a tlačili okolo mnícha Ioanna, pápeža Petra a profesora Pauliho.

Cisár ich oslovil smutným tónom: „Čo ešte môžem pre vás urobiť? Ste vy ale zvláštni ľudia! Čo ešte odo mňa chcete? Neviem. Ved' mi povedzte vy sami, kresťania, opustení väčšinou svojich bratov a vodcov, odsúdení cítením ľudu: čo je vám na kresťanstve najdrahšie?“ Vtom sa vztýčil ako biela svieca mních Ioann a miernym hlasom rieko: „Veľký vladár! Najdrahší v kresťanstve je nám sám Kristus – On sám. A od Noho je všetko, lebo vieme, že v ňom prebýva všetka plnosť božstva telesne. Ale aj od teba, vladár, sme ochotní priať všakováke dobro, ak v tvojej štedrej ruke spoznáme svätú ruku Kristovu. A na tvoju otázku, čo pre nás môžeš vykonať, tu je naša priama odpoveď: Vyznaj tu, teraz pred nami Ježiša Krista, Syna Božieho, ktorý prišiel v tele, vstal z mŕtvych a opäť príde – vyznaj Ho a prijmeme ta s láskou ako naozajstného predchodcu jeho druhého slávneho príchodu.“ Odmlčal sa a uprel pohľad na cisárovu tvár.

S tým sa dialo čosi nedobré. V jeho vnútri sa rozpútala taká istá búrka, akú prežíval onej osudnej noci. Nadobro stratal vnútornú rovnováhu a všetky jeho myšlienky sa sústredovali na to, aby sa navonok nadalej ovládal a neprezradil sa predčasne. Vyvinul nadľudské úsilie, aby sa s divokým rykom nevhol na hovoriaceho a nezahryzol sa doňho. Vtom začul známy hlas: „Mlč a ničoho sa neboj!“ Mlčal.

Len jeho mŕtvolná a potemnelá tvára sa skrivila a z očí mu sršali iskry. Medzitým, už za reči mnícha Ioanna, veľký mág, ktorý sedel celý zahalený do svojho širokého trojfarebného plášťa zakrývajúceho kardinálsky purpur, akoby bol pod pláštom čímsi manipuloval. Cez otvorené okná chrámu bolo vidieť približujúce sa čierne mračno a po chvíli sa v chráme zotmelo. Mních Ioann neodvracal svoj užasnutý a zdesený pohľad od tváre mlčiaceho cisára a zrazu cúvol, obrátil sa a priduseňným hlasom zvolal: „Dietky, ved' je to Antikrist!“ V tej chvíli s ohlušujúcim rachotom hromu v chráme vzbíkol guľový blesk a zasiahol mnícha. Všetko na okamih zmeravelo, a keď sa omráčení kresťania spamäťali, mních Ioann ležal mŕtvy.

Bledý, ale pokojný cisár oslovil zhromaždenie: „Videli ste Boží súd. Nechcel som smrť nikoho, ale môj Otec nebeský pomstil svojho milovaného syna. Je rozhodnuté. Kto by sa chcel prieť s Najvyšším? Tajomníci! Zapište, že cirkevný snem všetkých kresťanov potom, ako oheň z neba skolil šialeného odporcu božského majestátu, jednomyselne uznal panujúceho cisára Ríma a celého univerza za svojho zvrchovaného vodcu a vládcu.“ Vtom sa chrámom rozlahlo hlasité a zretelné slovo: „*Contradicitus*.“ Pápež Peter II. vstal, červený v tvári a trasúc sa hnevom zdvihol svoju berlu smerom k cisárovi. „Náš jediný vládca je Ježiš Kristus, Syn Boha živého. A kto si ty, už si počul. Preč od nás Cain, bratovrah! Preč, nádoba diabla! Ja, sluha sluhov Božích, z Kristovej moci ťa, odporného psa, naveky vyvrhujem z ohrady Božej a odovzdávam ťa tvojmu otcovi, Satanovi! Buď prekliaty, bud' prekliaty, bud' prekliaty!“ Kým hovoril, veľký mág urobil pod svojím pláštom nepokojné pohyby, nato mocnejšie než posledná kliatba zaburácal hrom a posledný pápež klesol bezduchý na zem. „Tak rukou môjho otca zahynú všetci moji nepriatelia,“ rieko cisár. „Pereant, pereant!“ zvolali trasúce sa cirkevné kniežatá. Obrátil sa a opierajúc sa o rameno veľkého mága, nasledovaný celým svojím húfom, pomaly sa pobral dverami za pódiom von...

(Úryvok z Legandy o Antikristovi. In: Soloviov, S. V.: *Una Sancta: Spisy o kresťanskej jednote*. Lúč, Bratislava 2004)

¹⁰ Michelis, C. G.: *I nomi dell'Avversario. Il "Papa Anticristo" nella cultura russa*. Torino 1989, s. 33

¹¹ Špidlík, T.: *Ruská idea. Jiný pohled na človeka*. Refugium, Olomouc 1996, s. 227

¹² Tenace, M.: c. d., s. 54

¹³ Šafin, J.: *Sofiologické hľadania alebo neučinní si modlu*. Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU, Prešov 2005, s. 22–23

¹⁴ Tenace, M.: c. d., s. 46

¹⁵ Losskij, O. N.: *Istorija russkoj filosofii. Sovetskij pisatel'*, Moskva 1991, s. 103

¹⁶ Porov. Mt 24, 36

¹⁷ Soloviov, S. V.: *Tři rozhovory*, c. d., s. 19

¹⁸ Tamže, s. 20

¹⁹ *Tri rozhovory* sa odohrávajú v záhrade vily na úpäti Álp. Ich aktérmí boli piati Rusi: Generál, Politik, Knieža, Dáma a Pán Z. Soloviov v úvode píše, že bol len nemým poslucháčom ich rozhovorov.

²⁰ Tenace, M.: c. d., s. 47

²¹ Už roku 1896 sa Soloviov vyjadril v liste Tavernierovi o svojom skepticizme a tvrdil, že na konci histórie bude väčšina ľudí stať na strane Antikrista. – Soloviov, S. V.: *Pisma. Sobranije sočinenija IX. Žizň s Bogom*, Brusel 1969, s. 418–421

²² Vela sa špekulovalo, či Soloviov na konci života prijal katolícku vieru. Na túto otázku však dodnes nemožno podať jednoznačnú odpoveď, no v súčasnosti, keď majú obe cirkevi omnoho bližší vzťah ako vo vtedajších časoch, je i tak odpoveď na túto otázku irelevantná.

²³ Losskij, O. N.: c. d., s. 141

²⁴ Termín panmongolizmus pochádza od ruského filozofa Leontjeva.

²⁵ Pojem označujúci čínskeho cisára.

²⁶ Soloviov, S. V.: *Legenda o Antikristovi*, c. d., s. 21

²⁷ Tamže, s. 20

²⁸ Sládek, K.: *Vladimír Soloviov: mystik a prorok*. Refugium, Olomouc 2009, s. 155–161

²⁹ „Nadčlovečenstvo“ je jedným z atribútov antikrista, pretože sa stavia nad každého človeka. Soloviov reaguje na Nietzscheho svojím dielom *Idea Nadčloveka*. Votobia, Olomouc 1997

³⁰ Nietzsche, F.: *Antikrist*. Votobia, Olomouc 2001

³¹ Tenace, M.: c. d., s. 50

³² Tamže, s. 62

³³ Soloviov, S. V.: *Legenda o Antikristovi*, c. d., s. 43

Mgr. Ivan Modoroši, PhD. (1976) – absolvent Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty UK v Bratislave (2001). Doktorandské štúdium absolvoval na Katedre filozofie Filozofickej fakulty KU v Ružomberku (2007). V súčasnosti pôsobí na Katedre religionistiky a náboženskej výchovy FF KU v Ružomberku. Venuje sa prevažne ruskému mysleniu a východnej kresťanskej spiritualite.

Človek ako druh (*homo*) sa zrodil v Afrike a tento kontinent je aj kolískou súčasného človeka (*Homo sapiens*). Hľadanie tzv. mitochondriálnej Evy, ktoré sa zakladá na skúmaní genetickej rôznosti dnešných ľudí, vedie k záveru, že pramätkou všetkých dnešných obyvateľov zeme bola Afričanka a tzv. khoisanská rasa je geneticky najbližšia k onej mitochondriálnej Eve. V tejto súvislosti mnohí odborníci považujú Afriku aj za pravlast' prvotných náboženských prejavov. Tento príspevok chce poodhalíť niečo zo súčasných náboženských smerov na čiernom kontinente.

NÁBOŽENSTVÁ

čierneho kontinentu (1)

Afrika je tretím najväčším kontinentom po Ázii a Amerike. Počet jej obyvateľov presiahol v roku 2010 jednu miliardu. Najviac z nich sa hlási ku kresťanstvu (46,3%) a islamu (40,4%). K pôvodným domorodým náboženstvám sa hlási 11,9 %. Medzi kresťanskými vetvami má výrazné pozície katolicizmus (15,6%) a protestantizmus (11,5%). Ich rozmiestnenie na africkom kontinente je určené príslušnosťou územia k jednotlivým koloniálnym mocnostiam: protestantské sú bývalé britské a holandské kolónie, katolícke sú zase bývalé kolónie

španielske, francúzske a portugalské. Kresťania patria aj k starobylým východným cirkvám (14,9%). V rámci kresťanstva majú svoje zastúpenie taktiež kresťanské nezávislé cirkvi, afrokresťanské sekty a synkretické náboženstvá, ktoré sú často výsledkom spájania a prelínania prvkov kresťanstva s domácimi primárnymi náboženstvami.

Z nábožensko-geografického hľadiska možno Afriku rozdeliť do štyroch regiónov: Severná Afrika, transsaharský región, rovníková a Južná Afrika a ostrovná Afrika.

jozef trstenenský

Severná Afrika sa vyznačuje dominantou islamu. Vo väčšine krajín tohto regiónu tvoria moslimovia 96 až 99% obyvateľstva, len v Egypte (90%) a Eritrei (72%) je ich podiel menší. Všade si vedúcu pozíciu udržiava sunnitský islam. Vo všetkých štátach tohto regiónu žije aj kresťanská menšina, ktorá je početnejšia len na území Západnej Sahary, v Eritrei a Egypte. Kresťania žijú zväčša v pobrežných mestách. V Egypte tvoria 10% obyvateľov. Ide prevažne o vyznávačov koptskej cirkvi, koptských katolíkov, koptských evanjelikov, rímskokatolíkov, gréckokatolíkov, arménskych katolíkov a maronitov. Okrem toho tu žijú pravoslávni, najmä príslušníci gréckej menšiny (Alexandria a okolie). V Eritrei žijú vyznávači etiopskej cirkvi. Rímskokatolíci sa vyskytujú aj v ďalších štátach oblasti a zväčša sú etnicky spätí s obyvateľstvom bývalých koloniálnych mocnosťí ovládajúcich kedysi tieto územia.

V Maroku žije najpočetnejšia skupina židov spomedzi severoafrických krajín (približne 8-tisíc vo veľkých mestách). Geograficky do regiónu Severnej Afriky patrí aj Etiópia, ktorá má však úplne špecifickú religióznu štruktúru obyvateľstva a nedá sa zaradiť ani k jednému z vyčlenených regiónov: 40% obyvateľstva sa hlásí k monofyzitickej etiopskej cirkvi, 45% obyvateľov vyznáva sunnitský islam a k primárny náboženstvám animistického typu sa hlásí 12% obyvateľov krajiny. Okrem týchto skupín žijú v Etiópii arménski gregoriáni, etiopski uniati, pravoslávni, rímskokatolíci a luteráni. Skupina etiopských židov bola začiatkom deväťdesiatych rokov presídlená do Izraela.

Transsaharský región leží južne od severoafrického regiónu. V tejto oblasti dominuje islam, avšak značný vplyv si udržali primárne náboženstvá. Počet kresťanov s výnimkou Čadu (25%) v žiadnej z krajín regiónu neprekračuje 10% podiel z celkového počtu obyvateľov. Pôvodné náboženstvá tu, podobne ako v iných častiach subsaharskej Afriky, reprezentujú náboženstvá afrických národov (napr. Bambarov, Dogonov, Edov, Ašantov, Fonov, Jorubov a pod.). Pravoslávni a uniači (maroniti, gréckokatolíci, koptskí katolíci) sa vyskytujú v Sudáne (najmä v Chartúme a Atbarahu). V niektorých

krajinách pôsobia synkretické afrokresťanské sekty (napr. Aladura v Nigérii, Pobreží Slonoviny, Libérii), v Nigeri sú i afromoslimské sekty. Nigéria má pestrú etnickú štruktúru. Najväčšiu časť populácie tvoria moslimovia (50%), ktorí kresťanstvu sa hlásia 40% a k primárny reliámu 10% obyvateľov. V krajinie rastie i význam synkretických siekt (napr. už spomenutá Aladura, Cirkev cherubínov a serafínov a iné).

Rovníková a Južná Afrika je regiónom, v ktorom sa preplietajú vplyvy pôvodných náboženstiev s kresťanstvom. Pôvodné náboženstvá sú na ústupe a kresťanstvo vďaka misionárskym aktivitám si neustále posilňuje svoje pozície. Z kresťanských vetiev je v rovníkovej a Južnej Afrike začlenený katolicizmus a protestantizmus. Vo väčšine uvedených krajín pôsobia tiež afrokresťanské sekty, ale takisto početne začlenený je aj islam. V Juhoafrickej republike, Keni, Tanzánii a na Madagaskare žijú menšie skupiny hinduistov a v JAR sa vyskytujú židia (najmä v Johannesburgu a Pretórii). Príslušníci čínskej menšiny na Madagaskare vyznávajú budhizmus a konfuciánstvo.

Ostrovna Afrika zahŕňa ostrovné časti, ktoré patria k africkému svetadielu a vyznačujú sa prevahou kresťanstva alebo islamu. Vyskytujú sa tu aj hinduisti či obyvatelia hlásiaci sa k budhizmu a konfuciánstvu.

Africké kmeňové náboženstvá

Za africké kmeňové religie sa považujú náboženstvá obyvateľov žijúcich južne od Sahary. Vyznačujú sa veľkou rozmanitosťou, ale i jednotou. Možno ich rozdeliť do niekoľkých kategórií: zberačsko-lovecké náboženské systémy, náboženstvá roľníckych etník, náboženstvá patriace do skupiny Bantu, Guinejského zálivu a ezoterické systémy Dogonov a Bambarov.

Napriek veľkej rozmanitosti afrických náboženstiev je možné vnímať aj isté spoločné črty. Medzi ne prevažným patrí:

1. *Vlastná koncepcia skutočnosti* – V základe afrických náboženstiev je zakomponovaná ontologická jednota kozmu. Preto svet neviditeľný je takou istou časťou kozmu ako svet viditeľný. Neexistuje rozdelenie sfér na

náboženskú a svetskú, časnú a večnú, prirodzenú a nadprirodzenú, na čo sme zvyknutí v našej kultúre. Čas i prostredie sú vyplnené náboženským zmyslom. Kde je Afričan, tam je aj jeho náboženstvo, nesie si ho do poľa, na stretnutie s priateľmi, všade. Z toho vyplýva, že Afričania neoddelujú živých od mŕtvych, človeka od božstiev. V našej kultúre mohol byť Boh vytlačený z myslenia bez poškodenia logickej štruktúry, ale nijakým spôsobom sa to nedá urobiť napríklad v prípade Jorubov, ktorých viera a rozum sú medzi sebou navzájom prepojené.

2. *Koncepcia času* – Afričania nemajú jednotnú, absolútne časomieru podobnú našej. Čas merajú rôznym spôsobom. V zásade beh vecí vytvárajú udalosti, ktoré sa zapamätajú a pripomínajú. Ak nie sú žiadne udalosti, tak nie je čas. Hlavnými udalosťami, ktoré systematizujú čas, sú rituály sprevádzané silnými emociami. Kedže sa opakujú v ročnom cykle, dá sa hovoriť o cyklickom prezívaní času. Napríklad u Dogonov sa sviatky Sigi organizujú každých 60 rokov. Obyvatelia Guinejského zálivu považujú čas 70 rokov za veľký cyklus, v ktorého priebehu dochádza k celkovej premene sveta, a preto treba zmeniť aj miesto bývania.

Ale v myšlení Afričanov je prítomný taktiež lineárny čas. Ide o podobnosť s našou históriou. Meria sa dobu panovania jednotlivých vladárov. V mnohých rodových afrických spoločenstvách jestuje inštitút griotov, čiže akýchsi kronikárov, poetov či pesničkárov, ktorí uchovávajú hrdinské činy predkov. Zapamätali si a dokážu recitovať dlhé zoznamy mien a genealogie. V Západnej Afrike grioti vytvorili uzamknutú kastu, tajný spolok.

Dôležitá pre chápanie času je tiež mýtická koncepcia. Tým, že sa minulé udalosti vzdialujú od aktuálnych, stávajú sa neohraničenou minulosťou, ktorá sa dá opísť slovom kedysi. Ak sa takýmto udalostiam pridá ešte aj úloha vzoru, dostávame sa do kontaktu s mýtickým časom. Mýtické udalosti nemusia mať chronologický poriadok.

3. *Africké panteóny* – Za africkými panteónmi božstiev a duchov sa skrýva idea Najvyššieho boha, stvoriteľa ľudu a kozmu. Vďaka nemu začal existovať a existuje celý svet. On je akoby dušou alebo životom celého kozmu.

Je zároveň imanentný a transcendentný. Je mimo času a kozmu a zároveň je hlboko v nich. Nižie božtvá sú formami vyjadrenia Najvyššieho boha. Idea Najvyššieho boha vnáša pre naše chápanie nový, problematický a aj neriešiteľný koncept.

4. Miesto Zeme v náboženstve – Zemi patrí špecifické miesto medzi africkými božtvami. Spravidla sa chápe ako Matka zem. Zem je posvätná pre všetkých Afričanov. Ak nie je zbožstvená, vníma sa ako božský dar. Je základom života, je v nej nevyčerpateľná schopnosť tvoriť.

5. Duchovia predkov – Pre väčšinu národov Afriky majú významnú úlohu duchovia predkov. Majú k nim veľkú úctu a bázeň. Sú imanentným prvkom kmeňovej alebo klanovej štruktúry. Ľud Bantu napríklad verí, že sú strážcami kmeňovej mravnosti. Mŕtvi žijú spolu so živými. Na tom istom mieste, kde je kmeň, sú aj jeho mŕtvi a spolupracujú s ním v kmeňovom živote. Keď žíví časom strácajú individuálne črty, dostávajú sa do kategórie predkov, duchov a sú zahrňaní spoločným kultom. Vlastníkmi zeme sú zomrelí, žíví sú len dočasní držitelia.

6. Iniciácie – K iniciáciu dochádza na začiatku pri začlenení mladých do kmeňového spoločenstva, ale aj pri vstúpení do tajných združení. Kmeňové iniciácie sú spojené s bohatými ceremoniami, medziiným s túžbou získať od starších posvätné poznanie predkov a využiť ich životné sily. Vo Východnej Afrike sa iniciácie spájajú so skúškami mužnosti, vytrvalosti, samostatnosti. V Západnej Afrike sa kladie dôraz na iniciačné rany: obriezku, vytváranie otvorov v perách, ušiach, nose, bičovanie, vybitie či brúsenie zubov.

7. Tajné združenia – Patria k zaujímavým náboženským prejavom. Sú depozitmi posvätného poznania, plnia iniciačné úlohy, majú politické, hospodárske a súdne úlohy. Základom ich fungovania je diskrétnosť, poslušnosť, solidarita. Najčastejšie majú protiženské zameranie a dôležitou je aj ich úloha zastrašiť mladú generáciu použitím napríklad rôznych masiek, tancom či pomocou hudby.

8. Magické sily – Viera v magické sily je prítomná v celej čiernej Afrike. Súvisí so svojskou interpretáciou sveta a kozmu. Sila pre Afričanov je niečo,

vďaka čomu môžu byť a konať. Rozlišujú dobré a zlé sily. Vďaka takému konceptu sily sa táto charakterizuje ako fetišizmus. Fetiš má svoju silu buď od čarodeja, alebo vyplýva zo svojej prirodzenosti ako božský dar.

Náboženské systémy zberačsko-loveckých etník

Náboženstvo Bušmenov

Bušmeni alebo Krováci či Sanovia sú kočovné, zberačsko-lovecké etnikum Afriky. Patria k skupine khoinských národov, ktoré pôvodne obývali celú Afriku od Sahary až po Kalahari a na africký juh boli zatlačení až roľníckymi a pastierskymi etníkmi. Dnes obývajú stepné a polostepné územia Južnej Afriky a ich počet sa odhaduje na vyše 55-tisíc. Bušmeni tvoria spojnicu medzi pôvodnými a súčasnými obyvateľmi Afriky. Jazyk, telesný vzhľad a spôsob života ich dovoľuje uznáť za paleolitické relikty obyvateľov Afriky. Stopy ich existencie siahajú do obdobia až 10-tisíc rokov pred Kr., o čom svedčia objavené skalné maľby a rytiny.

Khoinské náboženské predstavy preto môžu patriť k najstarším vrstvám na africkom kontinente. Bušmenské mytovia hovoria, že kedysi celé stvorenie patrialo k Pradávnemu ľudu, ktorý tvorili tak ľudia, ako aj zvieratá a rastliny. Všetci spolu žili v jednote a harmónii vo veľkej jaskyni. Bol to prvotný rajský stav. Keď im ale začalo byť tesno, začali sa z jaskyne vytláčať a vychádzať, a tak sa veľká jednota narúšala, až sa rozpadla a už nemôže byť viac obnovená.

Aj panteón Bušmenov je vytvorený zo zvierat a koncentruje sa okolo Kaggena, čiže modlivky (*Mantis religiosa*), ktorá je hlavnou hrdinkou mytov, stvorteľom sveta a človeka, vládcom mŕtvych. Zvieratá patria k Pradávnemu ľudu a vedia meniť svoju podobu, tak na ľudskú, ako aj rastlinnú. Kedysi sa dokonca ľudia so zvieratami vzájomne rozprávali.

Dôležitú úlohu v rituálnych obradoch Bušmenov plní africká antilopa Eland, ktorá je hlavným prostredníkom medzi kozmickými silami riadiacimi plodnosť. Preto sa musí zabít špeciálnym obradným spôsobom. Antilopa je prvým a obľúbeným stvorením Kaggena, ktorý sa často mení na

antilopu a podľa Bušmenov práve hľava modlivky priporúča hlavu antilopy. Vo svojich obradoch Bušmeni používajú tanec, ktorý sa nazýva tanec antilopy. Veria, že ním sa vracia rovnováha medzi ľudí a svet. Je to tanec mužov a žien trvajúci celú noc. Používa sa aj ako iniciačný obrad. Celonočný tanec vedie do tranzu, ktorého cieľom je získať posvätnú moc. Prechod do mystického stavu znamená premenu na antilopu. Tanec mužov a žien je tiež spojený s pohlavnou symbolikou lovčov-zberačov. Ženy sú zberateľky rastlín, sú napojené na mesiac, rodia deti, menštruujú, kŕmia deti mliekom, zabezpečujú rodinnú solidaritu. Muži ako lovci sú zviazaní so slnkom, s ohňom a teplom.

Bušmeni na rozdiel od ostatných afrických etník nemajú rozvinutý kult predkov. Podľa nich sa o mŕtvych nemá hovoriť, okrem mýtických hrdinov. Viera Bušmenov sa opiera o paradigmu oživeného kozmu, veľkej jednoty Starého ľudu, preto aj mýtickí hrdinovia majú zvieracie podobu. Podľa Bušmenov, keď mesiac rastie, vŕahuje do seba duše mŕtvych a iniciačná premena na antilopu má v sebe aj reinkarnačný obsah.

Nezastupiteľnú funkciu pri náboženských obradoch majú šamani. Šamanom sa medzi Bušmenmi môže stať každý, muž i žena, ktorý má moc n/um. Na začiatku táto moc bola Kaggenom vtelená do uzdravujúcich šamanských piesní, pštrosích vajec, niektorých rastlín, slnka, krvi a istým ľuďom, ktorí vďaka tej moci uzdravovať a čarovať. V zásade n/um je všetko, čo je zvláštne, zázračné, silné i nebezpečné. Bušmeni poznajú i zlú silu. Niektorí za jej zdroj považujú aj duše zomrelých. Zlá sila spôsobuje oslabenie, choroby a smrť. Tranzový tanec slúži očisteniu od zlej sily a vplyvov a ich vysatiu z tela šamana. Práve v čase tohto tanca sa zjavuje dobrá sila n/um. Dôkazom jej prítomnosti je napríklad aj necitlivosť šamana na chodenie po žeravom uhlí a dotýkanie sa horúcich uhlíkov.

Úlohou šamanov je vedenie iniciačných rituálov, privolávanie dažďa a zvierat, uzdravenie chorých, usporiadanie spoločenských konfliktov. Vyrábajú jedy proti nepriateľom a lieky, ktoré chránia pred smrťou a nebezpe-

čenstvami zo strany čarodejníkov. Hlavou zložkou takýchto liekov je mast z antilopy. Medzi ich praktiky patrí aj spomenuté vysávanie choroby.

Náboženstvo Pygmejov

Druhým dôležitým africkým zberačsko-loveckým etnikom sú Pygmejovia. Žijú predovšetkým v džungli v poriečí tropickej rieky Kongo. Sú veľmi nízkeho vzrastu, merajú len okolo 150 centimetrov. Ich počet sa rapídne znižuje a dnes sa odhaduje na 100-tisíc. Aj oni sa považujú za archaické a pôvodné etnikum Afriky. Vo svojom náboženskom správaní uchovávajú veľa archaických prvkov, odlišných od roľníckych etník. Ich spôsob života je veľmi primitívny. Živia sa tým, čo ženy nazbierajú: jedlými rastlinami, ovocím, lesným medom, drobnými zvieratami, ako sú sli-máky či hady. Muži lovia väčšie zvieratá lukmi alebo oštěpmi s pomocou siete. Ich schopnosť poraziť aj najväčšie zvieratá, ako napríklad slony, sa stala vzorom pre rekonštruovanie spôsobu lovu v paleolite.

Pygmejovia považujú slona samotára – Goru za zjavenie ich Najvyššieho božstva. Veria, že duše lovov, ktorí zahynuli pri love slonov, prechádzajú do tela zvieratá. Náčelník pred poľovaním vzýva duchov, aby sa lovcom darilo. Používa tzv. pieseň slona, pri ktorej sa hrá na tetivách loveckých lukov. Na poľovaní sa zúčastňuje celé spoločenstvo. Ked' lovci zrания slona a on spadne, ženy a deti obkolesia jeho telo a spievajú triumfálnu pieseň. Muži presviedčajú zvierá, že ho nechceli zabíť, ale že to je jeho osud. Aj štvrtenie mäsa je kultovým obradom, ktorého cieľom je odprosiť slona za zabitie. Konajú sa aj iniciačné obrady, po vykonaní ktorých sa chlapci môžu stať lovčami slonov. Pre Pygmejov sú zvieratá posvätné, sú múdre ako ľudia, plné sily, žijú ako ľudia a riadia sa svojimi zákonmi.

Pygmejovia veria v božstvo, ktoré sa stará o les a jeho zvieratá a bdie nad ním, aby nedošlo k jeho devastácii. Veria, že božstvo ovláda aj ich lovecký úspech. Toto božstvo má rôzne názvy v závislosti od kmeňa: Mungu, Kalisia, Imana, Borumbi, Tore a pod. Žije v lese, v búťlavých stromoch alebo v podzemných dierach. Ked' božstvo kráča lesom, Pygmejovia počujú,

ako sa otiera o konáre stromov. Veria, že les je sám boh. Muži hovoria o lese ako o otcovi, ženy ako o matke. Obracajú sa naň ako na priateľa, lebo im dáva všetko, jedlo i prístrešie, je združom hlubokých pocitov a zážitkov. Les je čímsi živým a vedomým, zároveň prirodzeným i nadprirodzeným, niečim, čo vedie k zamysleniu, dôvere, poslušnosti a oddanosti. V závislosti od druhu činnosti a vzťahu k posvätnu môže byť božstvo lesom, osobou, nebom, dušou Mesiaca, podzemným vládcom mŕtvych. Podstatné pre vnímanie sacram je sila, moc a nie bytie. Boh Pygmejov je spojený so životnou silou, ktorá je prítomná v každom živom stvorení, vychádza z božstva a fyzicky sa prejavuje vegetačnou potenciou lesa. Osobitne sa zjavuje stvoriteľskou mocou, preto mu Pygmejovia pripisujú aj stvorenie sveta.

Pygmejovia sú presvedčení, že boh svoju vôľu prejavuje cez prírodné a atmosférické javy, ale aj v duchovnej inšpirácii a cez sny. Zjavuje sa lovcom, vedie ich kroky pri love, riadi ich strely. Preto, ked' ulovia nejakú zver, časť z nej obetujú božstvu položením na zem alebo zavesením na konár stromu. Pre Pygmejov z Gabonu boh lesa prijíma úlohu slona-samotára Goru, ktorý je otcom a vládcom všetkých slonov a patrónom lovcom. Tento pygmejský pán dvej zveri je silne spojený s Mesiacom. Na ňom má aj svoje lovecké územia a rodinnú usadlosť.

Kult božstva lesa je spojený s krátkymi prosebnými modlitbami, v ktorých Pygmejovia prosia o dážď, úspech v love a taktiež o potomstvo. Takýmto spôsobom sa na neho obracajú aj pri pohrebných obradoch. Všeobecne medzi ľudmi a božstvom panuje harmonia. Niekoľko sa ale stáva, že ľudia znevážia potraviny a neprispôsobia sa príkazom. Hnev božstva sa prejavuje tak, že lovci dlhší čas nič neulovia a hovoria, že božstvo z dôvodu nejakého previnenia zamklo les, oslabilo ich zrak, odobralo silu ich ramenám. A návrat k pôvodnému stavu volajú otvorením lesa, čo je spojené s pripravením ohňa a prinášaním odprosujúcich obiet.

Najviac rozpracovanou ceremóniou otvorenia lesa je obrad molimo, ktorý sa koná v najkrízovejších situáciach, ako je smrť, epidémie, hlad, zlé po-

časie. Môže trvať niekoľko dní, aj mesiac a jeho cieľom je získať späť pôvodnú harmóniu s lesom. Podvečer sa členovia osady schádzajú okolo ohniska a spievajú oslavné piesne božstvu, aby sa zobudilo a zľutovalo nad ich neľahkým položením. Pomocou drevených hudobných nástrojov Pygmejovia napodobujú zvieracie zvuky a jednohlasne spievajú pri ohni. Ked' sa konajú obrady, nikto nesmie spať. Trvajú celú noc a končia sa až na druhý deň. Piesňami, tancami, zvukmi nadväzujú s duchom lesa blízky, intímny vzťah.

K obradu nerozlučiteľne patrí i stará žena, ktorá sama alebo s ďalšími ženami má za úlohu zničiť posvätný oheň. Pygmejovia veria, že oheň bol pôvodne doménou žien, ktoré ho ukradli zvieratám, ba dokonca samému božstvu. Ak ohňu vážne uškodia, do obradu vstupujú muži, ktorí oživujú posvätný oheň, pričom konajú symbolický posvätný obrad oplodnenia. Opakuje sa to niekoľkokrát, až sa posvätný oheň celkom zničí.

Bušmeni a Pygmejovia sa vyznačujú zásadnými spoločnými náboženskými črtami. Ide najmä o ich presvedčenie o spoločnom pôvode zvierat a ľudí. Na počiatku žili vo vzájomnom súlade, ktorý bol však narušený. Rovnako ich mýty hovoria o prvotnom vzájomnom kontakte s Najvyššou bytosťou, ktorú považujú za stvoriteľa všetkého. Následkom porušenia príkazov došlo ku strate pôvodnej harmónie. Zhodná je i predstava posmrtného života, kde sa prejavuje možnosť návratu k svojmu stvoriteľovi, ale v ich učení sú aj náznaky reinkarnačného procesu. ■

Foto: archív

Literatúra a internet:

1. Ahanotu, A. M.: *Religion, State, Society in Contemporary Africa*. Peter Lang, New York 1992
2. Eliade, M.: *Slovník náboženství*. Argon, Praha 2001
3. Komorowski, Z.: *Kultury Czarnej Afryki*, Wrocław 1997
4. Lenoir, F., Masquellier, Y. T.: *Encyclopédie des religions*. Bayard éditions, Paris, 1997
5. Matlovič, R.: *Geografia religií*. Prešov 2001
6. Partridge, C. (ed.): *Lexikon svetových náboženství*. Slovart, Praha 2006
7. Piłaszewicz, S.: *Religie Afryki*. WUW, Warszawa 2000
8. Piłaszewicz, S.: *Religie i mitologia Czarnej Afryki*. Dialog, Warszawa 2002
9. *Religie świata*. PWN, Warszawa 2006
10. Szyjewski, A.: *Religie czarnej Afryki*. WAM, Kraków 2005

Možno povedať, že vyvrcholením renesančnej hermetickej tradície je dielo Paracelsa a Giordana Bruna. Oboch spája záujem o prírodu, no predsa mali taký rozdielny prístup. Zatiaľ čo prvý svojím dielom položil základy modernej medicíny, diagnostiky a farmácie, okolo druhého sa vytvorila aura mučeníka vedy a pokroku, no ako si neskôr vysvetlíme, neprávom. V nasledujúcom príspevku si predstavíme ich význam pre rozvoj poznania, ale aj hranice a temné stránky renesančného hermetizmu.

HERMES TRISMEGISTOS

a európska tradícia hermetizmu (3)

Paracelsus

Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim (1493 – 1541) známy pod menom Paracelsus patrí k nezaraditeľným mysliteľom. Nazývali ho aj Frastikus či Frastus. Bol doktorom teológie, medicíny a svetského aj cirkevného práva, svojimi súčasníkmi milovaný, no zároveň nenávidený. Chvastúň a zbožný kacír. Vo Verone

získal doktorát z medicíny, no napriek jeho titulom ho odborníci neuznávali. Koniec koncov aj jeho spisy ukazujú, že neboli príliš vzdelaný vo vede a literatúre svojej doby. Povahou to bol prchký, vulgárny bohém, ktorý býval často opitý a podľa svedkov spával oblečený. Nosil so sebou meč, ktorý dostal od istého kata. Napriek bohémskemu životu nemal vztah k ženám, údajne preto, lebo sa v mladosťi zmrzačil, sú to však len nepodložené

Robert Sarka

špekulácie. Pre jedných je Paracelsus zakladateľom farmaceutickej chémie, pre iných zas otcom homeopatie, alchymista, geniálny lekár a mág. Zaujímavé je, že bojoval proti alchýmii a astrológii, nie však preto, že by azda neveril na vplyv hviezd, skôr odmietal názor, že by sa pomocou alchymistickej operácií dalo vyrobiť zlato.¹

Paracelsus (1493 – 1541)

Paracelsus sa narodil roku 1493 vo švajčiarskom Einsiedelne. Matka mu zomrela, keď bol malý. Otec sa s malým Aureolom prestáhal do Villachu v Korutánsku a syna dal do kláštornej výchovy. Tam sa Paracelsus zoznámil s prírodnými vedami a medicínou, ne-skôr študoval aj u známeho mága Johanna von Tritheima.

Paracelsus vystupoval ako kozmopolita, keďže tvrdil, že vedomosti a znalosti nie sú obmedzené na vlast svojho pôvodcu, ale možno ich čerpať z rôznych kultúr, národov a náboženstiev.² Bol cestovateľ – tulák, ktorý precestoval takmer celú Európu: Taliansko, Francúzsko, Španielsko, Portugalsko, Anglicko, Nemecko, Škandináviu, Poľsko, Rusko, Maďarsko, Chorvátsky konštantínopol, Rodos, Egypt, Dánsko a územie Tatárov. U Tatárov podľa všetkého podstúpil šamanistický rituál. Medziiným navštívil aj Slovensko – v roku 1521 stredoslovenské a východoslovenské banské mestá (napr. Banskú Bystricu, kde zriadil aj laboratórium) a v roku 1537 Bratislavu, kde má dokonca na Primaciálnom paláci umiestnenú pamätnú tabuľu. Zaujala ho, ako aj iných alchymistov, tzv. cementačná voda, objavená v Smolníku, obsahujúca sulfát medi, ktorý sa pri styku so železom vylučoval a usadzoval ako

med'. Tento jav dávali alchymisti do súvisu s transmutáciou kovov.³

Paracelsus poznal mágiu, astrológiu, teológiu, veril na strašidlá a dušov, zvieratá z mytologických postáv či účinky práska z múmie.⁴ Témami jeho reflexií bol život a príroda. Tú pohladal za živú a magickú silu, ktorá bez prestania tvorí, produkuje a vrhá na svet svoje deti, môže všetko, čo sa na svete deje, pretože všetko je jej výtvorom.⁵

Paracelsus sa na jednej strane usiloval priblížiť k jednoduchým ľuďom, no vtedajší odborníci ho na druhej strane odmietali pre nesystematicosť a neoborné vyjadrovanie. Napísal okolo 20-tisíc stránok často nezrozumiteľného textu s vedome komplikovaným jazykom a novotvarmi, ktorými sa v duchu ezoterickej tradície snážil utajíť obsah. Nedôveroval logickému a racionálnemu poznaniu. V súlade s neoplatónskou filozofiou vnímal stvorenie rozdelené na viditeľnú materiálnu a neviditeľnú astrálnu časť. Človek je podľa neho mikrokosmos utvorený z fyzického tela (zo živlov) a z astrálneho tela, ktoré dokáže komunikovať s astrálnymi silami makrokosmu. Výskumník sa má usilovať „zachytiť“ skryté poznanie hviezd, bylín, kameňov a objaviť súlad medzi sebou a vecami. Touto identifikáciou s objektom chcel Paracelsus preniknúť do väčšej hĺbky a nadobudnúť širšie poznanie, ako iba prostredníctvom zmyslov.⁶

Paracelsove knihy možno rozdeliť na lekársko-hermetické a teologicko-hermetické diela:

1. lekársko-hermetické diela – Na Paracelsa mal vplyv najmä Ficinov hermetizmus, obzvlášť jeho dielo *Apoloégia*. Kňaz Ficino vnímal svoje pôvodie ako povolanie kňaza – lekára, pričom pri liečení využíval aj znalosti z astrológie. Liečiť podľa neho možno iba s milostou Božou a to nejde bez astronomických poznatkov, ktoré astrológia používala na svoj cel. Podobný názor mal Ficino na mágiu. Mágia nie je pestovaním styku s démonmi, ale mág má využívať nebeské dary skryté v predmetoch s cieľom presadiť zdravie. Potrebuje tak vyššiu mysel', aby mohol pôsobiť na nižší svet. Paracelsus, ktorý popri Hippokratovi uznával aj Ficina ako jednu z mála lekárskych autorít, mal práve pod jeho vplyvom

uplatňovať ideál lekára – kňaza v praxi. Ficinova práca *De triplici vita* inšpirovala Paracelsovo dielo *De vita longa*, kde Ficina nazval „egregiusom medicusom“ (vynikajúcim lekárom).⁷

Paracelsus bol akýsi Lutherus medicorum – Luther lekárov, pretože odmietol tradičné autority medicíny: Galéna, Avicenu a ďalších. V praxi sa opieral predovšetkým o skúsenosť, nestáčila mu autorita toho-ktorého lekára z minulosti. V neskorom stredoveku boli totiž lekári len učenými teoretikmi, ktorí sa málokedy ocitli pri pacientovej posteli. Lekári a lekárničci bohatli na bylinných prípravkoch z receptov Galéna a Avicenu, ktoré donekonečna odporúčali.⁸ Dňa 24. júna 1527 spálil Paracelsus v Bazileji medicínske dielo Avicenu, ktorého nazývali aj arabský Galenos. Tento akt bol krokom humanistu, ktorý opúšťa scholastickú metódu postaviac sa proti autoritám. Tak sa v medicíne stáva z Paracelsa empirik a eklektik.

Paracelsus získaval poznatky aj od čarodejníc, s ktorými sa stretával na cestách, ďalej z tradičných receptárov ľudových liečiteľov, z prostriedkov dedinských kúpeľníkov, baníkov a laboratórnych tavičov zlata. Bol väčším praktickým chirurgom ako chirurgom teoretikom. Snažil sa vedome rozložiť stredovekú vedu, pričom nešiel na to práve najideálnejšie, pretože znovuzrodil a rozširoval najprimitívnejšie povery. Polovica jeho učenia je folklór. Keďže sa učil skôr od sedliakov ako od lekárov, jeho diela sú v súčasnosti tiež cenným zdrojom výskumu z hľadiska folkloristiky.⁹ Ako lekár bol v porovnaní s inými svojimi súčasníkmi veľmi citlivý, pretože odmietal bolestivé chirurgické zásahy svojich kolegov. Chirurg a inkvizítora sa v tých časoch podľa neho líšili len motiváciou, ináč mali nože, pilníky, kliešte na nerozoznanie spoločné.

Medzi Paracelsove diela s lekárskou tematikou patria: *Sieben Defensionen* (Sedem obrán), *Spital Buch*, *Opus Paragranum*, *Volum Paramirum*, *Liber de caducis*. Paracelsus bol na svoje časy netradičným a geniálnym lekárom, aj keď nie všetky jeho názory a praktiky sú v súčasnosti akceptovateľné. Odmietal napríklad navštevovať chorých či pitvy, ktoré boli v tom období veľmi populárne (robili ich aj umelci Mi-

chelangelo a Leonardo da Vinci, ktorý sa priznal, že mal za sebou vyše desať pitiev). Pri verejnej pitve v Salzburgu spojenej s dišputou s istým lekárom Paracelsus pohorel, lebo nevedel rozoznať orgány. Do medicíny ale vnesol ušľachtilé pravidlá, keď videl, že pravým základom lieku je láska.¹⁰

V diele *Opus Paragranum* (1529 – 1530) vidí Paracelsus štyri stĺpy medicíny: filozofiu, astronómiu, alchýmu a cnotu. Pod filozofiou rozumie diagnostiku, tzn. poznáť celú osobu človeka s jeho minulosťou a budúcnosťou. Pod astronómiou, že v človeku je nebo a okolo neho vzduch; pravdepodobne mu šlo o dôležitosť čerstvého vzduchu pre pacienta. Alchýmu chápe ako analytický proces pri stanovení diagnózy a terapie a za cnotu považuje to, ak je lekár pokorný, čistý, vzdelaný a poctivý. On sám však pre svoj bohémsky život takým nebol.¹¹

K diagnóze Paracelsus pristupoval veľmi komplexne, čo často postrádame v súčasnej západnej diagnostike. Napokon tento deficit v súčasnosti zneužívajú aj mnohí ľudoví liečitelia. Choroba podľa Paracelsa môže mať príčiny organické i duchovné. V diele *Volum Paramirum* vytvoril vlastnú teóriu o pôvode chorôb, ktoré spôsobuje päť možných substancií (ens) majúcich schopnosť ovládať telo.¹² U Paracelsa prekvapujúco nájdeme aj intuíciu ohľadom techniky vytvorenia umelého človeka – homuncula. Neuberá sa ale cestou alchymistov, pretože tvrdil, že ho možno vytvoriť umelým oplodením.¹³ Dnes by sme povedali metódou in vitro.

2. teologicko-hermetické diela – Paracelsus napísal 20 kázni, 20 prác o Eucharistii, 7 prác o Panne Márii a 16 biblických komentárov. Medzi ne patria napríklad *Azotum. Ligno vitae vel linea* (Azot. O strome alebo líniu života)¹⁴, *De septem punctis idolatriae christiana* (Sedem bodov kresťanského modlárstva), *In Incantoteres Sermes Secundus, Liber de Sancta Trinitate* (Kniha o Najsvätejšej Trojici) a *Occultis philosophia* (Okultná filozofia).¹⁵ Polovicu jeho teologicky ladených diel za jeho života nevyšla. Na Paracelsa mala najký čas vplyv i protestantská reformácia (Luther a Zwingli), pretože taktiež požadoval reformu cirkvi. V duchu reformácie vyznieva jeho dielo *De septem*

punctis, ktoré napísal v rokoch 1524 – 1525, kde pojednáva o duchovnej cirkvi. Kritizoval vonkajšiu zbožnosť, nadbytočné chodenie na bohoslužby, modlitby, púte, ďalej symboly ako kostol, oltár, obrazy a sochy. Rozchádza sa však s reformátormi, pretože v jeho poňatí malo ísť o vnútornú duchovnú, hermetickú reformu, nie o reformáciu vonkajšiu. Odmieta úctu relikvií a obrady ako poverty. Zázraky na pútnických miestach sa snažil vysvetliť prirodzeným spôsobom ako pôsobenie prírodných síl. Tvrdir, že návšteva svätyne nejakého svätca sa nelíši od návštevy kúpeľov.¹⁶

V *Okultnej filozofii* (1658) Paracelsus zase kritizuje Agrippu, Petra z Abana a dokonca i svojho učiteľa von Tritheima, že okultizmu nerozumeli a ich dieľa sú iba plagiátom nekriticky prebraných názorov. Odmieta rituály i väčšinu zaklínadiel. Tvrdir, že mágia stojí na modlitbe, viere a imaginácii. Svojimi ideami istým spôsobom anticipoval tzv. pozitívne myšlenie, keď kladie dôraz na kontroly imaginácie.¹⁷ Udivuje, že napriek mnohým racionalistickým názorom verí Paracelsus na strašidelné domy, prorocké sny či v to, že možno niekoho poslať do lesa natrať v zime ruže a pod. Veril tiež – ako mnohí v tých časoch – v existenciu bájnych bytostí ako nymfy, víly, trpaslíci, gnómovia, ohnivé salamandry a tvrdil, že Boh stvoril tieto stvorenia, aby chránili poklady sveta a zabránili tomu, aby ich ľudia nevyplienili predčasne. Vtedajší mágovia totiž vychádzali napríklad z údajných svedectiev baníkov, ktorí tvrdili, že videli gnómov.¹⁸

Pre Paracelsa ostala cirkev matkou, ale on vyznával aj druhú matku – prírodu (Mater Natura).¹⁹ Celá príroda podľa neho smeruje k tomu, aby sa zjednotila do jedného nebeského elementu. To však nemôže urobiť človek sám, preto prichádza Kristus bohočlovek, ktorý prináša spásu tým, že transformuje a dáva človeku duchovné telo. Ako kameň mudrcov transformuje a premieňa matériu kovu v laboratórium alchymistu, tak sa deje iná transformácia – v duši. Paracelsus tvrdil, že Kristus využíval sily prírody, ktoré sú dostupné všetkým.²⁰

Paracelsove názory obsahujú ideu panpsychizmu – to znamená, že všetko, dokonca aj kamene, kovy a živly,

obsahuje dušu. Medzi vecami existuje sympatia, ktorú mág poznáť a využiť ju na svoje ciele. Paracelsus pravdepodobne zastával panteistický názor na Boha, keď hovorí, že Boh stvoril svet ako svoje telo, ba že Boh je „Otec i duša sveta“. Boh je večný, ako je aj príroda večná. Rudolf Steiner uvádza, že podľa Paracelsa „ak je božská prapodstata raz navždy daná, tak nemôže byť reč o skutočnej ľudskej tvorbe. Potom netvorí človek, ktorý žije, ale tvorí Boh, ktorý je od večnosti. Pre Paracelsa však taký Boh od večnosti nie je. Boh je pre neho len večné dianie. Čo človek vytvára, to predtým nebolo.“²¹

V diele *Azot* sa Paracelsus zaoberá starozáklonnou knihou *Genezis*, o ktorej tvrdí, že všetky ostatné biblické knihy sú oproti nej len „mŕtvymi písťami“.²² Veľmi komplikovaným štýlom sa v ňom zaoberá prvotným stavom Adama a Ewy. Adam bol podľa neho pred pádom androgén so schopnosťou plodiť magickým spôsobom a nebol podriadený smrti.²³ Eva nemaла maternicu, bola panna, ktorá prišla na svet bez prás, tie sa objavili až neskôr, keď rozmnožovanie spôsobil diabol. Paracelsus sa s dešpektom vyjadruje o pohlaví a vôbec o biologickom živote človeka.²⁴ V týchto náhľadoch odznieva vzdialené echo gnostických myšlienok, ktoré zväčša popierali sexualitu a manželský život. V jeho textoch je obsiahnuté taktiež učenie o Adamovi Kadmonovi, v ktorom zlúčil učenie kabaly a alchýmie. Adam Kadmon je prvotný človek, ktorého Paracelsus nazýva Adech (neologizmus od Adam). Paralely k Adechovi možno nájsť v Indii (Puruša) a v Iráne (Gajomart).²⁵ Jung vidí v takejto predstave intuíciu a symbol kolektívneho predvedomia, v ktorom sa nachádza individuálne Ja.²⁶ Je to, samozrejme, psychologická interpretácia, s ktorou hermetici nesúhlasia.

Paracelsus tiež veril, že postavenie hviezd nepôsobí len na naše telo, ale i na dušu. Telo zaniká, no duša trvá ďalej. Duša však potrebuje telo a to sa nachádza v astrálnom tele, ktoré je niečim medzi hmotou a duchom. Človek má aj tzv. astrálneho dvojníka.²⁷ Vo svojsky interpretovanom Platónovi a v duchu hermetickej tradície sa podľa Paracelsa za viditeľným svetom nachádza neviditeľná entita (Gestrin

alebo Astrum) – astrálna látka, ktorá má vo vzťahu k svetu tú istú úlohu ako duša k telu; „Telo“ vesmíru môžeme „čítať“ a ono nám vyjadruje astrálnu realitu.²⁸ Podľa súčasných výkladov je astrál (astrálne svetlo, astrálny svet) zvláštnym svetom či dimenziou skutočnosti, ktorá sa chápe ako základný magický činitel, štvrtá dimenzia vecí, javov a bytosťí. Je oduševnenou podstatou súcien, má povahu pamäti, je odrazom nášho sveta a jeho zdroj.²⁹ Manipulácia s týmto svetom však mô-

Giordano Bruno

Publikácia Domenica Bediho *La vita di Giordano Bruno da Nola* (Florence 1867) vykreslila Bruna ako hrdinu, ktorý radšej zomrel, než by mal odvolať svoje presvedčenie o Koperníkovej teórii, a tiež ako muža novodobej vedy a filozofie, ktorý sa rozšiel s aristotelizmom a falosnými náboženskými predstavami.³² Aký bol však jeho skutočný životný príbeh?

Upálenie Giordana Bruna na námestí Campo de' fiori v Ríme (1600)

že byť nebezpečná. Profesor Nakonečný píše, že poznal obete mágie, ktoré mali halucinácie a prepadli šialenstvu.³⁰

Paracelsus je zaujímavá a kontroverzná osoba, ktorá sa na jednej strane usiluje o vedecký prístup k realite, na druhej však verí vo víly a škriatkov. Jeho hermetický animizmus nachádza ohlas aj v súčasnom hnutí New Age, ktoré v existenciu týchto fantastických bytosťí taktiež verí. Paracelsus bol asi prvý, kto načrtol tzv. pozitívne mysenie. Podľa niektorých ho možno nazvať otcom homeopatie, pretože sa usiloval liečiť princípom podobné podobným, aj keď túto ideu nájdeme už u Hippokrata.

Paracelsus nakoniec zomrel tak, ako žil – enigmicky. Okolo jeho smrti sa vytvorili legendy, že ho zavraždil najatý vrah alebo že smrť bola následkom jeho alkoholizmu. Najpravdepodobnejšou príčinou však boli jeho alchymistické pokusy, pri ktorých si postupne otrávil organizmus.³¹

Bruno sa narodil v Nole roku 1548. Ako osemnásťročný vstúpil do dominikánskeho rádu v Neapole. Počas štúdia sa zaoberal antickou filozofiou a začal pochybovať o niektorých doktrínach katolíckej viery. Keď bol roku 1576 v Ríme, predstavení sa dozvedeli o týchto pochybnostiach a pripravovali proti nemu obvinenie z herézy. Bruno ale ušiel a začal žiť dobrodružným životom potulujúc sa po Európe. Prešiel Nemecko, Anglicko, Francúzsko, Švajčiarsko. Prednášal na Oxforde, kde ho usvedčili, že jeho prednášky sú plagiátom Ficinovho diela *De vita coelibus comparanda*. V Paríži zasa vystúpil kriticky proti aristotelizmu, ale nakoniec sa rozhodol neodpovedať na apológiu zo strany aristotelistov, pretože si uvedomil, že by mu hrozila perzekúcia. Na nejaký čas sa stal kalvínom, neskôr luteránom, jeho nepokojný duch sa však neuspokojil.

V Paríži sa Bruno pokúsil vrátiť do Katolíckej cirkvi, no jeho pokus nevyšiel, pretože bol už pomerne známy

ako prelietavý duch. V roku 1592 prišiel do Benátok, kde sa v rodine Giovanniego Moceniga stal domácim učiteľom. Avšak Mocenigo ho, po tom, čo spoznal jeho zvláštne názory, udal inkvizícii. V januári 1593 Bruna previezli do Ríma, kde sa s ním začal dlhý proces, ktorý sa skončil po siedmich rokoch jeho upálením 17. februára 1600.³³ V súčasnosti sa tento inkvizičný proces nedá úplne zrekonštruovať. Je však isté, že dôvodom upálenia neboli vedecký pohľad na svet, ale mágia, ako o tom svedčí aj Brunovo zmysľanie. Bruno neboli odovzdaný svetskej moci ako mučeník vedy, ale ako heretik. Niektoré názory na jeho učenie možno zhrnúť do nasledujúcich téz:

1. Bruno vyznával určitý typ pantheizmu, že existuje len jedna substancia – Boh. Jednotlivé veci nie sú substanciami. Boh je vo svojej podstate nevysloviteľný a nevysvetliteľný. Bruno si tiež vytvoril vlastnú predstavu o svätej Trojici s atribútmi ako Moc, Múdrost a Dobrota, ktoré sú totožné s ľudským duchom, poznáním a láskou (mens, intellectus a amor). Otec je mysel' alebo plnosť, Syn je intelekt a Duch je anima mundi, akýsi oživujúci princíp všetkého. Nie je to však kresťansky ortodoxná trojičná náuka, pretože Bruno pochyboval, že sa Slovo stalo telom.³⁴

2. Bruno tvrdil, že existuje nekonečné univerzum, ktoré je obrazom nekonečného Boha, pretože nekonečná Božia moc by nestvorila konečný vesmír.³⁵ Univerzum nemá ako celok podľa neho žiadny absolútny stred. Bruno rozlišuje medzi nekonečným univerzom a nekonečným počtom svetov, čím sa hlásil k Lukréciovovi. Univerzum možno poznať len rozumovým úsudkom. Namiesto statickej predstavy vesmíru hlásal, že hviezdy a Zem sa pohybujú, v tomto prípade prebral Koperníkov systém. Pripúšťa aj existenciu mimozemských civilizácií. Tvrdi, že kozmický priestor napĺňa éter.³⁶ Svojimi kozmologickými názormi neskôr ovplyvnil Galilea, Spinozu i Leibniza.

3. Bruno vyznával pohanstvo. Mojžiš bol podľa neho veľký mág, ktorý sa naučil mágiju od Egyptanov. Bruno tiež tvrdil, že Kristove zázraky boli dokladmi jeho božstva, apoštoli činili zázraky z moci Kristovej, Kristus však len z vlastnej, avšak Kristus bol pod-

la Bruna takisto len mág.³⁷ Ako ukážeme neskôr, neboli to ešte úplný Brunov náhľad na Krista.

Ovplynvený Ficinom, Mirandolom i Agrippom dotiahol Bruno mágiu do krajinosti. Veril, že pravé náboženstvo pochádza z Egypta, preto sa usiloval o návrat k nemu. Tvrđil, že Židia získať poznanie z Egypta.³⁸ Egyptské náboženstvo malo byť novou reformáciou proti rozdelenému kresťanstvu, ktoré pokladal za sekutu. Zatiaľ čo Ficino, Mirandola a Agrippa sa usilovali ukázať, že Hermes Trismegistos predpovedal kresťanstvo, Bruno naopak chápal kresťanstvo ako úpadok, teda zastával názor, ktorý ho nakoniec priviedol k dramatickému koncu života. Pokladal sa za filozofa, ktorý sa nechcel stať proti teológom, ale hľadá božstvo v nekonečnom svete. V časoch náboženských búrok vystupoval Bruno zámerne ako mesiáš. V diele *Cena de le Ceneri* naznačil, že verí v reinkarnáciu, čo bol evidentne nekresťanský prvok.

Ked' Brunovi v roku 1889 postavili sochu, pápež Lev XIII. poznamenal: „Brunovi nemožno pripočítať nejaké vedecké zásluhy, ani zásluhy o rozvoj verejného života. Jeho konanie bolo neúprimné, prefikáne a celkom sebecké, netolerantné voči akémukoľvek názoru, výslovne zlomyselné plné samochvály a zakrývajúce pravdu“³⁹

Kritické zhodnotenie

V renesančnom hermetizme ide o špekulatívny a v mnohom ohľade zaujímavý filozofický prístup k svetu, ktorý otvoril cestu k prírodným vedám (Agrippa), vytušil existenciu nevedomia a anticipoval princípy modernej medicíny (Paracelsus). Zaujímavou je tiež idea anima mundi, ktorá sice nepochádza bezprostredne z hermetizmu, ale do hermetickej filozofie bola včlenená. Katolícka cirkev sa nepriamo k tejto problematike vyjadriala, ked' na Konštantínopolskom koncile v roku 543 odmietla ideu o oživení vesmíru ako nejakej inteligencie či myse. Bola to reakcia na origenizmus. Zdá sa totiž, že Origenes uvažoval o oživení hviezd (*De principiis I, 7*).⁴⁰ Toto odsúdenie v súčasnosti zahŕňa aj hypotézu Gaiu, ktorá Zem chápe ako žijúcu planétu; ak sa pod týmto vyjadrením neuvažuje ako o metafore, ale ako o skutoč-

nej „bohyni“, ktorú uctievajú niektoré feministicky orientované novopohan-ské kulty.

Renesančný hermetizmus taktiež nechtiac skreslil pohľad na Ježiša Krista. Zatiaľ čo Pico della Mirandola ešte tvrdil, že Kristus a jeho mimoriadne schopnosti nemali nič spoločné s mágiou ani kabalou (siedma magická téza v *Apológiu*)⁴¹, Agrippa mal už ku Kristovi magický vzťah. Tvrđil, že od príchodu Krista má meno IESU všetku moc, takže kabalisti nemôžu ostatné mená využívať.⁴²

Giordano Bruno úplne stratil vieri v Božie synovstvo Krista. Karel Mácha tvrdí, že vo svojom londýnskom období sa u neho objavuje rezídium satanizmu: „Je fakt, že v jeho diele *Spaccio de la bestia triofnate* (Zahnanie triumfálnej beštie) čítame bez akejkoľvek súvislosti k Brunovej astronómii náhly výpad proti Ježišovi Nazaretskému nazývanému ďalej len ‚Nazarenus‘. (...) Jeho náboženstvo sa prirováva k ‚strašiakovi pre zaslepenú luzu‘ – Nazarenus je pre Bruna príslušníkom ‚najnehodnejšieho a najšpinavšieho pokolenia sveta‘. (...) Ježišovo náboženstvo je modloslužba a najväčšie rúhanie v tom, že bol akýsi človek pokladaný za Božieho syna či za samého Boha. (...) Bruno označuje Nazarena za ‚opovrhnutiahodného, hlúpeho a nevedomého človeka‘ (...) skrže ktorého bolo všetko zneuctené, spútané a privedené do chaotického stavu, (...) najnižšie bolo učinené najvyšším, nevedomosť postavená na miesto vedy, urodzenosť zmenená na nízkosť a nízkosť na čest‘. (...) Bruno útočí aj proti Židom. (...) Mojžišove knihy sú označené za opakovanie múdrosti, ktorej sa Mojžiš naučil v Egypte – a tak je sta-roegyptská mágia postavená vo vzťahu k Starému, ako i k Novému zákonu ako jediný pozitívny zdroj poznania.“⁴³ Brunov pohanský postoj ku Kristovi sa prejavil už v roku 1583 v diele *Sigillus sigillorum* (Pečať pečatí), kde označuje Ježiša za magika, ktorý svoje zázraky prebral od egyptských kňazov.

Z pohľadu kresťanstva sa napriek svojmu preferovanému monoteizmu hermetizmus ukazuje ako nebezpečná cesta k poznaniu Boha. Na to, aby bol Boh poznaný, bola potrebná osobná iniciatíva, sebadarovanie Boha, zjavenie a nie často nebiblické špekulácie,

ktorými si renesanční hermetici mohli ospravedlniť okultné praktiky a otvoriť cestu k poverčivosti.

Foto: archív

Poznámky:

¹ Koyré, A.: *Mystikové, spiritualisté, alchymité 16. století v Německu*. Malvern, Příbram 2006, s. 74; Kerssenbrock, F.: *Pravým základným liekom je láska. Život a doba Paracelsa*. Ikar, Bratislava 2008, s. 31–32, 129–130; Steiner, R.: *Mystika na úsvitu novodobého duchovního života*. Grada Publishing, Praha 2009, s. 54–58

² Ball, Ph.: *Ďábluv doktor. Paracelsus a svét renesanční magie a vedy*. Academie, Praha 2009, s. 95

³ Jesenský, M.: *História alchýmie na Slovensku*. Balneotherma, Bratislava 2010, s. 108–112

⁴ Ball, Ph.: c. d., s. 118

⁵ Koyré, A.: c. d., s. 78

⁶ Goodrick-Clarke, N.: *Západní esoterická tradice*. Grada, Praha 2011, s. 79

⁷ Tamže, s. 80–81

⁸ Tamže, s. 76

⁹ Jung, C. G.: *Paracelsica. Dve studie o renesančním mysliteľi a lekári*. Vyšehrad, Praha 2002, s. 14; Koyré, A.: c. d., s. 75

¹⁰ V diele *Liber de caducis* nájdeme aj tie-to nádherné slová: „Najskôr zo všetkého je potrebné hovoriť o milosrdenstve, ktoré má byť lekárovi vrodené“; „Kde nie je láska, nie je umenie“; „Lekár i medicína nie sú ničím len milosrdenstvom“; „Milosrdenstvo je učiteľom lekárov“. – In: Jung, C. G.: c. d., s. 31

¹¹ Kerssenbrock, F.: c. d., s. 131–133

¹² *Ens astrale* (astrorum) – hviezdna substancia ako pôsobenie hviezd a ich moc nad telom. Paracelsus veril, že planéty a hviezdy majú vplyv na človeka. Bol presvedčený, že v duchu hermetickej tradície má každý orgán svoju planétu: pečeň – Jupiter, mozog – Mesiac, srdce – Slnko, slezina – Saturn, plúca – Merkúr, žlčník – Mars a obličky – Venušu. Paracelsus ale odmieta, že by sa všetky choroby dali odôvodniť len vplyvom hviezd. Inou príčinou chorôb je podľa Paracelsa tzv. *ens veneri* – jedovatá substancia v jedle, súčasným jazykom povedané toxická látka. Paracelsus tvrdil, že všetko, čo prijíname, je jed. Aby sa z neho stala vhodná zložka, je na to potrebný žalúdok, ktorý nazval alchymistom. Alchymista – žalúdok vyabstrahuje dobré od jedovatých zložiek. *Ens naturale* – prirodzená substancia účinkuje v dôsledku rozdelenia tela na dve časti – pozemskú a podpornú. Pozemskú podporuje potrava zvonka, podpornú zasa štyri živly a telesné šťavy. Tieto tri ens zasahujú telo. Ďalšie dve – ens spirituale a ens Dei – pôsobia zase na ducha. *Ens spirituale* (duchovná substancia) – ak pôsobí na človeka svet duchov, mágovia a vyvolaná choroba. *Ens Dei* (božská substancia) – choroba ako boží trest, zosiela ju Božia vôľa. – In: Ball, Ph.: c. d., s. 276–282

¹³ Tamže, s. 381–382

¹⁴ Paracelsus, T.: *Azoth. O stromu neboli linii života*. Pôdorys, Praha 2007

¹⁵ Okultní filosofie – <http://www.grimoar.cz>

¹⁶ Ball, Ph.: c. d., s. 287

¹⁷ „Ďalej hovorí, že i samotná naša viera, myšlienka a obraznosť nám môže škodiť (...) ľudia, ktorí prepadli smrtiacemu zmätku a chmúrnym predstavám. (...) Neútočia na nich diabli ani duchovia podzemní, ale sami ľudia si škodia. – Paracelsus, T.: *Okultní filosofie* – <http://www.grimoar.cz>

¹⁸ Ball, Ph.: c. d., s. 353

¹⁹ Jung, C. G.: c. d., s. 36

²⁰ Ball, Ph.: c. d., s. 236

²¹ Steiner, R.: c. d., s. 57

²² Paracelsus, T.: c. d., s. 11

²³ Koyré, A.: c. d., s. 98

²⁴ Paracelsus, T.: c. d., s. 26–47. „Maternica je to, čo má v sebe diabla. Diabol ešte predtým prebýval v maternici veľkého sveta, a preto tiež maternica veľkého sveta sa nazýva peklom a je to tak.“ – In: Paracelsus, T.: c. d., s. 77

²⁵ Jung, C. G.: c. d., 54–57

²⁶ Tamže, s. 104

²⁷ Koyré, A.: c. d., s. 85–86

²⁸ Tamže, s. 82

²⁹ Nakonečný, M.: *Magie v historii, teorii a praxi*. Vodnář, Praha 2009, s. 294

³⁰ Tamže, s. 304

³¹ Kerssenbrock, F.: c. d., s. 185–186

³² Pozri: Drewermann, E.: *Giordano Bruno oder Der Spiegel des Unendlichen*. München 1992. Bruno je tu opísaný ako disident cirkev: „Vo mne vidíte slobodného človeka.“ V tomto diele je množstvo odkazov na literatúru, avšak zdá sa, že Drewermann tu vkladá vlastné názory na cirkev a kresťanstvo vôbec.

³³ Granada, A. M.: *Obraz kosmu: nové predstavy, nové vize*. In: Hankins, J.: *Renesanční filosofie*. Oikoyomenh, Praha 2011, s. 366–370; Koyré, A.: *Od uzavreného sveta k nekonečnému vesmíru*. Vyšehrad, Praha 2004, s. 32–53; Kristeller, P. O.: *Osm filosofov italskej renesance*. Vyšehrad, Praha 2007, s. 129–144; Steiner, R.: c. d., s. 65–67; Yatesová, F.: *Giordano Bruno a hermetická tradice*. Vyšehrad, Praha 2009, s. 209–220

³⁴ Yatesová, F.: c. d., s. 299, 339

³⁵ Bruno, G.: *O nekonečne, vesmíre a svetoch*. In: *Humanizmus a renesanca. Antológia z diel filozofie*. Vydavateľstvo politickej literatúry, Bratislava 1966, s. 169

³⁶ Bruno, G.: *Dialogy*. Praha 1956, s. 290, 305

³⁷ Yatesová, F.: c. d., s. 340

³⁸ Senčík, Š.: *Prípad Galilei*. Dobrá kniha, Trnava 2002, s. 53–55; Yatesová, F.: c. d., s. 215, 231

³⁹ Drewermann, E.: c. d., s. 283–284

⁴⁰ „Ak nieko hovorí alebo pokladá nebo a slnko a mesiac a hviezdy a vody nad nebom za žijúce sily alebo inteligencie, nech je vylúčený.“ – Denzinger, H.: *Enchiridion symbolorum*. EDB, Bologna 1991, s. 231

⁴¹ Yatesová, F.: c. d., s. 103, 114

⁴² Agrippa, H. C.: *Okultní filosofie*, zv. 2., diel 3. Trigon, Praha 2004, s. 39–41

⁴³ Mácha, K.: *Giordano Bruno*. Petrov, Brno 1993, s. 56–57

Waldorská alternatíva stále otázna

Waldorská problematika v našej spoločnosti rezonuje už niekoľko rokov. Pohľady odbornej, ako i laickej verejnosti, predovšetkým rodičov bývalých, resp. súčasných žiakov, odborníkov z odboru pedagogiky, religionistiky a psychológie na ňu sa značne rozchádzajú. S podobným názorovým spektrom, t. j. kvalitatívne odlišným poohľadom sa stretávame tiež v Českej republike. Na rozdiel od Slovenska sú ale české waldorské školy (WŠ) zastúpené početnejšie. Majú svoje sídla napríklad v Prahe, Příbrame či Semilách a patria do rezortu štátnych škôl. V tejto súvislosti podotýkam, že na Slovensku ide len o jednu súkromnú štátну školu a aj to v súčasnosti ešte stále prebieha experimentálne overovanie tejto školskej alternatívy. Predchádzajúci minister školstva navrhol experiment predĺžiť o tri roky. Škola sídli v Bratislave.

Tieto stručne formulované skutočnosti boli jedným z podnetov pre odborné stretnutie, ktoré sa uskutočnilo 15. februára na akademickej pôde Pedagogickej fakulty Karlovej Univerzity v Prahe. Nad pracovno-informačným stretnutím s názvom *Okruhly stôl: Je waldorská škola alternatívou?* prevzal patronát prof. PhDr. Stanislav Štech, CSc., ktorý dôvod zvolať toto podujatie formuloval v pozvánke adresovanej účastníkom: „Podnetom na stretnutie sú ustavične výrazne ignorované negatívne skúsenosti mnohých rodičov s týmito školami, ako aj absencia kritických analýz podstaty a priebehu vzdelávania vo waldorskéj škole.“ Zámerom teda bolo zosumarizovanie argumentačne opodstatnených a odborne formulovaných kritických názorov, ktoré by zastavili jednostrannú glorifikáciu tejto alternatívy.

Kritický je i hlas voči WŠ akcentujúci personálno-aprobačnú otázkou a pamätajúci na rodičov, ktorí sa môžu slobodne pre školu rozhodnúť až po oboznámení sa s relevantnými informáciami týkajúcimi sa podstaty waldorskéj alternatívy. Tieto informácie sú totiž školy, vrátane alternatívnych, rodičovi povinné poskytnúť. Vedľ transparentnosti je synonymom každej plu-

ralitno-demokratickej spoločnosti. Tak v pozvánke, ako aj v jednotlivých vystúpeniach zaznel názor, že kritikom a priori nejde o zrušenie školy, ale o naplnenie spomenutej požiadavky transparentnosti a výzvu k odbornému posúdeniu obsahovo-metodologickej stránky waldorskéj pedagogiky.

Pozvanie prijali ľudia z akademickej pôdy, vedeckých inštitúcií, niektorí riaditelia a učitelia waldorských základných a stredných škôl i samotní rodičia žiakov z Česka a zo Slovenska. Prítomní boli tiež zástupcovia médií. Moderátorom podujatia bol iba prof. Štech, kedže protagonista WŠ prof. PhDr. Zdeněk Helus, DrSc., sa na stretnutí viac-menej nechcel zúčastiť, hoci formálne argumentoval tým, že pozvánku nedostal včas. Účastníkom listom oznámil, že o vývoj tejto školskej alternatívy sa už dlhodobo nezaujíma a aktuálnu situáciu preto nepozná. O diskusií s kritikmi neprejavil záujem.

Ako prvý vystúpil prof. PhDr. Branislav Pupala, CSc., z Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity, ktorý sa danou problematikou systematicky zaobráňal niekoľko rokov. V príspevku nazvanom *Nedokončený experiment* podal stručnú genézu zrodu školských alternatív po roku 1989 na Slovensku. Nástup alternatív vnímal predovšetkým ako problém identity doterajšej pedagogiky. Ich jednostranná glorifikácia podfarbená emočne pozitívou rétorikou zaznievala u nás predovšetkým od odborníkov zoskupených okolo prof. PhDr. Mirona Zelinu, DrSc., najvýraznejšieho zástancu (ale aj garanta a gestora v jednej osobe) niekoľkých alternatívnych škôl na Slovensku. Prednášajúci podrobil kritike záverečné hodnotiace správy waldorského vzdelávacieho systému, ktoré nemajú žiadnu výpovednú hodnotu, ak sa v nich objavujú také vágne a abstraktné konštatácie, ako napríklad „učivo pôsobí liečebne“ a pod.

S referátom *Alternatíva – waldorské nadšenie na Slovensku* sa ďalej prezentovala PhDr. Eva Orbanová, PhD., z Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity. V príspevku pripomerala, že kritika voči waldorskéj pedagogike sa nevedie z konfesionálnych pozícií, ako sa to často v Česku a na Slovensku vníma. Upozornila na tendenciu zámerného oddelovania spirituality a kon-

fesionality, čo má vylúčiť náboženský obsah tejto školy. Meritom kritiky je podľa nej porušovanie elementárnych pedagogických, napríklad personálno-aprobačných školských pravidiel. Prednášajúca kritické postrehy zhrnula do dvoch oblastí: formálno-legislatívnej (napr. porušovanie zákona o informovanom súhlase rodiča) a obsahovo-metodologickej (otázka významu a prínosti alternatív pre naše časy, konotácia antropozofie a úrovne vedeckého poznania, kultická stránka školy).

Ďalším prednášateľom bol člen českého klubu skeptikov Sisyfos, doc. RNDr. Čeněk Zlatník, CSc., ktorý z pozície svojho profesionálneho začleňenia upozornil na zjavnú prevahu intuitívneho poznávania nad racionálnym v predmetnej pedagogike. Ako príklad uviedol absenciu waldorfských učebník korešpondujúcich s vedeckým poznaním. Doc. Zlatník vyjadril názor, že v oblasti morálky táto alternatíva prispieva k etickému individualizmu. Podobne ako jeho predrečníčka sa venoval otázke spiritualizácie pedagogicko-výchovného procesu. Poznamenal, že niektorí religionisti (P. Říčan) spiritualitu a konfesionalitu neoddelujú a on sám je presvedčený o tom, že separácia týchto fenoménov by umožnila nekontrolovaný vstup ezoteriky do školského procesu.

Následne sa slova ujal Dr. Jaroslav Kopecký, ktorý predstavil úlohu regionálnej školskej správy pri zriaďovaní a fungovaní školských alternatív. Vzdelenie vymedzil ako verejnú službu, ktorá sleduje záujmy spotrebiteľa – rodičov a žiakov. Zriaďovateľ školy je viazaný rovnakou legislatívou, financovaním, poskytovaním vybavenia ku všetkým školským zariadeniam v danom regióne štátnej správy.

Kopecký konkrétnu pôsobí v meste Pribram, kde sa podľa jeho slov budova WŠ podobá päťhviezdičkovému hotelu. Webové stránky školy to len potvrdzujú. Napriek tomu v tomto školskom roku prvý ročník waldorfského lýcea pre nezáujem neboli otvorené. Prednášajúci komentoval i spoluprácu tejto školy so Štátou školskou inšpekciou. O nedostatkoch, ktoré inšpekcia zistí, je sice informovaný zriaďovateľ, avšak konečnou nápravou je poverený riaditeľ školy, ktorý však nie je povinný o svojich konkrétnych opat-

DENOMINÁCIE A HNUTIA V 17. – 19. STOROČÍ (1)

Po tolerančnom edikte v Anglicku (1689), ktorý priniesol všeobecnú náboženskú slobodu, začali vznikať početné protestantské cirkvi a denominácie. Takou bola i baptická cirkev (gr. *baptisma* – krst), v ktorej krstili až dospelých na základe osobného vyznania viery. Baptisti sa vyvinuli z anglického puritanizmu (17. stor.), hlásia sa však aj k anabaptistom (novokrstencom) z čias reformácie v Nemecku. Medzi zakladateľov tohto hnutia patril londýnsky kazateľ John Smith hlásajúci učenie o všeobecnom milostivom vyvolení, kazateľ Henry Jacob vypracoval predestinačné učenie a v roku 1792 William Carey založil Baptist Missionary Society. Šíreniu baptizmu napomohlo prebudenecké hnutie, no zároveň prispelo k jeho rozdeleniu na viaceré smerov. Roku 1891 vznikla Baptist Union of Great Britain and Ireland, v južných častiach Ameriky Southern Baptist Convention a v severných Northern Baptist Convention. Od roku 1788 vznikali samostatné černošské baptické zbory. Známymi baptistami tých čias boli spisovateľ John Bunyan a kazateľ Charles Spurgeon, ktorí kládli veľký dôraz na evanjelizáciu.

Počas náboženských bojov v Anglicku puritáni utekali do cudziny, najčastejšie do Holandska. Odtiaľ odišli do Severnej Ameriky, ktorá sa od tých čias stala bezpečným útočiskom utečencov a vynancov pre vieru. Tam postupne budovali kolónie a prvé štaty podľa svojho presvedčenia. Do ústavy nových severoamerických štátov bola zakomponovaná náboženská sloboda, ktorá sa vzťahovala na všetky vyznania, nielen na puritánov. Vzorom pre nové štaty sa stala Pensylvánia, kde na základe náboženskej slobody a presbyteriálneho cirkevného usporiadania vzniklo demokratické štátne zria-

denie, ktoré dôsledne uskutočnilo odluku cirkvi od štátu. Podľa nej sa má štát starať o časné záležitosti občanov, ale nesmie zasahovať do ich svedomia. Pensylvánska ústava sa roku 1776 stala vzorom i pre ústavu USA.

Zvláštnou denomináciou boli kvakeri (quaker – trasúci sa), známi aj pod názvom Spoločnosť bratov či Spoločnosť piateľov. Založil ju obuvník George Fox. V roku 1646 mal zjavenie a na jeho základe sa utvrdil v presvedčení, že v každom človeku sa prejavuje svetlo Kristovho života ako vnútorné svetlo, ktoré treba uviesť do života. V Leicestri vystúpil s kázaním o tomto zjavení. Odmiel cirkevné formy a zdôrazňoval iba toto vnútorné svetlo dané človeku skrze Ducha Svätého. Svojich stúpencov pomenoval Spoločnosť piateľov. Keď odmiel vojenskú službu, boli z Anglicka vyhnani. Odišli do Spojených štátov, kde sa ich ujal William Penn a roku 1662 im umožnil usadiť sa na svojich majetkoch v Pensylvánii.

Kvakeri nemajú presné vyznanie viery ani pevný bohoslužobný poriadok. Na svojich zhromaždeniach očakávajú vnuknutie Ducha Božieho, aby mohli kázať a rozjímať. Od svojho vzniku kládli dôraz na bratskú pomoc a lásku. Známymi sa stali svojím odporom k vojne a násiliu. Účinne vystupovali proti otroctvu a otrokárstvu. Dodržiavajú prísnu abstinenciu a vegetariánsku stravu, neuznávajú vojen-skú službu ani úrady. V roku 1827 sa od kvakerov oddelil Elias Hicks a jeho stúpenci. K ďalšiemu štiepeniu došlo roku 1845, keď kvakerov opustili zástancovia konzervatívneho smeru pod vedením Johna Wilbura. Kvakeri sa rozšírili nielen v Anglicku, ale aj v Nemecku a predovšetkým v Amerike.

PETER GAŽÍK

Náboženské príkoria znášajú vyše dve miliardy veriacich

VATIKÁN / ŠVAJČIARSKO – Situácia vo svete v oblasti náboženskej slobody sa zhoršuje. Toto alarmujúce varovanie vyslovil minulý týždeň v Ženeve Mons. Silvano Maria Tomasi počas zasadnutia Rady pre ľudské práva. Stály pozorovateľ Svätej stolice pri inštitúciách OSN v Ženeve povedal, že približne dve miliardy 200 miliónov veriacich znáša príkoria a útlak pre náboženské presvedčenie. Okrem toho od roku 2003 do roku 2010 teroristické útoky proti kresťanom v Afrike, na Blízkom východe a v Ázii vzrástli na 309%, zatiaľ čo na Západe sa šíri kultúra, ktorá má tendenciu čoraz väčšmi marginalizovať tých, čo veria v Krista.

„Pozornosť médií sa sústreduje predovšetkým na výnimočné prípady týkajúce sa kresťanskej menšiny alebo iných náboženských menšín v rozvojových krajinách, pretože v týchto situáciach je násilie zjavné, dramatické. Avšak problém sa neobmedzuje na rozvojové krajiny; aj v západných štátach, vo veľkých bohatých krajinách je tendencia, ktorá vedie k privatizácii náboženstva a jeho kultúrnemu odmietaniu a niekedy dokonca aj k otvorenému nepriateľstvu voči uplatňovaniu práva na slobodu presvedčenia, na slobodu vierovyznania. Keď ide o verejnú sféru, neprijíma sa ochotne, alebo je dokonca úplne odmietané, akoby náboženské presvedčenie nemalo čo povedať v tejto oblasti,“ hovorí Mons. Tomasi.

Na otázku, čo sa dá urobiť pre zdolanie tejto tendencie západnej kultúry, stály pozorovateľ Svätej stolice v rozhovore pre Vatikánsky rozhlas poznamenal: „Prvým krokom je zameranie pozornosti na bežný spôsob spolunažívania, ktorý sa musí vyznačovať vzájomným rešpektom a schopnosťou prijímať rozdiely, ktoré existujú. Pritom je životne dôležitá úloha médií, vzdelávanie na školách, školské učebnice musia viest k pestovaniu zmyslu pre vzájomné akceptovanie a nie k nenávisti voči iným

reniach informovať zriaďovateľa, podotkol Kopecký.

Záverečnú prednášku prednesla Mgr. Iva Hluštíková, bývalá učiteľka a súčasne matka dieťaťa, ktoré navštievovalo WŠ. Referovala o osobných kritických postrehoch, a to pred bývalými, v sále prítomnými kolegami. Na rozdiel od svojich predrečníkov v referáte *Waldorfská škola z pohľadu rodiča – informačné vákuum* sa špecificky zameraла на pozíciu rodičov vo WŠ. Upozornila na informačné vákuum, absenciу relevantných a bezprostredne prístupných poznatkoch o tomto type vzdelávania. Prezentované informácie v tlačenej či verbálnej podobe, napríklad pri zápisе do školy či počas Dňa otvorených dverí, sú podľa nej veľmi kusé a nedostatočné. Spojitosť WŠ s antropozofiou je možné odhaliť až po hlbšom štúdiu Steinerových spisov, ktoré, samozrejme, záujemcovia o túto školskú alternatívu v drívnej väčsine nepoznajú. Hluštíková dokonca otvorene zdôraznila, že v podstate všetko, čo sa v škole deje, je s antropozofiou nejakým spôsobom zviazané. Zmienila sa i o vplyve rodiča na chod školy. I napriek všestrannej, pre školu výhodnej pomoci je vplyv rodiča podľa nej zanedbateľný. O škole rozhoduje kolégium antropozoficky orientovaných učiteľov. Ja len dodám, že zo skúseností vieme, že každý rodič, čo sa priveľmi vypytuje, alebo je voči WŠ kritický, sa postupne pre ňu stáva nevhodným a je tendenciou ho umlčať, najlepšie prostredníctvom ďalších, priaznivejšie naladených rodičov.

Po prednáškach nasledovala diskusia, do ktorej sa zapojili takmer všetci prítomní. Z radov waldorfských pedagógov obhajoba úspechu ich alternatívy vychádzala zväčša zo štatistických zdrojov. Týkali sa najmä umiestnenia žiakov na stredných školách. Relevantná námietka, ktorá tu však zaznela, sa v tomto prípade odvíjala od systému financovania škôl (každá škola sa snáží mať čo najviac žiakov), ďalej nadmerného množstva stredných škôl a, samozrejme, niekoľkoročnej klesajúcej populácie krivky. Pádna pripomienka sa týkala aj všeobecného prijímania detí s horším prospechom na odborné školy a gymnáziá.

Treba tiež zdôrazniť, že niektoré štatistiky z Nemecka, ktorými sa v dis-

kusii argumentovalo, boli vytvorené provaldorfsky orientovanými vzdelávacími pracoviskami. Na tento fakt poukázal doc. PaedDr. Ondrej Kaščák, PhD., z Trnavskej univerzity. A preto sa dá o objektívnosti spomenutého výskumu legitímne polemizovať.

So zaujímavým názorom vystúpila Dr. Zapletalová. Na základe osobných skúseností s waldorfskými žiakmi a ich rodičmi konštatovala, že rodičia si spravidla zvolia túto školu vtedy, keď chcú, aby ich dieťa bolo v bezpečí, chránené. Napríklad mu nehrozí prepadnutie. Avšak napriek tomu vidí v tejto pedagogickej alternatíve mnohé otázky. Podľa nej sa vo WŠ pracuje spôsobom zjednodušovania podávanej látky, akéhosi „zblbňovania“, t. j. nelogického, iracionálneho trivializovania. Ako príklad uviedla waldorfské tvrdenie, že „rastlina je obrátený človek“, „hlava je iba vyššie vyvinuté zviera“ atď. Aj preto sa Zapletalová domnieva, že deti nie sú vedené ku kritickému myšleniu, prevláda u nich naratívny spôsob osvojovania si vedomostí a v učebnej látke sa objavuje pojmová zmätenosť.

O slovo sa prihlásil aj jeden zo zástupcov tlače. Povedal, že keďže ho kritici WŠ o svojich argumentoch ne-presvedčili, svoje dieťa v tejto škole i nadálej ponechá. Iste, na takýto názor mal oprávnený nárok, avšak len ako rodič, nie ako nestranný zástupca mediálnej obce.

Stály problém súvisiaci s nedostatočnou pedagogickou spôsobilosťou waldorfských pedagógov viedol prof. Pupulu k legitímnemu názoru, že pedagogické fakulty môžu eventuálne na svoju prípravu pedagógov rezignovať, ak tento problém bude aj nadálej pretrvávať a akcent prípravy budúcich pedagógov sa presunie na spirituálne motivované kurzy, napríklad antropozofické. Na záver prof. Štech skonštaloval, že bude potrebné konkrétnie formulovať kritické výhrady voči waldorfskej pedagogike a systematickejšie analyzovať a preukázať spirituálny vplyv antropozofie na waldorfské vyučovanie. A keďže mnohé argumenty voči tejto školskej alternatívnej metóde boli formulované tak v českom, ako aj slovenskom mediálnom priestore, spoločný postup v tejto veci bude veľmi prospěšný.

EVA ORBANOVÁ

KRISTINA JONESOVÁ, CELESTE JONESOVÁ,
JULIANA BUHRINGOVÁ:
Bez sestry neodejdu
(Ikar, Praha 2009, s. 440)

V záplave beletristických titulov sa objavil jeden, ktorý si zaslúži, aby sme sa pri ňom pristavili. Názov knihy *Bez sestry neodejdu* s podtitulom *Děšivý příběh o zvrácenosti ve jménu zákona lásky* nám pripomína starší, už sfilmovaný titul, v ktorom sa jeho hlavná protagonistka musela vymaniť z kultúrno-spoločenských a náboženských nástrah Blízkeho východu. Autorky recenzovaného diela sa narodili do sekty Deti Božie (Rodina) a po neľahkých peripetiách sa im z nej podarilo odísť. Ich otec Christopher Jones patril medzi významných členov tejto sekty a dodnes ním je, a to i napriek všetkým informáciám, ktoré o nej vyšli na povrch. So siedmimi ženami spadol pätnásť detí. Kniha rozpráva životopisný príbeh troch z nich: Kristíny, Celeste a Juliany.

Publikácia je otrasným svedectvom o zvrátenosti v mene Božom. Sekta Deti Božie vznikla roku 1967 v období hippies ako Božia armáda „posledných časov“. S autorkami sledujeme, ako amorálne vzťahy v sekte po roku 1978, keď vstúpilo do platnosti Bergovo nariadenie, ktoré vydával prostredníctvom svojich listov *Mo letters*, narúšili rodinné väzby. Ženy mali vyhovieť sexuálnym potrebám mužov a pre členov Rodiny nemala existovať nevera a cudzoložstvo. „Sex je najvyšším vyjadrením lásky a odovzdaním sa,“ píše sa v liste s názvom *Jedna manželka*. Členovia sekty to volali „zdielanie“.

Celestina matka však už nedokázala zvládať takéto nové náročné psychicke a fyzické podmienky, a tak ju skupina preložila do inej komunity. Spolu s dcérou Kristínou odišla od Christopera. Ten začal žiť s inou ženou (neskoršou matkou Juliany).

Citateľ sa dozvie aj doposiaľ málo známe interné informácie o fungovaní Rodiny. Napríklad pre „neposlušné deti“ (posadnuté diablon, lebo neboli ochotné sa nechať sexuálne zneužívať, spochybňovali slová proroka, kriticky uvažovali) existovalo väzenie na farme, kde podstupovali prevýchovu. Pre mladší dorast „posledných časov“ fungoval výcvikový tábor vo vojenskom štýle. Autorky, oddelené od seba už v útlom veku, popisujú, ako vyrastali v rôznych komunitách po svete (Japonsko, Cejlón, Macau, Thajsko). Väčšinou bez otca. Ten sa venoval evanjelizácii vyrábaním audio a videoprogramov vo Svetových službách organizácie, kde brali len tých najlepších členov sekty. O Celestu a Julianu sa starali rôzni pastieri, ktorí ich často kruto fyzicky trestali. Aj na základe Bergovho listu *Dievčatká nevestami*, v ktorom stojí, že už 11-ročné deti môžu vstúpiť do manželstva a mať sex a deti, sestry sexuálne zneužívali niekoľkonásobne starší muži, tzv. strýčkovia, ktorí si na nich ukájali svoje sexuálne chúťky zabalené do náboženských doktrín (Celestu po prvýkrát už ako šestročnú!).

I keď sa príbeh pre hlavné protagonistky končí happyendom, takýto spôsob života zanechal na nich nezmazateľné stopy. Keď mala Kristína dvanásť rokov, jej matka ju uniesla. O neľahkom odchode zo skupiny svedčí i to, že Celeste z nej dokázala odísť ako 25-ročná a Julianá mala až 32 rokov. Podarilo sa im to vďaka pomoci skutočnej rodiny, bývalých členov a centra CIC Iana Howartha. Sekta Rodina po niekoľkých zmenách názvu a štruktúry dodnes funguje, aktuálne ako Family International. Od jej počiatku až doteraz řou prešlo asi 36-tisíc členov. Je smutné, že súčasní vodcovia skupiny doteraz neprevzali zodpovednosť, neospravedlnili sa a nepomohli ľuďom, ktorým jej ideológia ublížila. Takisto väčšina členov, ktorí zneužívali deti, sa nedostala pred spravodlivosť a do dnešných dní ich organizácia ochraňuje.

MIROSLAV LOJDA

skupinám. To isté platí pre televíziu, rozhlasové správy, pre noviny, v tom zmysle, aké informácie rozsirujú, aby sa predišlo manipulácií ľudí pre politické výhody. Nakoniec sa musíme silnejšie zasadíť za výraznejšiu sociálnu spravodlivosť, za odstránenie extrémnej chudoby, a to napomáhaním pokroku a zabezpečením práva, aby sa všetci ľudia mohli podieľať na riadení verejného života. Musíme vytvoriť správne prostredie pre slobodu náboženského vyznania.“

TK KBS/RV, 5. 3. 2012

Asi sto miliónov nasledovníkov

Krista trpí pre svoju vieru

RÍM – Tak ako v minulých rokoch Severná Kórea otvára zoznam krajín, v ktorých sú kresťania najväčšmi prenasledovaní. Podľa najnovšej správy organizácie Open Doors asi sto miliónov nasledovníkov Krista trpí pre svoju vieru. Medzi hlavných prenasledovateľov možno zaradiť deväť štátov s islamskou vládou. Správa reflekтуje neveľké zlepšenie situácie v Iráne. Pred rokom bola táto krajina hned druhá za komunistickou Severnou Kóreou, teraz sa pred Irán dostať Afganistan, Saudská Árabia a Somálsko.

Autori správy, ktorí hodnotia stav náboženskej slobody v 50 krajinách sveta, s obavami konštatujú značné zhoršenie situácie kresťanov v Pakistane. Neskrývajú ani dezilúziu s dôsledkami „arabskej jari“ pre náboženské menšiny v krajinách Severnej Afriky a predovšetkým v Egypte. Veľké obavy vyvoláva aj rast islamského radikalizmu v Nigérii. V minulom roku tam pre svoju vieru zahynulo najmenej 300 kresťanov. Na čiernom zozname prenasledovateľov sa táto krajina presunula z 33. miesta v minulom roku na 13. miesto. Podobne ako v minulých rokoch viedie v počte prenasledovaných kresťanov Čína. Odhaduje sa, že sa tam upiera sloboda kultu asi 80 miliónom Kristových nasledovníkov. Na zozname organizácie Open Doors sa objavili i dve krajinu, ktoré na ňom v minulých rokoch nefigurovali: Kolumbia a Kazachstan. TK KBS/RV, 5. 1. 2012

**Podnikateľ chce zaručiť večný život!
Rozbieha projekt Avatar**

MOSKVA – Ruský podnikateľ rozbieha výskumný projekt s názvom Avatar, ktorým chce dosiahnuť večný život. Dmitrij Ickov si podľa jeho slov najal sto vedcov, ktorí majú v priebehu desiatich rokov umožniť ľudom nesmrteľnosť. Ich úlohou je vložiť ľudskú myseľ do robotov a neskôr do holografického tela. Momentálne do svojho tímu hľadá ďalšie posily.

Výskum Avatar dostal svoj názov podľa filmu Jamesa Camerona zasadenom do budúcnosti. V ňom môže človek prežiť na fiktívnej planéte Pandora až po vytvorení jeho genetického dvojnáka – Avatara, ktorý sa môže ovládať psychikou oddeľenou od ľudského tela. „Ďalšou snahou vedy bude vytvoriť pre ľudí nové telo,“ uviedol Ickov na konferencii Global Future 2045. Podľa neho výskum prináša nádej najmä pre postihnutých ľudí a ľudí na pokraji smrti. „Tento projekt je cestou k nesmrteľnosti. Človek s dokonalým Avataram môže zostať súčasťou spoločnosti. Ľudia nechcú zomrieť,“ povedal Ickov. „Chápem, že toto je pre vedcov veľkou výzvou. Ale ja verím v niečo, čo voláte ‚americký sen.‘ Ak do niečoho vložíte všetku svoju energiu a čas, môže sa to stať skutočnosťou,“ vyhlásil.

Podnikateľ túži po chirurgickej „transplantácii“ ľudského vedomia do robotického tela, neskôr ju tam chce vložiť bez operácie. V ďalšej fáze sa pokúsi o vytvorenie umelého ľudského mozgu, ktorý bude akýmsi počítačovým zariadením, do ktorého bude možné umiestniť ľudskú myseľ. Podnikateľ neváhal vyslovovať ani svoj posledný, mimoriadne ambiciozny cieľ – vložiť myseľ do holografického tela. „Hologramy majú

Monitoring tlače

Indický guru: Od svojich žiačok vraj vyžadoval orálny sex

Akou skúškou mám prejsť? Som do- statočne oddaná, otvorená prijať všetky jeho dary? Som vyvolená, keď sa môj guru, realizovaný boh, dožaduje môjho tela a ponúka mi božský po- krm v podobe svojho ejakulátu? Som mu to dlžná? Obdarúva ma, alebo...? Podobné zmätené otázky vírili v hlavách žien, ktoré si duchovný učiteľ a zakladateľ systému Joga v dennom živote, hovoriaci si Paramhans svámi Mahéšvaránanda, údajne pozýval do svojej spálne. Potichu, nebadane, vyše dvadsať rokov vraj tento hinduistic- ký mnich zneužíval svoje postavenie a oddanosť mladých žiačok, aby ukojil svoje sexuálne chúťky. Alebo je všetko inak a niekoľko iných žien snaží zničiť všetko, čo jogín počas takmer štyridsaťročnej misie vybudoval?

Morálna autorita

Na Slovensku je zatiaľ okolo svámi Mahéšvaránandu pomerne ticho. Jeho najvernejší žiaci odmietajú škandalóznym informáciám uveriť a mnohí, ktorí nemajú prístup na internet, ani netušia, akým obvineniam ich milovaný majster čeli. Stále je pre nich príkladom cnosti, lásky a morálky. Rodák z indického štátu Radžastan priniesol jogu do Európy v roku 1972 a zakrátko si našla svojich priaznivcov aj v bývalom Československu. Vypracoval metodiku pre telesné, dychové, relaxačné a meditačné cvičenia a nazval ju Joga v dennom živote.

Takisto na Slovensku sa začal jeho systém uplatňovať v zdravotníctve či kúpeľníctve. Indický guru prednášal na rôznych mierových konferenciach o tolerancii a úcte medzi národmi a náboženstvami a tešil sa priazni i niektorých slovenských politikov, ako napríklad bývalého ministra obrany Pavla Kanisa s manželkou. Pozná ho tiež exminister školstva a súčasný bratislav-

ský primátor Milan Ftačník, ktorý sa v roku 2001 ako minister zasadzoval o zavedenie jogových cvičení v školách a ako starosta mestskej časti Bratislava-Petržalka v roku 2008 oficiálne otváral nové Jogacentrum na Budatínskej ulici.

Nečakané pozvanie

Svedectvá o tom, ako si svámi Ma- héšvaránanda, známy aj pod menom Svámidží, spestruje noci po jogových cvičeniach a duchovných stretnutiach, sa začali objavovať začiatkom minulého roka. Svoje trpké skúsenosti zverejnili postupne na internete jeho žiačky z Chorvátska, zo Slovinska i z Nemecka. Na výpovede žien, ktoré dokázali narušiť niekoľkoročné tabu, náhodou narazila aj Eva Vrbová z Prahy. Jedna z tých, ktoré mali s majstrom až príliš intímnu skúsenosť. Po pätnástich rokoch konečne našla odvahu povedať nahlas to, čo predtým pošeplala len zo- páru známym.

Mala šestnásť, keď ju očarilo Svámi- džího učenie a zakrátko sa stala jeho žiačkou. Čoraz viac času trávila s ľuďmi, ktorí zasvätili život spoločnosti Jo- ga v dennom živote. Budovali ašramy, miesta, kde sa guruovi žiaci stretávali, viedli kurzy jogy, organizovali semináre. Po jednom spoločnom duchovnom stretnutí – satsangu – v roku 1996 poslal po 22-ročnému Evu majster jedného zo žiakov, ktorý ju priviedol do bytu ďalšej žiačky, kde počas svojho pobytu v Prahe prespával. „Spočiatku sa mi pozvanie nezdalo podozrivé. Ale keď som vošla do miestnosti, v ktorej bol, niečo sa mi nepozdávalo,“ hovorí Eva Vrbová. Túto kapitolu vraj definitívne uzavrela koncom minulého roka, keď sa konečne vyrovnala s traumou, do- kázala po dlhom čase nahlas priznať svoju skúsenosť so Svámidžím a opus- tiť náboženskú skupinu, ktorá bola dvadsať rokov súčasťou jej života. In- formovala aj políciu a už sa jej nechce vracať do minulosti. Pre nás týždeník však urobila poslednú výnimku.

Božia blaženosť

„V miestnosti bolo prítmie a šírla sa ňou vôňa vonných tyčinek. Svámidží ležal na posteli a vyzval ma, aby som si sadla. Samozrejme som sa usadila na

zem, k jeho nohám. On mi však povedal, že mám ísť bližšie a opäť bližšie. Keď ma požiadal, aby som sa vyzliekla do pol tela, bez rozmýšľania som ho poslúchla. Hlavou mi vírilo množstvo myšlienok, hlavne čo je to za skúšku a či tak skúša moju oddanosť. Nenapadlo mi, že by za tým mohlo byť niečo nekalé, myslela som len na to, ako sa zachovať čo najlepšie," priznáva svoje nevinné a naivné pocity dnes 37-ročná žena. A Mahéšvaránanda začal pritvrdzovať. Vraj nech si na neho ľahne a nabije si srdce o to jeho. Vyplášnené dievča ležalo na obnaženej hrudi svojho zbožňovaného majstra a dlho si pozerali do očí.

„Hovoril mi, že som jeho gópia, že sme spolu tisícku životov. Stále som ešte mala pocit, že to všetko je súčasťou nejakého duchovného vedenia. Ale keď mi zasunul ruku medzi nohy a prst do pošvy a hovoril, akoby dával pokyny na nejaké duchovné cvičenie, že je to božia blaženosť, vyslovila som rozhodné – Nie, nie je!“ opisuje Eva. Napokon ju poslal preč. Ešte sa uistil, či má voči nemu väčšiu dôveru než predtým a Eva mu po prvý raz zaklamala. Prikyvla, hoci v hľave mala poriadny zmätok. A ten z nej nezmizol ani nasledujúce dni, ba roky. „Bola som naozaj veľmi šokovaná! Ale zároveň som sa bála o ten svoj hrad, ktorý ma obklopoval, v ktorom som žila a nechcela oň prísť," priznáva. Svoje a majstrovo tajomstvo zverila len nemnohým priateľom. Aj tak by jej zrejme nikto neveril, ako to bolo aj v prípade iných žien. Naďalej fungovala

la v spoločnosti Joga v dennom živote, ale jej bezvýhradná oddanosť a dôvera už boli naštrbené.

Čo mi dás?

Žien, ktoré Svámidží údajne pozýval k sebe do spálne, sú vraj desiatky. Zárážajúce je, že hinduistický mnich, ktorý by mal žiť v celibáte, nielenže porušil sľub sexuálnej zdržanlivosti, ale – ak sa naozaj výpovede zakladajú na pravde – jeho chútky by sme pokojne mohli nazvať zvrhosťou. Podľa svedectiev zvedených žien sa zdá, že najviac sexuálnych eskapád si indický guru dožieli začiatkom deväťdesiatych rokov. Takmer všetky svedectvá majú rovnaký model. Guru pozval dievča k sebe a skúšal ho otázkami typu: „Čo mi dás? Dás mi naozaj všetko?“ Niektoré zo žien, ktoré mali Svámidžího povýšeného na boha, sa mu úplne oddali a až po čase si uvedomili, že napĺňanie sexuálnych potrieb svojho majstra by nemalo byť súčasťou duchovnej cesty, na ktorú sa vydali. Mnohé očakávali, že naozaj budú nejakým spôsobom vyvolené. Namiesto toho sa vraj zúčastňovali na orgiách, počas ktorých mal guru v posteli viacero žien.

„Obviňovala som sama seba za totálnu katastrofu vždy, keď som bola s ním. Vždy som dúfala v ďalšiu šancu, keď to dopadne lepšie. On vôbec neboli láskavý. Hra sa začala vždy ‚I love you‘, objatie, vyfajčenie a dobrú noc. Nič medzi tým. Žiadna láska, žiadna starostlivosť,“ spomína jedna z bývalých žiačok vo svedectve zverejnenom na českej stránke www.jogavdennim-zivote.blogspot.com. Bradatý Ind od svojich žiačok najčastejšie vyžadoval orálny sex a aby tomuto až príliš fyzickému aktu dodal akési mystično, nazýval svoj ejakulát prašdom – posvätným pokrmom.

Kampaň neprajníkov?

Pravda je, že svámi Mahéšvaránandovi sa podarilo vybudovať naozaj veľkú organizáciu, ktorá efektívne rozšírila jogu medzi široké masy. Na rozdiel od iných náboženských spoločností nejavila znaky sekárstva a, naopak, o pozitívnych účinkoch mnohých prvkov systému Joga v dennom živote sa môže ktokoľvek presvedčiť na vlastnej ko-

veľa výhod. Môžete chodiť cez steny, pohybovať sa rýchlosťou svetla. Pamäťate si Obi-Wanov hologram zo Star Wars? To bolo niečo úžasné," vysvetlil svoje vízie.

Ickov chce spolupracovať s americkou agentúrou pre vývoj nových vojenských technológií DARPA (Defense Advanced Research Projects Agency). Tá už skúma spôsoby, akými by vojaci mohli svojou myšľou ovládať androidov, ktorí na bojisku nahradia ľudí. Tento projekt sa takisto volá Avatar. Informácie pochádzajú z webovej stránky www.dailymail.co.uk.

<http://www.topky.sk>, 2. 3. 2012

Člen sekty Óm šinrikjó sa vydal polícii

TOKIO – Člen japonskej sekty Óm šinrikjó, ktorá uskutočnila roku 1995 útok nervovým plynom na metro v Tokiu, sa po vyše 16 rokoch na útek u sám prihlásil na políciu. Informovala o tom agentúra Kjódo.

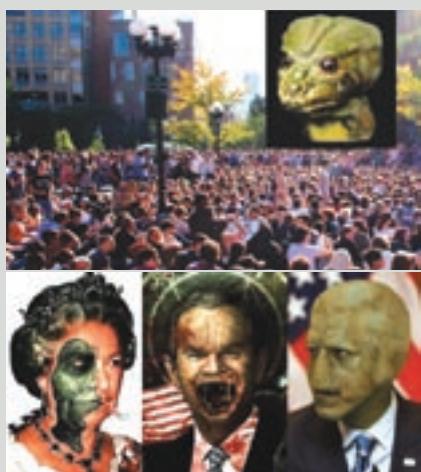
Štyridsaťšestročný Makoto Hirata, ktorý sa skrýval od mája 1995, prišiel na políciu pár minút pred Novým rokom. Hirata bol jedným z troch členov sekty, ktorí boli do teraz na útek. Na políciu sa podľa vlastných slov prihlásil, pretože už potreboval blízkosť ľudí. Polícia ho ihneď zadržala. Lídri sekty Šoko Asahara a 12 jeho prívržencov odsúdili na trest smrti obesením. Príslušníci sekty v marci 1995 simultánne odpálili bomby s nervovým plynom sarínom na piatich staniciach metra v Tokiu. O život prišlo 12 ľudí, tisíce ochoreli. Niektorí majú dodnes vážne zdravotné následky. Hirata je podozrivý z únosu a vraždy notárskeho úradníka, ako aj zo zabitia policajta.

Náboženské hnutie Óm šinrikjó založil v roku 1984 Šoko Asahara. Extremistická sekta sa do značnej mieru zakladala na budhizme a mierne i na hinduizme. V roku 2000 sa sekta zrieckla násilných činov, ospravedlnila sa obetiam a ich rodinám a premenovala sa na organizáciu Aleph. Stovky jej členov napriek tomu zostali pod dohľadom polície.

<http://www.sme.sk>, 1. 1. 2012

Za hnutím 99% a masovými protestmi stoja jašteroľudia, varujú aktivisti!

BRATISLAVA – Hnutie Occupy – My sme 99%, ktoré v apokalyptickom roku mohutne v Európe i v USA, je predĺženou rukou jašteroľudí. Tvrdia to aktivisti z webu humansarefree.com. Podľa nich sa tito „reptiliáni“ riadia zásadou rozdeľuj a panuj, pomocou ktorej ovládajú ľudstvo. O tom, že k okupačnému hnutiu sa pridali známi šíritelia bludov, ktorí ho diskreditujú, píše naopak magazín Shiftmag. Všetkým preskočilo, krútie za hlavou českí vedci.

Obrovské demonštrácie proti súčasnému systému sa šíria nielen v Amerike, ale aj v Európe. Začínajú prenikáť aj na Slovensko. Na ich začiatku bolo hnutie Occupy Wall Street (Obsadme Wall Street), podľa ktorého ovláda dnešný svet jedno percento ľudí. Súčasný finančný systém považujú za chorý a chcú, aby sa odstránila obrovská nerovnosť medzi ľuďmi. Aktivisti z humansarefree.com však varujú, že protesty sú kontraproduktívne. Umožňujú vraj vládam krajín, aby zaviedli stav núdze a oklieštili demokratické práva. „Drahí priatelia, vyzývame vás nebojovať. Masová neposlušnosť je súčasťou odpovedou, ale za žiadnych okolností sa nemôže zmeniť na silné boje. Toto bola vždy ich (reptiliánov) hlavná zbraň – rozdeľuj a panuj. Musíme bojovať láskou, nie nenávistou,“ píše sa na stránke. Autori si neberú servítku na ústa a za príslušníkov jašteroľudí, plazej rasy, ktorá údajne tisícročia ovláda svet z podzem-

ži, či už ide o fyzické a dychové cvičenia, vegetariánske stravovanie alebo o pravidelnú detoxikáciu organizmu – šankhaprakšálanu. Aj preto sú mnohí z jeho oddaných stúpencov presvedčení, že všetky kompromitujúce informácie sú súčasťou štvavej kampane. Ako pre nás týždenník povedal Radovan Hovorka, hovorca spoločnosti Joga v dennom živote na Slovensku a predsedu bratislavskej pobočky, na začiatku šírenia týchto správ bol odchod jedného člena spoločnosti Joga v dennom živote, ktorý vyhlásil, že zničí celú Svámidžího prácu. Ťažko si však predstaviť, že za tým všetkým, a hlavne za výpovedami zneužitých žien z rôznych kútov sveta stojí bývalý nespokojný jogín. Dôkazy sa hľadajú ľahko a veľa žiakov o svojom guru nepochybuje.

„Je to skúška našej dôvery, ktorá sa opiera o osobnú skúsenosť,“ vysvetlňuje Radovan Hovorka. Svámidžího pozná už dvadsať rokov. Robí mu prekladateľa, pracoval s ním na jeho knihách a rôznych projektoch. „Nikdy som ho nezažil v situácii, keď by moju dôveru naštrbil,“ hovorí bez nevraživosti voči tým, ktorí šliapu po tom, v čo verí. „Spoločnosť Joga v dennom živote vyjadruje svoju plnú podporu autorovi systému Joga v dennom živote Paramhans svámi Mahéšvaránandovi. Uverejnené negatívne vyhlásenia voči nemu považujeme za vykonštruované a nepravdivé s cieľom zdiskreditovať jeho meno a celoživotné úsilia o šírenie myšlienok nenásilia, tolerancie a vzájomného porozumenia. Uvedené aktivity vnímame i ako snahu o poškodenie spoločnosti Joga v dennom živote, ktorej cieľom je zlepšovať zdravie ľudí pomocou jogových cvičení,“ reprodukuje nám oficiálne stanovisko.

Zatvárajú oči pred pravdou

Na mnohých miestach vo svete vrátane niekoľkých miest Slovenska však naozaj došlo k rozpadu pobočiek. Svámidžího sa zriekli žiaci v Austrálii i na Novom Zélande, s veľkou krízou zápasia i pobočky v štátoch bývalej Juhoslovásie. V Česku a na Slovensku je situácia trochu iná. „Nemyslím si, že jogínov moja výpoved' ovplyvní. Nechcú prísť o ten svoj sen. Ale verím, že by mohla byť výstrahou pre tých, ktorí by si

chceli zbožštiť nejakého človeka,“ hovorí Eva Vrbová. Ani 37-ročný Andrej z Bratislavы si nechce zakrývať oči pred pravdou, aj keď je v tom zatiaľ vo svojom okolí sám. Joge sa začal venovať pred pätnásťimi rokmi, bol Svámidžího oddaným stúpencom a v hlavnom meste viedol kurzy jogy. „V poslednom čase som si čoraz väčšmi uvedomoval, že v spoločnosti Joga v dennom živote sú sekárske tendencie,“ konštatuje. Nepozdávalo sa mu, že guru zaviedol pre všetkých uniformy, ktoré mali nosiť na cvičenia a iné stretnutia, slúboval skoré osvietenie žiakom, ktorí prišli na jogínsky seminár a, naopak, iným sa vyhral zlou karmou. „Toto mi k osvietenému majstrovi nepatrí,“ dodáva Andrej. Správy o sexuálnom zneužívaní žiačok ho len utvrdili v tom, že svámi nie je to, za čo sa vydáva.

Ftáčnik nemá svojho guru

„Ak sú akékoľvek podozrenia na možné zneužívanie mladých žien zo strany svámi Mahéšvaránandu, tak ich treba dôsledne prešetriť. Ani v tomto, ale ani v iných prípadoch by sa však nemal generalizovať vážny prešlap jednotlivca, ktorý, ak sa potvrdí, je maximálne odsúdeniahodný, nezlučiteľný s cvičením jogy alebo akoukoľvek humánnou filozofiou,“ povedal nám primátor Bratislavы Milan Ftáčnik, ktorý sa venuje joge viac ako tridsať rokov a každé ráno cvičí vlastnú zostavu. Tvrdí, že vzťah k cvičeniu jogy nikdy nespájal s konkrétnym cvičiteľom, ale vnímal to ako jednu z ciest, ktorá prispieva k zdravému životnému štýlu a pomáha udržiavať telo vo fyzickej i psychickej kondícií. S jogínom svámi Mahéšvaránandom sa stretol pri otváraní centra jogy v Petržalke z pozície starostu mestskej časti.

Definitívne objasniť obvinenia padajúce na Svámidžího hlavu, ktorý všetko poprel, však nebude jednoduché. Svedectvá sa zväčša viažu k dávnejšej minulosti a psychicky zmanipulované ženy sa majstrovi podvolili vlastne dobrovoľne. Aj to je dôkaz, aké nebezpečné je dôverovať človeku, ktorý sám seba povýší na boha a potom sa od neho očakáva, že nepodľahne lákadlám, ktoré na neho z radov oddaných ovečiek číhajú. ■

M. MIKULCOVÁ, Plus 7 dní, 9. 2. 2012

V ostatných rokoch sa školám ponúkajú bezplatné prevenčné prednášky s protidrogovou tematikou, ktoré prostredníctvom občianskeho združenia Slovensko bez drog realizuje pán Peter Remper. Na niektorých školách taktiež prebehlo vzdelávanie pre pedagógov v rámci programu Cesta ku šťastiu. Údajne sú ale v pozadí týchto aktivít scientológovia. Ak by to bola pravda, zohľadňuje sa táto skutočnosť pri ich posudzovaní, ako a kto sa k ich obsahu už vyjadril a ktoré organizácie a vzdelávacie projekty sú so Scientologickou cirkvou späté.

Psychológovia z Centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a výchovní poradcovia ZŠ

Vaša otázka je pomerne široká, a preto vyžaduje aj obsiahlejšiu odpovied. Ani religionisti nie sú jednotní v tom, čo to vlastne scientológia je: či ide o náboženskú spoločnosť, akýsi druh alternatívnej psychoterapie, alebo o krytie výnosných podnikateľských aktivít. Sami scientológovia ju definujú ako „aplikovanú náboženskú filozofiu“. Scientológia má dve formy: Scientologickú cirkev a dianetiku. Na Slovensku sú dianetické centrá zastúpené v štarnástich mestách (Bratislava, Košice, Trnava, Nitra, Prešov, Komárno, Poprad a ī.). Scientológovia dianetiku prezentujú ako „modernú vedu o duševnom zdraví“. Jej autorom je Lafayette Ronald Hubbard, zakladateľ Scientologickej cirkvi, ktorý túto kontroverznú metódu publikoval roku 1950 v USA. Avšak už v tom čase ju relevantné odborné medicínske a psychiatrické kruhy jednoznačne odmietli ako nevedecí a tento status platí dodnes.

Podľa Hubbardovej teórie má život dve súčasti: materiálne univerzum a tzv. X-faktor, ktorý ho môže organizovať a mobilizovať. Existencia a pôsobenie tohto faktora však nebolo nikdy vedecky preukázané a to isté možno povedať aj o dianetickej metóde auditingu a pomôckach (tzv. detektor lží

– E-meter, Oxfordský test schopnosti), ktoré používa. Prezentovanie dianetiky ako vedy je teda neseriózne a zavádzajúce. Obsah vzdelávania na našich školách je postavený na vedeckých poznatkoch a realizácia aktivít vychádzajúcich z nevedeckých základov je v jasnom rozpore so základným princípom vzdelávania.

Hoci scientológovia odmietajú iné teórie, od Hubbardovej smrti (1986) neexistuje žiadna modifikácia ani vývoj v jeho učení. Jeho nasledovníci dodnes svojho zakladateľa nekriticky glorifikujú ako neomylného a vševediacého. Považujú sa za vyvolených na uskutočnenie prevratnej premeny spoločnosti na základe jedinej neomylnnej normy a pravdy, Hubbardovej pravdy. Podľa nášho názoru takýto postoj možno považovať za prejavy kultu osobnosti, fundamentalizmu a elitárstva. A to sú charakteristiky typické pre sporné spoločenstvá.

Na Slovensku nie je Scientologická cirkev legálne zaregistrovaná ako cirkev. Z krajín V4 sa mohla pýsiť štatútom cirkvi iba v Maďarsku, kde má aj svoje centrum pre strednú Európu. Avšak podľa nedávno schváleného zákona o registrácii cirkví jej bola táto výsada, spoločne s ďalšími vyše 350 maďarskými cirkvami a náboženskými spoločnosťami, odhľatá.

Scientologická cirkev u nás začala svoju činnosť roku 1995 a v súčasnosti sa k nej údajne hlási vyše dviesíc členov. Prvou oficiálnou organizáciou, założenou roku 2000, bola misia v Levice pod názvom Dianetické centrum Levice. Onedlho nato vzniklo Dianetické centrum Bratislava. Dnes sa tieto organizácie pretransformovali na Centrá Dianetiky a Scientológie a majú status občianskych združení.

Scientológovia využívajú všetky le-gálne dostupné možnosti a svoju čin-nosť vykonávajú väčšinou ako nezis-kové organizácie, občianske združenia a nadácie, komerčné firmy či edukatívne a poradenské inštitúcie pôsobia-ce v oblasti vzdelávania, manažmentu, personalistiky atď. Medzi scientologickej poradensko-vzdelávacie organizácie patria: Aplikovaná scholastika, jazyková škola Lite a Študijné centrum Basic.

Aplikovaná scholastika vychádza z Hubbardových vzdelávacích metod známych ako Študijná technológia.

ného mesta spod Himalájí, označili popredných politikov, ale aj príslušníkov anglickej kráľovskej rodiny.

Všetky progresívne hnutia majú svoje temné stránky, myslí si autor článku v magazíne Shiftmag, ktorý sa k celej veci rozhodol pristúpiť triezvejšie. Podľa neho celé globálne hnutie mimoriadne diskredituje úplne opačná vec. K protestom sa totiž pridali napríklad rasista a člen Ku-Klux-klanu David Duke, množstvo známych antisemitov, ale paradoxne aj bývalý moderátor televízie BBC David Icke, ktorý posledné roky chodí po svete a presvedča ľudí o tom, že svet ovládajú reptiliáni.

K apokalyptickým predpovediam na tento rok a aj k tomu, že konšpiračné myslenie sa z okrajovej záležitosti dostalo do „stredného prúdu“, sa v týchto dňoch rozhodli vyjadriť aj poprední českí vedci. Usporiadali netradičnú tlačovú konferenciu, v ktorej sa snažili upokojiť „pobláznenú verejnosť“ a ponúknut' vedec-ký pohľad na celú vec. Podľa známeho popularizátora vedy Dr. Jiřího Grygara sa viera v konšpiráciu v poslednom období zmenila na masový fenomén. Podľa neho vieri ludí v apokalypsu a sprisahanie ľudia berú príliš vážne, čo potom zneuzívajú napríklad vodcovia siekt.

<http://www.topky.sk>, 21. 1. 2012

Slovenská zajatkyňa v Nepále:
Mučili ma, bola som na prahu smrti!
KÁTHMANDU – Slovenská žena známa pod menom Mariči, ktorú však miestne noviny identifikovali ako Zuzanu Takácsovú a podľa našich informácií pochádza z Košíc, strávila tri mesiace v zajatí sekty sústredenej okolo Rama Bahadura Bomjana, o ktorom jeho prívrženci tvrdia, že je reinkarnáciou Budhu. V rukách fa-natikov prezila skutočné peklo. Keď ju našli, mala všetky známky muče-nia. Podľa informácií The Himalayan Times bola žena v zúboženom stave, jej telo pokrývalo množstvo modrín a mala zlomenú ruku.

„Plakala až do úplného vyčerpa-nia, keď rozprávala, ako ju mučili. Povedala, že sa cítila, ako keby bo-

la na prahu smrti," hovorí o stretnutí s Marichi miestny obyvateľ, ktorý sa o ňu staral po oslobodení. Podľa polície Slovenku spolu s ďalšou ženou, o osude ktorej nie je nič známe, držali v nádrži v jame v džungli na juhu Nepálu. Za Bomjanom pri tom išla dobrovoľne. Dňa 28. decembra opustila hotel, v ktorom bývala, a odišla do džungle, aby našla Meditujúceho chlapca. Jeho ľudia však Marichi zrejme obvinili z čarodejnictva a uväznili ju v jame. Keď sa o nezvestnú ženu začala zaujímať polícia, vrátili ju späť do hotela. „Z ničoho nič sa objavil chlap na motorke, vyhodil ju a zmizol," povedal majiteľ hotela Krishna Lama.

Zuzana Takácsová prišla do Nepálu pred dvoma rokmi. Ostala však dlhšie, než jej umožňovali pobyt v krajine ročné víza. Polícia ju začala hľadať, keď majiteľ hotela poslal jej doklady na imigračný úrad. Momentálne je žena v imigračnej väzbe v hlavnom meste Nepálu Káthmandu. Polícia nepúšta za ňou žiadne médiá, avšak ani sama Zuzana nechce s nikým hovoriť. Slovenský konzulárny pracovník zo zastupiteľského úradu v indickom Dillí a aj honorárny konzul v Nepále sú s ňou v kontakte rovnako ako s miestnymi úradmi. „Situáciu riešime v spolupráci s konzulom Českej republiky, keďže je naša občianka aj držiteľkou českého pasu. Podnikáme kroky potrebné na zabezpečenie finančných prostriedkov na jej návrat na Slovensko," uviedol hovorca rezortu zahraničných vecí Ľuboš Schwarzbacher.

Podľa zdrojov The Himalayan Times sa žena chce čo najskôr vrátiť do vlasti. Požiadala ľudí z okolia, aby jej pomohli vyzbierať 50-tisíc nepálskych rupíí, čo je asi 460 eur. Podľa iných informácií by chcela zostať v Nepále a venovať sa budhistickej viere. Paradoxne doteraz nepovedala ani pol zlého slova o svojich mučiteľoch a zvlášť nie o Bomjanovi. Tradiční budhisti ho považujú za šaratána, keďže podľa nich Budha dosiahol nirvánu a už sa nemôže do nikoho prevtelit.

<http://krimi.cas.sk>, 27. 3. 2012

V rámci tejto metódy u nás pôsobí sedem vzdelávacích inštitúcií; okrem iných sú to spomínané Študijné centrum Basic a jazyková škola Lite, celodené súkromné centrum pre deti od 2 do 10 rokov Happy Days Bratislava a Centrum výučby angličtiny L&L Language and Learning Center Bratislava.

Študijné centrum Basic má svoje sídla v jedenástich mestách po celom Slovensku. Vydáva občasník Basicoviny, kde sa vyučujúci prezentujú ako súkromní učitelia detí s dyslexiou a dysgrafiou. Využívajú učebné postupy, ktoré Hubbard zhrnul v základnej študijnej príručke *Učenie ako sa učiť*. Stretla som sa na školách s ponukou bratislavskej firmy IP Servis, ktorá listom zdarma predkladala prezentáciu tejto príručky, pričom Hubbard ako autora v nej vôbec nespomenuula. Podotýkam, že profesionálna náprava špecifických porúch učenia čítania a písania, na ktorú sa Basic špecializuje, patrí výlučne do kompetencie vysokoškolsky vzdelaného špeciálneho pedagóga alebo psychológa.

Lite – anglická škola používa Hubbardove učebné technológie, ktoré získala ako licenciu od Scientologickej cirkvi. Škola vlastní akreditáciu ministerstva školstva. Tvorcom jej učebného systému je profesor Randy Pein. Na Slovensku pôsobí sedem škôl Lite.

Z iných organizácií, ktoré Scientologická cirkev zastrešuje, spomeniem:

Občianska komisia za ľudské práva (u nás o. z. CCHR Slovakia so sídlom v Košiciach) – organizácia monitoruje situáciu v oblasti psychiatrie s cieľom diskriminácie psychiatrov a psychológov. Mimochodom, Scientologická cirkev vydala sugestívny hudobný klip spojený s brožúrou, ktorej program sa zameriava na výchovu mladých k ľudským právam. Nazdávam sa, že časom môže byť ponúknutý takisto do našich škôl. Podobnú kampaň zameranú na ľudské práva Scientologická cirkev realizovala aj na školách vo Švajčiarsku.

Asociation for Better Living and Education – organizácia zastrešujúca spoločensky prospešné programy ako Narconon (pre zvládanie drog a alkoholizmu s využitím purifikačného detoxikačného programu), Criminon (zameraný na reformu kriminality a rehabilitáciu recidivistov) a už spomínaná Aplikovaná scholastika.

Občianske združenie Cesta ku štasiu so sídlom v Bratislave sa hlási k 21-bodovému „nenáboženskému morálnemu kódexu“, ktorý vo forme brožúry distribuovalo napríklad do detských domovov. Autorom tohto kódexu je, ako inak, Hubbard, ktorý ho prezentuje „ako rozumného sprievodcu pre lepší život“. Na školy toto združenie v rámci rovnomenného programu ponúka bezplatné vzdelávanie učiteľov etiky a výchovných poradcov vo výučbe morálnych hodnôt a charakteru žiakov. Niektorí už tento kurz absolvovali a po ukončení škola zdarma dostala kompletnú pomôcku obsahujúcu DVD, knihu s princípmi, príručku pre vyučujúceho s učebným plánom vyučovacích hodín a útle brožúry určené žiakom.

Občianske združenie Slovensko bez drog funguje od roku 2010 a jeho predsedom je Juraj Šembera. Rovnaké meno sa vyskytuje tiež na webstránke Scientologickej cirkvi – <http://www.truthaboutscientology.com/stats/by-name/j/juraj-sembera.html>, čo zrejme nie je náhoda. Združenie spolupracuje s americkou nadáciou Foundation for Drug Free World a práve skrze ňu má pravdepodobne prepojenie na Scientologickú cirkev. Počas dvoch rokov prednášky realizovalo na 205 základných a 89 stredných školách.

Ministerstvo školstva nevydaľo žiadne oficiálne stanovisko k programom, za ktorími stojí Scientologická cirkev. V pedagogicko-organizačných pokynoch pre tento školský rok ale odporúča využívať výhradne vopred overené a odborne garantované preventívne programy s využitím služieb Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, aby sa predišlo pôsobeniu zhubných kultov a siekt na žiakov. Avšak oficiálne sa vyjadril Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, ktorý prevenčný program občianskeho združenia Slovensko bez drog vzhľadom na jeho prepojenie so scientológiou neodporúča. Podľa našich informácií sa navýše tento program realizuje výhradne jednorazovo, často hromadne počas jedinej vyučovacej hodiny a bez odborného vysokoškolského vzdelenia lektora, čo odporuje základným princípm efektívnej a účinnej prevencie.

IVANA ŠKODOVÁ